

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені В. ДАЛЯ
ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ І БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ**

**ЛУГАНСЬКА ОБЛАСНА ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНА АДМІНІСТРАЦІЯ
ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСІВ**

**НАН УКРАЇНИ ЛУГАНСЬКА ФІЛІЯ
ІНСТИТУТУ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ**

**СХІДНОКАЗАХСТАНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
Д. СЕРИКБАЕВА (КАЗАХСТАН)**

**ДЕРЖАВНА ВИЩА ШКОЛА ІМЕНІ ПАПИ РИМСЬКОГО
ІОАННА ПАВЛА II (ПОЛЬША)**

ГРОДНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ (БІЛОРУСЬ)

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**V Міжнародної науково-практичної
інтернет-конференції**

**"ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ:
ТРАДИЦІЇ, МОДЕЛІ, ПЕРСПЕКТИВИ"**

12-13 квітня 2018 р.

Сєвєродонецьк, 2018

Рекомендовано до друку Вченою радою
Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
(Протокол № __ від __ травня 2018 р.)

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова організаційного комітету:

Поркуян О.В., д.т.н., професор, ректор СНУ ім. В. Даля.

Співголови організаційного комітету:

Костирко Л.А., д.е.н., професор, заступник голови, завідувача кафедрою фінансів і банківської справи СНУ ім. В. Даля;

Галгаиш Р.А., к.е.н., доцент, директор інституту економіки та управління СНУ ім. В. Даля;

Бергер Ю., проф., д.н., ректор Державної вищої школи імені Папи Римського Іоанна Павла II;

Куур О.В., д.е.н., професор, зав. кафедрою фінансів, обліку та оподаткування ВКДТУ ім. Д. Серикбаева;

Захорошко С.С., к.е.н., доцент кафедри економічної теорії Гродненського державного аграрного університету;

Анікієва Т.В., в.о. директора Департаменту фінансів Луганської обласної військово-цивільної адміністрації.

Члени організаційного комітету:

Чернодубова Е.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи СНУ ім. В. Даля;

Мартинов А.А., к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи СНУ ім. В. Даля;

Тищенко В.В., к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи СНУ ім. В. Даля;

Тищенко О.І., к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи СНУ ім. В. Даля;

Середа О.О., ст. викл. кафедри фінансів і банківської справи СНУ ім. В. Даля.

Адреса оргкомітету: проспект Центральний 59/а, м. Северодонецьк, 93400, Україна, ауд. 510, кафедра фінансів і банківської справи СНУ ім. В. Даля.

Відповідальний за випуск: **Костирко Л.А.**, докт. екон. наук, проф., завідувача кафедрою фінансів і банківської справи СНУ ім. В. Даля.

Тези доповідей V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Перспективи розвитку фінансової системи України» 12-13 квітня 2018 р. – Северодонецьк: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2018. – 151 с.

У збірнику подано тези доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Пріоритети розвитку фінансової системи: традиції, моделі, перспективи» 12-13 квітня 2018 року. На конференції було розглянуто широке коло питань, пов'язаних із дослідженням проблем, потенціалу та напрямків розвитку фінансової системи України.

Матеріали номеру друкуються мовою оригіналу.

СЕКЦІЯ 1: ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТА ФІНАНСОВИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ

ПРОБЛЕМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ДЕФІЦИТУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

Костирко Л.А., Ананьєва А.С.
Східноукраїнській національній університет ім. В. Даля,
м. Северодонецьк, Україна

Становлення інформаційної економіки та інтеграція України в високотехнологічне конкурентне середовище на міжнародному ринку визначають залежність успіху діяльності вітчизняних підприємств в довгостроковому періоді від ефективної організації інноваційної діяльності. При цьому, реалізація інновацій пов'язана із низкою проблем, пов'язаних із суттєвим впливом факторів ризику та необхідністю залучення значного обсягу фінансових ресурсів. Важлива роль в забезпеченні реалізації інноваційних проектів відводиться державі, яка за допомогою формування механізмів стимулювання інноваційного розвитку може забезпечити зростання вітчизняного економічного потенціалу та конкурентоспроможності на світовому ринку.

Однак, сьогодні, в умовах системної фінансової кризи та гострого дефіциту фінансових ресурсів в усіх ланках фінансово-економічної системи, державна фінансова підтримка інноваційного розвитку підприємств реалізується в недостатньому обсязі.

Зарубіжний досвід підтверджує, що здійснення змін в законодавстві, організаційній та фінансовій сфері підприємств успішних інноваційних країн, стимулюють активізацію інноваційної діяльності. У цих країнах за підтримки державного уряду виникають інноваційні кластери, що тісно співпрацюють з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції і сприяння економічному розвитку регіону. Для втілення відповідних заходів необхідна ефективна державна інноваційна політика, яка дозволить активізувати інноваційну діяльність як на регіональному рівні, так і на рівні підприємств.

Низькі темпи інноваційного розвитку промислового сектору пов'язані з фінансово-економічною та соціально-політичною нестабільністю, кризовим станом підприємств, які не здатні реалізовувати інноваційні проекти за рахунок власних коштів. До числа факторів, що здійснюють негативний вплив на розвиток інноваційної діяльності слід віднести також: недосконалість законодавчої бази, високий економічний ризик та тривалий термін окупності нововведень, застаріла матеріальна і науково-технічна база.

Слід пам'ятати, що умовою ефективного розвитку економіки є орієнтація на розробку та реалізацію власного інноваційного потенціалу. Формування ж конкурентних переваг за рахунок дешевої робочої сили або

розвитку сировинного сектору посилює економічну залежність та відставання країни.

Інноваційна діяльність завжди є ризиковою, складною та потребує значних грошових вкладень. Однак для виробничих підприємств вона дає змогу оптимізувати витрати на виготовлення продукції, створити нові види продукції, підвищити якість та поліпшити споживчі якості продукції, знизити показники ресурсо- та енергоємності виробництва. Для сфери банківських послуг це впровадження ряду інноваційних проектів, які підвищують якість і зручність сервісу. Використання фінансовими організаціями інноваційних технологій допомагає підвищити ефективність виконання регуляторних вимог і управління ризиками, при виявленні підозрілої активності та запобіганні шахрайства, автоматизації процедур підготовки та здачі звітності, а також для підвищення ефективності процесів регулювання і нагляду за діяльністю учасників фінансового ринку. Найбільш перспективними фінансовими технологіями вважаються: мобільні технології, штучний інтелект, роботизація, біометрія; розподілені реєстри; хмарні технології.

На наш погляд, серед основних проблем фінансування інноваційної діяльності в Україні є обмежене залучення державних ресурсів, брак власних ресурсів суб'єктів економіки, нерозвиненість інституційних інвесторів, нерозвиненість інноваційної інфраструктури, відсутність дієвої правової бази залучення коштів іноземних інвесторів. Обсяги інвестицій, які надходять в Україну залишаються вкрай низькими, а отже це не дає можливості говорити про їх ефективність та інноваційний характер.

Суттєвим недоліком системи національного регулювання розвитку інноваційної сфери є те, що вона не лише не сприяє розширенню джерел фінансування інноваційного розвитку, але й протидіє залученню небюджетних коштів та виключає можливість формування спеціальних, фондів фінансування інноваційних проектів і програм. Одним з основних напрямів підтримки інноваційної діяльності є створення венчурних фондів. Венчурне фінансування представляє собою ризикове підприємництво, спрямоване на використання технічних і технологічних нововведень, наукових досягнень, ще не використовуваних на практиці. Такий вид фінансування пов'язаний з великим ризиком неотримання доходів з інвестицій. З боку підприємств є зацікавленість в інвестуванні коштів в ці фонди, тому що частина прибутку, яка націлена на розв'язання інноваційних проблем, звільняється від оподаткування.

Таким чином, активізація інноваційного розвитку в Україні потребує подолання економічних бар'єрів, що створюють перешкоди притоку фінансових ресурсів в інноваційну сферу, а саме реалізації заходів щодо оптимізації законодавчої бази інноваційної діяльності, покращення інвестиційного клімату в країні, сприяння розвитку системи венчурного фінансування, розвитку інноваційної культури та забезпечення підвищення дієвості механізмів мотивації творчого пошуку в інноваційній сфері.

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

В.В. Степура
Східноукраїнський національний університет ім. В.Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

За сучасних умов розвитку економіки, інновації виступають одним із основних факторів, що визначають перспективи соціально-економічного розвитку країни та підприємств, стаючи головним засобом збереження конкурентоспроможності.

Надзвичайно актуальним для України є питання ефективного економічного розвитку на основі впровадження інноваційних розробок, оскільки активізація інноваційної діяльності могла б стати рушійною силою забезпечення розвитку промислових підприємств через модернізацію існуючих виробничих процесів, підвищення ефективності всіх аспектів виробничої та господарської діяльності, виявлення нових перспективних форм і напрямів ведення бізнесу.

В Україні протягом багатьох років інноваційна активність промислових підприємств залишається на вкрай низькому рівні – у 2016 р. інноваційною діяльністю займалися лише 18,9 % підприємств. Триває руйнація фундаментальної бази для забезпечення структурних реформ на інноваційних засадах, про що свідчить погіршення динаміки питомої ваги обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП з 1,09 % у 2005 р. до критичного рівня 0,64 % у 2016 р. (за прийнятного значення 2 % ВВП) [1].

Інноваційно-орієнтована економіка – це принципово новий тип економічної системи, яка передбачає розробку і впровадження не тільки сучасних технологій, а й нового, більш гнучкого стилю управління, визначення нової ролі держави, обумовленої тим, що інновації мають ряд характеристик, які роблять їх малопривабливими для приватних інвесторів – такими, як високі капіталовкладення, тривалий термін між розробкою нової технології та її комерційним результатом на ринку, значним ризиком, високим "спілловєр ефектом". До того ж, необхідно приділяти особливу увагу регіональному рівню прийняття рішень, оскільки саме на цьому рівні формується принципова для ефективності інноваційної діяльності взаємодія між адміністративними структурами влади, приватним бізнесом і ученими [2].

У розвинутих країнах світу та тих, що швидко розвиваються, істотно змінюється роль держави у формуванні та реалізації інноваційної політики, яка з розподільника ресурсів перетворюється на глобального координатора та фасилітатора взаємодії між різними економічними агентами. Головним фокусом нової політики стає не підтримка окремих ринків чи секторів, а забезпечення процесів доконкурентного розвитку технологій та компетенцій, розбудова публічно-приватного партнерства у широкому розумінні як стратегічного співробітництва на контрактній основі між трьома або більше

державними та приватними економічними агентами, що передбачає довгострокові інвестиційні зобов'язання при виконанні ініційованих державою високоризикових проектів у науково-технологічній сфері [3].

Зокрема, до напрямів державної підтримки з доведеною ефективністю, що застосовуються розвиненими країнами світу у розбудові інноваційно-орієнтованої економічної політики, належать наступні [4] :

- державна фінансова підтримка приватного інвестування у НДДКР, що включає пряму підтримку через систему державних грантів на дослідження і розробки та непрямую підтримку із застосуванням системи податкових пільг та кредитів на виконання НДДКР. Пряме фінансування застосовується для точкових проектів, що мають найбільшу соціальну або економічну значущість та відповідають цілям державної економічної політики (наприклад, зменшення викидів вуглецю через фінансування низькоемісійних технологій). Натомість, податкові пільги поширюються на широке коло економічних агентів. Дослідження європейських експертів доводять, що у середньому зниження вартості НДДКР для підприємств на 10 % призводить до збільшення приватних інвестицій у НДДКР на 1 % у короткостроковій та на 10 % у довгостроковій перспективі;

- інноваційно-орієнтовані державні закупівлі, що створюють попит на нові технології та надають сигнал щодо безпечності інвестування у них приватним інвесторам, завдяки чому у таких країнах як США, Японія, Франція виникла ціла низка високотехнологічних галузей. Саме використання механізму державних закупівель забезпечило розвиток таких інноваційних технологій як GPS (Global Positioning System) та високошвидкісне залізничне сполучення. Уряди багатьох розвинених країн також закуповують електромобілі з метою стимулювання їх виробництва та зниження тиску на навколишнє природне середовище;

- розвиток публічно-приватного партнерства в інноваційних галузях шляхом утворення державно-приватних консорціумів з розроблення та виробництва інноваційної продукції, центрів розвитку компетенцій, інноваційних кластерів за обраними державою пріоритетними напрямами із застосуванням програмного підходу, що у багатьох випадках також передбачає забезпечення державної підтримки експорту виробленої продукції та розвитку людського капіталу. Слід зазначити, що важливою передумовою успішності всіх наведених вище механізмів державної підтримки промислового розвитку є обов'язкове вироблення системи моніторингу та оцінки результатів їх застосування, що дозволяє оперативно приймати рішення щодо продовження або припинення державної підтримки.

Усі ці моменти в сукупності утворюють змістовну сторону інноваційної політики держави, яку в даному контексті можна визначити як частину державної соціально-економічної політики, спрямовану на вдосконалення державного регулювання, розвиток і стимулювання інноваційної діяльності. Важливими цілями державної інноваційної політики є створення умов для приватного підприємництва, для інвестування коштів у здійснення

інноваційної діяльності та просування високотехнологічних і наукоємних товарів на ринок. Без зацікавленості приватних компаній, що розуміється не стільки як створення умов "благодатного існування", скільки як формування конкурентного бізнес-середовища, неможливо очікувати високих результатів від будь-яких заходів, проектів або тих чи інших рішень держави щодо стимулювання інноваційних процесів [2].

Державна інноваційна політика повинна створювати ефективну систему взаємозв'язку науки та економіки, а також технологій і їх прикладного застосування. Виконання цього завдання передбачає тісний зв'язок інноваційної політики з усіма складовими соціально-економічної політики держави, але, насамперед, з промисловою політикою, науково-технічною й освітньою.

Література:

1. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України, затверджені Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277.

2. Головінов О.М. Інноваційна політика держави: реалії і проблеми / О. М. Головінов // Економічний вісник університету. - 2013. - Вип. 21(1). - С. 16-21. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/escvu_2013_21%281%29__4

3. Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України. "Напрями та завдання інноваційної політики у промисловості у контексті формування національної інноваційної системи України". Аналітична записка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2973/>

4. Ken Warwick, Alistair Nolan Evaluation of Industrial Policy, OECD Science, Technology and Industry Policy Papers No. 16 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.oecdilibrary.org/docserver/download/5jz181jh0j5ken.pdf?expires=1508774649&id=id&accname=guest&checksum=59EF8571D72AB39B17B55FC23A0C4F75>

ПОКАЗНИКИ І ВИДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЕКТІВ

Розмислов О.М., Розмислова К.О.
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

Визначення прийняттого для інвестора рівня економічної ефективності інвестицій є найбільш складною областю економічних розрахунків, пов'язаної з розробкою техніко - економічного обґрунтування, так як в даному випадку необхідно звести воедино всі безліч чинників різних інтересів потенційних інвесторів, врахувати важко передбачувані зміни в зовнішньому середовищі по відношенню до проекту, а також системи оподаткування в умовах нестабільної економіки. Все це ускладнюється тим, що оцінка ефективності повинна базуватися на відповідній інформації за досить тривалий розрахунковий період.

Проблема оцінки економічної ефективності інвестиційного проекту полягає у визначенні рівня його прибутковості в абсолютному та відносному вираженні (тобто в розрахунку на одиницю інвестиційних витрат, капіталу), що зазвичай характеризується як норма доходу.

Вирішення питань ефективності методів, пов'язаних з обґрунтуванням здійснення інвестиційної діяльності на підприємстві та оцінкою ефективності інвестиційних проектів, висвітлюється у працях вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, таких як: Бланка І., Ідрисова А., Рейлі К., Смоляка С., Царьова В., Черваньов Д., Шарпа У. та ін. [1,2].

Оцінку ефективності інвестиційних проектів рекомендується проводити за системою таких взаємопов'язаних показників [3]:

- чистий дохід (ЧД);
- чистий дисконтований дохід (ЧДД) або інтегральний ефект (інше, досить широко використовується за кордоном назву показника - чиста приведена (або поточна) вартість, net present value (NPV));
- індекс прибутковості (або індекс прибутковості, profitability (PI));
- термін окупності (термін повернення одноразових витрат РВ);
- внутрішня норма доходу (або внутрішня норма прибутку, рентабельності, intemal rate of retum (IRR)).

У здійсненні та реалізації інвестиційного проекту беруть участь ряд суб'єктів: акціонери (фірми, компанії), банки, бюджети різних рівнів. Вступник в розпорядження суспільства дохід (валовий внутрішній продукт) від реалізації ефективних проектів потім ділиться між ними.

Наявність декількох учасників інвестиційного процесу зумовлює розбіжність їхніх інтересів, різне ставлення до пріоритетності різних варіантів проекту. Надходженнями і витратами цих суб'єктів визначаються різні види ефективності інвестиційного проекту з позицій кожного учасника. При цьому слід мати на увазі, що позиції учасників проекту знаходять

втілення в вихідній інформації і формуванні специфічних потоків грошових коштів для розрахунку показників ефективності. Тому у них можуть не збігатися результати оцінки, а отже, і рішення про їх участь в проекті [4, с. 275].

Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату в Україні залишається питанням стратегічної важливості, від реалізації якого залежать соціально-економічна динаміка, ефективність залучення в світовий поділ праці, можливості модернізації на цій основі національної економіки [5].

Ефективність проекту в цілому оцінюється для презентації проекту і визначення в зв'язку з цим привабливості проекту для потенційних інвесторів.

Громадська ефективність характеризує соціально-економічні наслідки здійснення проекту для суспільства в цілому, тобто вона враховує не тільки безпосередні результати і витрати проекту, але і "зовнішні" по відношенню до проекту витрати і результати в суміжних секторах економіки, економічні, соціальні та інші позаекономічні ефекти.

Громадську ефективність оцінюють лише для соціально значущих інвестиційних проектів, які зачіпають інтереси не однієї країни, а кількох.

За проектами, де не потрібно проведення експертизи державних органів управління, розробка показників суспільної ефективності не потрібна.

Комерційна ефективність проекту характеризує економічні наслідки його здійснення для ініціатора, виходячи з вельми умовного припущення, що він робить всі необхідні для реалізації проекту витрати і користується усіма його результатами. Комерційну ефективність іноді трактують як ефективність проекту в цілому. Вважається, що комерційна ефективність характеризує з економічної точки зору технічні, технологічні та організаційні проектні рішення.

Найбільш значущим є визначення ефективності участі в проекті. Її визначають з метою перевірки можливості бути реалізованим інвестиційного проекту і зацікавленості в ньому всіх його учасників. Ефективність участі оцінюють насамперед для підприємства, яке впроваджує проект або потенційних акціонерів. Цей вид ефективності називають також ефективністю для власного (акціонерного) капіталу за проектом.

Ефективність участі в проекті включає і такі види, як ефективність участі в проекті структур більш високого рівня (фінансово-промислових груп, холдингових структур), бюджетна ефективність інвестиційного проекту (ефективність участі держави в проекті з точки зору витрат і доходів бюджетів всіх рівнів).

Таким чином, можна зробити висновок, що система показників, що визначається для оцінки перерахованих видів ефективності, і методологічні принципи їх розрахунку єдині. Відмінності полягають в тих вихідних параметрах, які формують потоки реальних грошових коштів за проектом стосовно до кожного виду ефективності. Іншими словами, єдина і взаємопов'язана система параметрів проекту знаходить втілення в єдиних за

економічною природою показників ефективності в залежності від області їх застосування в тій економічному середовищі, яку вони повинні охарактеризувати. Певний виняток становлять показники суспільної ефективності. "Зовнішні" ефекти не завжди представляється можливим враховувати у вартісному вираженні. В окремих випадках, коли ці ефекти досить істотні, але не представляється можливим їх оцінити, неминуча лише якісна оцінка їх впливу.

Література:

1. Бланк І.О. Управління торговельним підприємством: підручник / І.О. Бланк. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 220 с.
2. Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств в Україні / Д. М. Черваньов, Л. І. Нейкова. – К. : Знання, 2009. – 514 с.
3. Ключові принципи оцінки інвестиційних проектів. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/1911052243677/finansii/klyuchovi_printsipi_otsinki_investitsiynih_proektiv
4. Захаркін О.О. Інноваційна діяльність підприємства: теоретичний аспект / О.О. Захаркін // Проблеми економіки. - 2013. - № 4. - С. 274 - 280.
5. Інвестиційний клімат України: проблеми формування та заходи поліпшення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Monitor/Marrch>

ЗАТРАТЫ НА ИННОВАЦИОННУЮ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ОБЪЕКТ УПРАВЛЕНИЯ

Мартынов А.А.

Восточноукраинский национальный университет имени В. Даля
г. Северодонецк, Украина

Руденко Е.В., Худякова А.А.

Гродненский государственный аграрный университет,
г. Гродно, Республика Беларусь

Актуализация инновационных процессов на современном этапе развития экономики обуславливает необходимость выделения в качестве самостоятельного объекта управления - затрат на инновационную деятельность промышленного предприятия.

Нужно отметить, что относительно содержания понятия «управление затратами» в научной литературе не существует единого подхода. Так, понятие «управление затратами» может рассматриваться в широком смысле – как набор методик, процессов и конкретных процедур по управлению ресурсами организации; и в тот же время «управление затратами» может сводиться к специальному случаю управления – связанному с регулированием уровня расходов независимо от их влияния на материальные запасы и финансовую отчетность. Однако, на наш взгляд, управление затратами на инновационную деятельность относится к классу сложных задач и не может быть сведено к частному случаю регулирования, или управлению отдельными ресурсами субъекта хозяйствования.

Управление затратами на инновационную деятельность предприятия представляет собой совокупность методов и процедур связанных с управлением и перераспределением ресурсов предприятия с целью обеспечения реализации инновационных проектов, которые в свою очередь обеспечивают прогрессивное технологическое развитие промышленного предприятия.

Объектами инновационной деятельности (в рамках которых осуществляются затраты на инновационную деятельность), являются: инновационные программы и проекты; новые знания и интеллектуальные продукты; производственное оборудование и процессы; инфраструктура производства и предпринимательства; организационно-технические решения производственного, административного, коммерческого или другого характера, которые существенным образом улучшают структуру и качество производства и (или) социальной сферы; сырьевые ресурсы, способы их добычи и переработки; товарная продукция; механизмы формирования потребительского рынка и сбыта товарной продукции [1].

Субъектами управления затратами на инновационную деятельность являются руководители предприятий и структурных подразделений, которые осуществляют инновационные проекты.

Управление затратами на инновационную деятельность предприятия является элементом одной из конкретных функций менеджмента - управления инновациями [2, с. 20], в тот же время цикл управления расходами на инновационную деятельность характеризуют основные функции менеджмента, которые реализуются в рамках стадий управления: разработки, реализации решений и контроля (рис. 1). Представленная схема отображает функциональный подход к управлению расходами на инновационную деятельность, который позволяет выделить отдельные элементы управления с целью их исследования.

Рис. 1. Функциональная схема управления затратами на инновационную деятельность предприятия

Планирование затрат на инновационную деятельность предприятия осуществляется на основе технической документации проекта в форме составления смет и планов в соответствии с обоснованными потребностями в ресурсах и средствах для реализации инновационного проекта.

Реализация функции мотивации в пределах управления затратами на инновационную деятельность предприятия осуществляется путем организации управления по местам формирования затрат на инновационную деятельность и центрам ответственности, что способствует оценке причин отклонения величины затрат на инновационную деятельность предприятия.

Для обеспечения реализации регулирующей функции управления затратами на инновационную деятельность необходима оперативная оценка плановых показателей относительно пропорциональности, рациональности структуры, рентабельности и уровня риска затрат на инновационную деятельность предприятия.

С целью обеспечения мотивации в сфере управления затратами на инновационную деятельность предприятия необходимо стимулирование работников предприятия относительно добросовестного выполнения сметы

затрат на инновационную деятельность и поиска резервов экономии на основе персонафицированных результатов инновационной деятельности.

Реализация функции контроля обеспечивает наблюдение за процессом формирования затрат на инновационную деятельность предприятия с целью сопоставления фактического и планового уровня и структуры затрат.

Таким образом, на наш взгляд, затраты на инновационную деятельность предприятия следует рассматривать как экономическую категорию – целостный объект управления, что обуславливает необходимость формирования соответствующего адаптивного инструментария управления затратами в условиях ограниченности ресурсов и высокой степени неопределенности динамики развития внешней и внутренней среды хозяйственной деятельности предприятий.

Литература:

1. Закон Украины «Об инновационной деятельности» от 04.07.2002 № 40-IV (ред. от 31.03.2005 г.)
2. Стадник В.В., Йохна М.А. Менеджмент: Пособие, - К.: Академвидав, 2003. - 464 с.

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ПОЛИТИКИ ПОЛЬШИ

Мрочек Т., Мирха М., Сташицкий К.

Государственная высшая школа имени Папы Римського Иоанна Павла
II,
г. Бяла Подляска, Польша

По уровню инновационной активности предприятий Польша занимает одно из последних мест в Евросоюзе. В рейтинге Innovation Union Scoreboard 2016, в котором содержатся 25 показателей, характеризующих состояние инновационной сферы государств-членов ЕС, Польша находится в группе «умеренных инноваторов» с результатом ниже среднего по ЕС (шестое место от конца).

С целью ликвидации отставания в инновационной сфере от других европейских стран Польша проводит последовательную политику поддержки инновационного предпринимательства как необходимого условия обеспечения конкурентоспособности польских фирм на европейском и мировом рынках.

В рамках бюджетной перспективы Евросоюза на 2014-2020 гг. среди новых шести национальных программ политики сплочения ЕС, большинство содержит весьма существенную инновационную компоненту. Это такие программы как: «Инфраструктура и окружающая среда», «Интеллектуальное развитие», «Цифровая Польша», «Знание, Образование, Развитие». Из структурных фондов ЕС на реализацию данных программ в 2014-2020 гг. будет выделено почти 43 млрд евро.

К настоящему времени в Польше, во многом благодаря средствам из фондов Евросоюза, направляемых в рамках соответствующих программ, создана достаточно развитая инфраструктура поддержки инновационной деятельности, основными элементами которой являются: технопарки, технологические инкубаторы, центры трансфера технологий, кластеры и Национальная сеть инноваций.

Технологические парки являются платформой для передачи технологий из научных лабораторий в сферу бизнеса, Первый польский технопарк был открыт в 1995 году. Сейчас в Польше более 40 действующих технопарков и около 10 – в стадии образования.

Технологические инкубаторы создаются с целью создания льготных условий начинающим инновационным фирмам для развития бизнеса, предоставления им комплексной поддержки на старте вплоть до момента их самостоятельного выхода на рынок. Предоставляемый инкубаторами комплекс услуг и ресурсов может включать в себя обеспечение на льготных условиях офисной площадью, средствами связи, оргтехникой, лабораторным оборудованием, предоставление бухгалтерских, юридических, образовательных, консалтинговых услуг, поддержку в выходе на зарубежные

рынки. В настоящее время технологические инкубаторы функционируют в большинстве польских воеводств. Около 40% польских инкубаторов действуют в рамках научно-технологических парков. В рамках этой модели инкубаторы находят на рынке молодые перспективные инновационные фирмы, оказывают им поддержку и после завершения процесса инкубации предоставляют им возможность остаться в парке.

Центры трансфера технологий являются специализированными структурами, занимающимися коммерциализацией результатов научных разработок, обеспечением трансфера научно-технической информации на национальном и международном уровнях, поддержкой информационных баз данных. Центры обеспечивают доступ к современным технологиям малым и средним предприятиям, оказывают им информационную и консультационную поддержку. В Польше существуют центры трансфера технологий двух типов – академические ЦТТ, функционирующие в рамках высших учебных заведений, и ЦТТ, не связанные непосредственно с вузами.

Важным элементом региональной структуры поддержки инновационного бизнеса являются кластеры, являющиеся эффективной платформой для реализации как отраслевых, так и межотраслевых производственных бизнес-проектов, в том числе инновационной направленности.

В настоящее время в Польше насчитывается более 60 кластеров, которые распределены равномерно по всей территории Польши, от двух до шести в каждом из 16 воеводств. К числу наиболее успешных кластерных проектов в сфере высоких технологий можно отнести следующие: Великопольский кластер технологий автоматизации ELPROTECH, Кластер мультимедийных и информационных систем в Новом Сонче (Малопольское воеводство), кластеры информационных технологий в Мазовецком, Подкарпатском, и Западнопоморском воеводствах, «Авиационная долина» в Подкарпатском воеводстве.

Национальная сеть инноваций – созданное в 2002 г под эгидой Польского агентства развития предпринимательства объединение организаций и фирм, специализирующихся в сфере консультационных и информационных услуг по вопросам инновационного предпринимательства, трансфера технологий, аудита инноваций.

В настоящее время как в программных документах профильных министерств и ведомств, так и в экспертных публикациях в качестве ключевой задачи отмечается необходимость повышения эффективности использования всех элементов инфраструктуры поддержки инвестиционной деятельности как важнейшего условия развития инновационного потенциала как отдельных регионов, так и экономики страны в целом.

К основным инструментам финансовой поддержки инновационного предпринимательства со стороны государства относятся следующие:

1. Боны (субсидии) на инновации

Данный инструмент применяется с целью развития связей между бизнесом и научными учреждениями. Дотации предоставляются микро- и малым предприятиям на приобретение результатов НИОКР у научно-исследовательских центров. Максимальный размер дотации – 15 тыс. злотых.

2. Субсидии инвестиции инновационной направленности.

Финансовые средства предоставляются микро-, малым и средним предприятиям на приобретение результатов НИОКР у научно-исследовательских центров, приобретение отечественных и зарубежных лицензий, оплата консалтинговых услуг в инновационной сфере, расширение производственных площадей под инновационные производства.

За счет данного инструмента предприятия могут компенсировать до 75% понесенных расходов.

3. Технологический кредит.

Кредит выдается малым и средним предприятиям на реализацию инвестиций в области новых технологий (закупка, лизинг, пуск в эксплуатацию машин и оборудования, расширение производственных площадей) с возможностью частичного погашения кредита путем предоставления т. н. «технологической премии» (до 50% выданной суммы) за счет Фонда технологических кредитов, распорядителем которого является Банк национального хозяйства.

Максимальный размер кредита - 4 млн. злотых (около 1 млн. евро). При этом предусматривается обязательное софинансирование самим предпринимателем кредитуемого проекта не менее чем на четверть его стоимости.

4. Дотации на проведение НИОКР и внедрение их результатов.

Дотации предоставляются вне зависимости от размеров предприятия, при этом стоимость проекта не должна превышать 50 млн. евро. Дотации на НИОКР ограничены суммой 7,5 млн. евро, а дотации на внедрение – 20 млн. злотых (около 5 млн. евро).

5. Дотации на развитие НИОКР предприятий и разработок в области промышленного дизайна.

Данный вид дотаций предоставляется на развитие НИОКР, в том числе на преобразование предприятия в исследовательско-внедренческий центр, а также на разработку и внедрение предприятиями промышленных образцов.

СЕКЦІЯ 2: МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Чернодубова Е.В., Галюта О.В.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
Северодонецьк, Україна

Визначальну роль у формуванні і розвитку економічної структури будь-якого сучасного суспільства грає державне регулювання, здійснюване в рамках обраною владою економічної політики. Одним з найбільш важливих механізмів, що дозволяють державі здійснювати економічне і соціальне регулювання, є фінансова система. Фінансова система являє собою згруповані за певною ознакою фінансові відносини. Фінансова система сьогодні є предметом дискусій і обговорень.

Серед проблем сучасного суспільства, які спричинені недоліками фінансової системи можна виділити: недостатні темпи розвитку економіки, диспропорції розвитку економічної системи, відставання в адаптації до змін на зовнішніх товарних і фінансових ринках, зайву соціальну напруженість, негативно впливає на відтворювальний процес, низький рівень задоволення потреб індивідуума та ін.

У кожній країні структура фінансової системи має свої особливості. Вона визначається економічним потенціалом країни, масштабністю завдань, що вирішуються державою на даному етапі розвитку, роллю держави в економіці, станом міжнародних відносин і рядом інших факторів. Економічно розвинуті країни мають, як правило, великий запас виробленого капіталу, сфера послуг має велику долю в ВВП і характеризується високим рівнем доходу на душу населення та велика частина громадян має високий рівень життя.

Наприклад, фінансову систему Сполученого Королівства відносять: по типу до «заснованих на ринку цінних паперів» (market-based), по співвідношенню «активи банків / ВВП» вона перевершує Німеччину і Японію - країни з банківськими фінансовими системами. Причиною цього є те, що в Лондоні знаходяться 254 іноземних банків (більше, ніж будь-де в світі), на які в 2007 році припадало 58% банківських активів [1]. Діяльність іноземних банків в Великобританії пов'язана в основному з міжнародними операціями, а не з кредитуванням англійських позичальників. В цілому більше третини всіх кредитів банків (англійських і іноземних) в Лондоні припадає на іноземних позичальників.

Залежно від напрямку діяльності англійські банки діляться на комерційні та інвестиційні. Втім, найбільші англійські банки можна назвати універсальними, оскільки вони утворюють групи, в складі яких є організації,

що працюють у всіх сегментах. Час, коли англійські банки спеціалізувалися тільки на класичних банківських операціях, залишилося далеко в минулому. Разом з тим слід підкреслити, що все-таки робота з цінними паперами та похідними здійснюється не безпосередньо комерційним банком, що входять в ту чи іншу банківську групу, а його дочірнім підрозділом (інвестиційним, керуючим активами або надають брокерські послуги). В Англії для небанківських професійних учасників зазвичай використовується термін *broker-dealer* або *stockbroker*.

Найважливішою групою фінансових установ у Великобританії є страхові компанії, пенсійні фонди та інститути спільного інвестування. Страховий сектор Великобританії - найбільший в Європі і третій у світі після США і Японії. Частка Великобританії в загальному обсязі зібраних премій склала в 2006 році 11%. Як і в США, великий розвиток в Великобританії отримали пенсійні фонди, більше 60% активів яких вкладено в акції (навіть більше, ніж в США) [1].

Серед інститутів спільного інвестування (інвестиційних фондів) переважають пайові фонди (*unit trusts*) і з'явилися в останні 10 років інвестиційні компанії відкритого типу (*open-end investment companies*). За оцінками IFSL, загальний обсяг активів під управлінням англійських керуючих (пенсійними фондами, страховими резервами, активами інститутів спільного інвестування) в кінці 2006 року становив 3,8 трлн. ф. ст. (7,46 млрд. дол.), При цьому приблизно 30% (1,1 трлн. ф. ст.) активів належали іноземним інвесторам [1]

Галузь відрізняється відносно високим рівнем концентрації: на частку 10 основних керуючих припадає половина всіх активів, що знаходяться в довірчому управлінні. Найбільшим гравцем виступає *Barclays Global Investors*, під керуванням якого понад 1,6 трлн. дол. Активів [1].

У наш час кожен день суспільство стикається з величезним різноманіттям фінансових відносин, в тому числі досить різноманітні і щоденні фінансові операції. Відомо, що для зростання стабільності економіки країни, для успішного функціонування і розвитку всієї ринкової економіки, необхідна наявність надійної фінансової системи, яка являє собою сукупність взаємопов'язаних сфер і ланок фінансових відносин.

Таким чином, створення саме надійної фінансової системи є однією з важливих завдань держави. Вона виступає основою для всієї існуючої економіки і безперечно грає дуже важливу роль. В даний час в економічній літературі зустрічається безліч різних спірних тверджень щодо складу та структури фінансової системи. Але різні терміни, погляди та суперечки в деяких окремих питаннях не скасовують загального уявлення про основних суб'єктів фінансової системи. Крім основних складових фінансової системи у кожній розвиненої країни є свої особливості, які дозволили їй досягти на сучасному етапі певних висот.

Література

1. Фінансово-банківська статистика. Практикум. / за ред. Є.І. Ткача. - К.: Либідь, 2002. - 324 с.
2. Львовчкін С. В. Фінансовий механізм макроекономічного регулювання / С.В. Львовчкін // Фінанси України. - 2000. - № 12. - С. 25-33.

РЕГУЛЮВАННЯ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ СЬОГОДЕННЯ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Швець Н.В., Паничок М.Ю.

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Сєверодонецьк, Україна

Однією з умов прогресивних економічних трансформацій в Україні є раціональна система міжбюджетних відносин, спрямована на вирівнювання територіальних диспропорцій і забезпечення стійкого економічного зростання регіонів і країни в цілому при підтримці високих соціальних стандартів, а також виконання місцевими органами влади своїх повноважень в повному обсязі. Отже, метою роботи є аналіз міжбюджетних відносин та результатів їх регулювання для визначення напрямків їх вдосконалення.

Особливості побудови і регулювання міжбюджетних відносин відіграють важливу роль в соціально-економічному розвитку держави і регіонів, закладаючи його фінансові основи шляхом перерозподілу національного багатства між окремими територіями і рівнями соціально-економічної системи. При цьому під регулюванням міжбюджетних відносин розуміється забезпечення оптимальної взаємодії всіх рівнів бюджетної системи держави для досягнення певного комплексу цілей і завдань, зокрема, таких: бюджетне вирівнювання; економічне стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів; компенсація витрат місцевих бюджетів, пов'язаних з фінансуванням пільг, що надаються державою [2; 5].

Ефективність регулювання міжбюджетних відносин можна проілюструвати досягненням його цілей і завдань [2; 3]. Перш за все, слід проаналізувати динаміку загального обсягу міжбюджетних трансфертів, що надаються, а також їх рівня до прибуткової частини державного бюджету (табл. 1).

Таблиця 1

Аналіз абсолютних і відносних показників міжбюджетних трансфертів в
Україні за період 2010-2016 рр.

Роки	Загальний обсяг міжбюджетних трансфертів	Відхилення +/-	Прибуткова частина бюджету	Рівень міжбюджетних трансфертів до прибуткової частини бюджету %	Відхилення +/-
2010	62,20	-	209700,30	0,03	-
2011	71,80	9,60	240615,20	0,03	0,00
2012	93,30	21,50	314616,90	0,03	0,00
2013	124,70	31,40	346054,00	0,04	0,01
2014	115,70	-9,00	339180,30	0,03	0,00
2015	130,60	14,90	357084,20	0,04	0,00
2016	171,50	40,90	354694,80	0,05	0,01

Джерело: розраховано автором за матеріалами [7; 8]

Як видно з табл. 1, обсяг міжбюджетних трансфертів збільшився з 62,2 млн. грн. в 2010 році до 171,5 млн. грн. в 2016 році, їх рівень в доходах центрального бюджету зріс з 0,03% до 0,05%. Особливо значний приріст (40,9 млн. грн.) спостерігався в 2015-2016 роках, що пов'язано із загостренням кризових явищ в економіці країни в цьому періоді, які негативно вплинули на фінансові можливості всіх регіонів України.

Структура міжбюджетних трансфертів в Україні представлена на рис. 1.

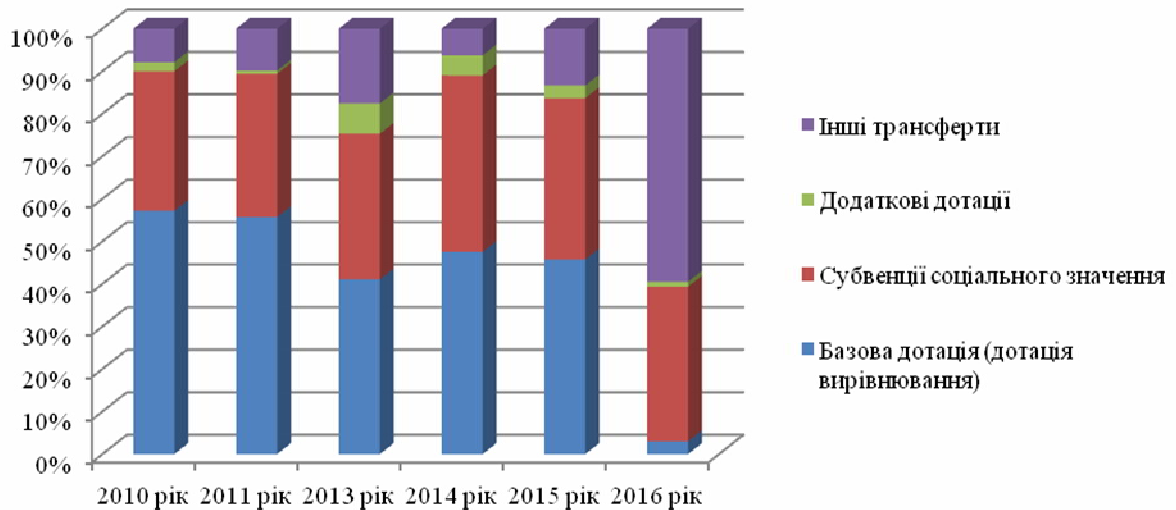

Рис. 1. Структура міжбюджетних трансфертів в Україні за період 2010-2016 рр.

Джерело: розроблено автором за матеріалами [7; 8]

Як видно на рис. 1, в структурі міжбюджетних трансфертів в Україні мало місце значне скорочення частки дотацій вирівнювання і стабілізації (базових дотацій) на тлі зростання частки інших трансфертів, які 2015 року склали близько 60% всього обсягу асигнувань бюджетам інших рівнів. При цьому частка додаткових і базових дотацій скоротилася до 1%. Крім того, структура міжбюджетних трансфертів свідчить про незадовільний стан інвестиційної складової, що негативно позначається на фінансових можливостях регіонів.

Як наголошувалося раніше, ефективність наявного інструментарію регулювання міжбюджетних відносин можна оцінити за його впливом на рівень економічного розвитку країни, кількісно обчислюваний показником середньодушового доходу, виявивши тісноту зв'язку між обсягом міжбюджетних трансфертів, що виділяються, і рівнем середньодушового доходу. Для цього доцільно застосувати методику кореляційного аналізу, зокрема рангового коефіцієнту Спірмена (ρ) [6].

Результати розрахунку представлені в табл. 2.

Таблиця 2

Характеристика обсягу міжбюджетних трансфертів і середньодушового доходу в Україні в 2009-2016 роках

Рік	Об'єм міжбюджетних трансфертів, млн. грн.	Середньодушовий дохід, тис. грн./чел.
2009	57,60	20,44
2010	62,20	19,79
2011	71,80	23,55
2012	93,30	28,44
2013	124,70	30,93
2014	115,70	31,94
2015	130,60	34,93
2016	171,50	46,11

Джерело: розраховано автором за матеріалами [7; 8]

Результати розрахунків тісноти зв'язку між ознакою чинника і результативним показником представлені в табл. 3.

Таблиця 3

Результати розрахунку коефіцієнта Спірмена для показників ефективності регулювання міжбюджетних відносин в Україні в 2009-2016 рр.

Показник	Значення
Значення коефіцієнта кореляції Спірмена	0,983399
Якісна характеристика тісноти зв'язку	сильний
Характеристика напрямку зв'язку	прямий

Джерело: розраховано автором

Як показують дані табл. 3, соціально-економічний розвиток регіонів України в значній мірі залежить від міжбюджетних трансфертів, тобто фінансовий потенціал регіонів є низьким. Причини такої ситуації полягають у відсутності стимулів у регіональних і місцевих властей до реального реформування соціально-економічної сфери, а також до нарощування фінансового потенціалу регіонів і муніципальних утворень. Іншими словами, в регіонах переважає «утриманська» модель управління і господарювання, що свідчить про неефективне регулювання міжбюджетних відносин, відсутність обґрунтованості розмірів коштів, що надаються, напрямів їх витрачання та ін.

Отримані результати дослідження свідчать про те, що вдосконалення регулювання міжбюджетних відносин повинно відбуватися у напрямі регіоналізації бюджетно-податкових процесів, що дозволить:

- а) сконцентрувати фінансові ресурси певних регіонів для забезпечення умов соціально-економічного розвитку, що перешкодить розвитку на місцях утриманських настроїв і значної залежності від міжбюджетних трансфертів;
- б) ефективніше реалізувати стимулюючу функцію податкової системи для зміцнення фінансових можливостей регіонів і муніципальних утворень;
- в) сприяти накопиченню в регіонах фінансового капіталу;
- г) здійснювати ефективний аудит і контроль за дотриманням бюджетно-податкового законодавства на регіональному і місцевому рівнях і т. п. [2; 4; 5].

З огляду на вищевикладене пропонується вжити заходів, спрямованих на удосконалення місцевих податків і зборів як важливого джерела власних доходів місцевих бюджетів і чинника підвищення фінансової незалежності регіонів і муніципальних утворень, а також вдосконалення розподілу міжбюджетних трансфертів. Крім того, має бути створена розгалужена мережа органів бюджетно-податкової системи (фіскальних органів, бюджетних комітетів при регіональних і місцевих радах та ін.), основними ієрархічними рівнями якої будуть: центральний, регіональний, міський і районний рівні управління.

Слід також врахувати, що в першу чергу повинен бути забезпечений тісний взаємозв'язок між оподаткуванням і економічним розвитком регіонів і муніципальних утворень. Отже, формування мережі податково-бюджетних органів має бути пов'язане з бюджетною і адміністративною реформами, що значно зміцнить фінансові можливості регіонів і муніципальних утворень, сприяючи фінансовому оздоровленню і соціально-економічному розвитку України та її регіонів.

Таким чином, регулювання міжбюджетних відносин є важливим завданням економічної політики держави, що забезпечує вирівнювання територіальних (регіональних) диспропорцій, а також формує фінансові основи стійкого економічного зростання і соціально-економічного розвитку суб'єктів мезо- і мікрорівня національної економіки.

У комплексі методів регулювання міжбюджетних відносин виділяються міжбюджетні трансферти, застосування яких може мати наслідки, протилежні очікуваним, зокрема підсилювати «утриманські» настрої в регіонах і муніципальних утвореннях, ліквідовуючи стимули до активізації інвестиційно-інноваційної активності, про що свідчать результати їх застосування в Україні.

Вдосконалення регулювання міжбюджетних відносин повинно здійснюватися шляхом регіоналізації податково-бюджетних процесів при формуванні належного організаційного їх забезпечення.

Література:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI (зі змінами та доповненнями) [електронний ресурс] – режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/>

2. Балацький Е.А. Теоретичні підходи до визначення бюджетного потенціалу міста і основи його формування / Е.А. Балацький, А.А. Жваво // Збірка наукових праць Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи НБУ. – 2017. – Випуск 1 (10), Ч. II. – с. 212-216.

3. Волощенко Л.М. Оцінка динамічної стійкості фінансової системи країни і регіону / Л.М. волощенко // Держава і регіони. – 2015. - № 2 (71) (Серія «Економіка і підприємництво»). – с. 40-43.

4. Петрушевська В.В. Адаптація фінансової політики України до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів / В.В. Петрушевська // Проблеми економіки. – 2016. - № 2. – с. 131-137.

5. Петрушевська В.В. Концептуальні основи формування фінансової політики України / В.В. Петрушевська // Актуальні проблеми економіки. – 2016. - № 8. – с. 334-340.

6. Экономико-математическое моделирование: учебник для студентов вузов / под общ. ред. И.Н. Дрогобыцкого.- М.: «Экзамен», 2004. – 597 С.

7. Державна служба статистики України : відомості про основні макроекономічні показники / [електронний ресурс] — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

8. Державна казначейська служба України : Звіт про виконання державного бюджету [електронний ресурс] — Режим доступу: <http://treasu-ry.gov.ua/main/uk/index>

СОЦІАЛЬНА НАПРУЖЕНІСТЬ ЯК ІНДИКАТОР ДЕРЖАВНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Свірідова К.Д., Мартинова Л.В.
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна

На сьогодні у світі склалася ситуація виникнення чисельних акцій невдоволення громадян на соціально-економічному підґрунті, що викликані соціальною та економічною нерівністю. Про це свідчать акції протесту в країнах Європи, що пов'язані зі скороченням соціального захисту населення як наслідок економічної кризи. У Греції, Італії, Іспанії, Португалії та інших країнах Європейського союзу політика держав направлена на збільшення тривалості робочого дня, тижня, подовження пенсійного віку, зменшення бюджетної сфери освіти, медичного забезпечення.

Україна не є виключенням у цьому питанні. Кількість акцій непокори громадян на соціально-економічному підґрунті збільшується. Основними причинами є розгляд проектів законів, якими передбачається зменшення соціального захисту населення, а саме законопроекти, що стосуються трудового законодавства, освітньої діяльності, охорони здоров'я, підприємницької діяльності тощо.

Передумовою зазначених явищ є соціальна напруженість, яка виникає під час зниження рівня та якості життя населення чи усвідомлення громадянами майбутніх подій у цьому напрямку. Цілком зрозумілим є припущення, що постійний моніторинг соціальної напруги в регіонах України є необхідною складовою забезпечення національної безпеки держави.

У суспільному і соціально-економічному житті України триває перехідний період, метою якого є становлення незалежної держави, створення демократичного суспільства та формування ринкової економіки. Однак процеси, пов'язані з державним будівництвом та переходом до принципово нової моделі функціонування економіки, неминуче пов'язані з наявністю гострих соціальних проблем, для вирішення яких потрібна як час, так і певні об'єктивні передумови. Тому особливого значення набуває пріоритетність та послідовність в реалізації антикризових заходів, які впливають із реалій сьогодення.

Основою для здійснення виваженої державної політики в галузі народонаселення є законодавство України, яке передбачає гарантію і захист більшості міжнародно визнаних прав людини. Ратифіковані Україною міжнародні договори, які проголошують загальнолюдські цінності, насамперед, знайшли своє втілення в Конституції України, прийнятій в 1996 році.

З метою законодавчого регулювання окремих соціальних аспектів, наприклад, охорони здоров'я населення України, передбачена широка

програма робіт по вдосконаленню чинного законодавства, яка охоплює підготовку таких законопроектів: «Про первинну медичну допомогу на засадах сімейної медицини», «Про первинну медико-санітарну допомогу», «Про захист прав пацієнта», «Про соціальне медичне страхування», «Про боротьбу з інфекційними хворобами» і т. д.

Інтегральним показником суспільного розвитку країни, відображенням її соціально-економічного та морального стану, є демографічна ситуація, яка, на жаль, останнім часом погіршується. Характерними для неї є, поряд з позитивними явищами, такі негативні процеси, як: скорочення чисельності населення країни, падіння рівня народжуваності, високий рівень смертності, особливо в працездатному віці, погіршення стану здоров'я дорослих і дітей, скорочення очікуваної тривалості життя населення та поступове його старіння.

Серед причин, які призводять до різкого підвищення захворюваності, необхідно назвати зміни в соціально-економічних відносинах, соціальне розшарування населення, що впливає на зміну в поведінці людей, їх ставлення до власного здоров'я. На цьому тлі особливу тривогу викликає здоров'я дітей і дорослих працездатного віку. Відзначається тенденція погіршення репродуктивного здоров'я, високий рівень травматизму, професійної захворюваності, інвалідності населення. Збільшується захворюваність населення на туберкульоз, СНІД.

Підвищеної уваги держави вимагає населення, яке постраждало внаслідок Чорнобильської катастрофи: учасники ліквідації наслідків аварії, евакуйоване, в тому числі дитяче, населення, особи, які проживають на території радіологічного контролю, а також діти, народжені від батьків, які відчували вплив іонізуючого випромінювання. Показники здоров'я цієї категорії населення мають чітко визначену негативну тенденцію.

Чисельність населення України на 1 січня 2018 року становила 42 386,4 млн. осіб, що на 9857,7 осіб менше ніж на 1 січня 1993 р. чисельність українців стабільно зменшується, народжуваність 2017 року становила 10,3 ‰ (189-те місце у світі), смертність — 14,4 ‰ (5-те місце у світі), природний приріст — -0,41 ‰ (220-те місце у світі) при цьому 29 482 313 млн. осіб складає міське населення, 13 102 229 млн. чоловік – сільське на 1 січня 2017 року [1].

Розподіл населення за статтю представлено співвідношенням: 23 млн. осіб - жінки, 19,5 млн. осіб – чоловіки [2]. Порівняно з попереднім роком чисельність населення країни скоротилася майже на 0,4 млн. чоловік. Кількість жителів зменшилась у всіх регіонах країни, але найбільше загальне скорочення чисельності населення зафіксовано у східних індустріально-розвинених областях. Взагалі кажучи, останнє п'ятиріччя характеризується кардинальною зміною тренду динаміки чисельності населення. Вперше за післявоєнний період (тобто з 1946 р.) в 1993 році було зафіксовано зменшення чисельності населення України. Головним фактором зменшення чисельності населення є його природний спад, що спостерігається в цілому

по країні з 1991 року.

Визначальною причиною природного убутку населення є падіння народжуваності на тлі високого рівня смертності населення України. За прогнозами ООН, до 2050 року населення України скоротиться на 18% [3]. У плані народжуваності в Україні ситуація нічим не відрізняється від західних країн - менша кількість людей прагне заводити сім'ї з року в рік. За минулий рік на території України народилося близько 200 тисяч дітей. Однак, як уже було сказано вище, в країні різко падає народжуваність. Молодята не можуть дозволити (або ж через свої політичні переконання не хочуть) заводити більше 1-2 дітей в сім'ї, в той час як інші взагалі не хочуть мати спадкоємців. Якщо ще пару років назад (до початку революції, кризи і військових конфліктів) на добу могло народжуватися до 1000 немовлям, то станом на 2018 рік ця цифра впала до 800 новонароджених малюків [4].

Слід визнати, що в Україні наростають масштаби одинокості і бездітності. Рівень народжуваності в країні оцінюється як недостатній, бо він давно не забезпечує простого відтворення населення: нетто-коефіцієнт відтворення населення в 1996-1997 роках відповідав 0,606, при необхідній величині цього показника не менше 1,0.

Народжуваність в чому залежить від співвідношення кількості шлюбів і розлучень. В останні роки в Україні чітко простежується тенденція до поступового зменшення числа шлюбів. За загальним коефіцієнтом шлюбності (відношення кількості зареєстрованих протягом календарного року шлюбів до середньорічної чисельності наявного населення) у 2016 р. було зареєстровано 229 453 шлюбів на 1 тис. осіб населення, в 1991 році цей показник становив 200 810) та стабілізації кількості розлучень, частота яких не змінюється практично з середини 70-х років (3,6 - 3,9 розлучень на 1 тис. населення) [5]. У суспільстві посилюється орієнтація на неформальні шлюбно-сімейні відносини. Зростає число дітей, народжених поза шлюбом, збільшується також кількість і питому вагу самотніх матерів (серед усіх розлучених жінок понад 90% становлять жінки у фертильному віці).

Другою складовою природного руху населення є смертність. Підвищення смертності відбулося практично в усіх без винятку вікових групах чоловічого населення, а серед жінок – у віці від 20 років і старше. Особливу тривогу викликає висока смертність населення у працездатному віці, при цьому в якості суттєвої особливості слід зазначити наступну статеву-вікову диференціацію: у всіх вікових групах населення від 20 до 50 років смертність чоловіків втричі більше, ніж у жінок. У сільській місцевості рівень смертності значно перевищує аналогічний показник по міських поселень: 19,0 проти 12,9 померлих на 1 тис. жителів.

Також хотілося б сказати, що в короткостроковій перспективі буде тривати активний процес зниження інтенсивності народжуваності по регіонах країни. Надалі прискореними темпами буде спостерігатися процес зниження інтенсивності народжуваності, особливо в сільському населенні. Тут, ймовірно, відбудеться перехід від багатодітної до середньодітної, а

пізніше і малодітної сім'ї. В цих умовах важливо активізувати демографічну політику з тим, щоб не допустити переходу основної частини населення до малодітної сім'ї.

Тенденції захворюваності та смертності багато в чому будуть залежати від успіхів розвитку науки і ефективності функціонування органів охорони здоров'я. Можна вважати, що і в цій сфері збережеться прогресивна тенденція до зниження тривалості життя за рахунок можливого подальшого збільшення дитячої смертності, смертності від різних хвороб, травматизму, нещасних випадків у побуті та на виробництві в осіб середніх віків.

Необхідно зберегти підтримку сімей з дітьми, які опинилися в особливо важких умовах (багатодітні, неповні сім'ї, сім'ї біженців, безробітних, сімей з інвалідами тощо).

Слід зберегти і удосконалювати систему сімейних допомог, а також мінімальних (безкоштовних) соціальних гарантій для дітей у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, оздоровчого відпочинку, розвитку соціального страхування та часткової компенсації витрат у сфері платних послуг.

Треба сприяти сім'ї в реалізації виховних функцій, створюючи пільгові режими зайнятості для батьків, зберігаючи і розвиваючи системи дошкільного виховання, не підміняє сім'ю, а допомагає їй виховувати дітей, педагогічної просвіти батьків і т. п.

Нарешті, в прагненні до нової соціально-економічної системи в країні держава має забезпечити поєднання ринкової економіки і державної системи соціального захисту сімей з дітьми, активізацію демографічної політики в регіонах з тенденцією до депопуляції.

Виконання цих загальних вимог і цілей – запорука нормального демографічного розвитку країни, що є вагомим показником сталого економічного розвитку держави.

Література:

1. Державна служба статистики України. Чисельність наявного населення України // Електронний ресурс: Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2017/zb_chnn_0117.pdf
2. Електронний ресурс: Режим доступу: <https://vn.depo.ua/ukr/vn/neveselostatistika-v-ukrayini-zhinok-na-3-5-mln-bilshe-nizh-18012016134500>
3. Електронний ресурс: Режим доступу: <https://ua.112.ua/suspilstvo/naselennia-ukrainy-do-2050-roku-skorotytsia-do-3642-mln-osib-430444.html>
4. Населення України на 2018 рік кількість на сьогодні //Електронний ресурс: Режим доступу: <http://2018.pp.ua/novini-2018/2834-naselennya-ukrayini-na-2018-rk-klkst-na-sogodn.html>
5. Населення України за 2016 рік. Демографічний щорічник // Електронний ресурс: Режим доступу: http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/ukr/publ_new1/2017/naselen_2016.pdf

МЕХАНІЗМ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ

Середа О.О., Утюшова Х.С.

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Северодонецьк

В Україні розвиток малого бізнесу здійснюється у несприятливому макро- та мікро- середовищі: загальний спад вітчизняного товарного виробництва, зростання цін, інфляція, низький рівень платоспроможності населення, корупція. В сучасних умовах малий бізнес повинен грати свою позитивну роль в формуванні ринкової інфраструктури, збереження балансу в економіці, сприяти інвестиційній активності, протидіяти спаду виробництва і відтоку капіталу за кордон. Для вирішення окреслених проблем необхідно сформувати дієвий механізм фінансового регулювання діяльності малих підприємств.

Фінансове регулювання вважається надзвичайно важливою складовою системи регулювання економіки. Інструменти фінансового регулювання діяльності необхідно застосовувати паралельно з метою одночасного коригування більш широкого кола економічних проблем, що виникають у процесі стимулювання економічного зростання. До структури механізму фінансового регулювання діяльності малих підприємств доцільно включити взаємозалежні елементи: види регулювання, фінансові методи, фінансові важелі та інструменти, нормативно-правове, інформаційне, інституційне та інфраструктурне забезпечення.

Беручи до уваги те, що малий бізнес є окремою сферою економічної діяльності, фінансове регулювання потребує специфічних підходів. З цією метою при формуванні механізму фінансового регулювання малих підприємств необхідним є застосування декількох видів регулювання: державного, ринкового та внутрішнього.

Передумовою успішного розвитку малого бізнесу є державне регулювання – комплекс форм, методів і засобів державного впливу на діяльність підприємств з метою створення необхідних умов їх функціонування і розвитку. Для нормального функціонування малих підприємств держава повинна створити такі необхідні умови: стабільна національна кредитно-грошова система; пільгова система оподаткування; система інфраструктурної підтримки; спрощена процедура регулювання підприємницької діяльності державними органами управління. Найголовнішим при розробці державного механізму фінансування малого бізнесу є його гармонійне поєднання з ринковим механізмом.

Ринкова складова механізму фінансового регулювання діяльності малих підприємств включає попит, пропозицію й сформовану на їх основі вартість капіталу, а внутрішній механізм регламентує управлінські рішення з питань його фінансової діяльності.

Особливостями фінансового управління фінансами малих підприємств є: 1) більшість малих підприємств не можуть емітувати акції; власний капітал формується за рахунок внесків власників, а також прибутку від господарської діяльності; 2) дефіцит фінансових ресурсів обмежує прагнення розширення діяльності; 3) основним джерелом фінансування операційної діяльності є кредиторська заборгованість, а також короткотермінові кредити банків [1].

Основа фінансового регулювання діяльності малих підприємств становлять фінансові методи, фінансові інструменти та важелі. Фінансові методи є способом впливу фінансових відносин на діяльність та розвиток малих підприємств [2]. До фінансових методів регулювання належать: планування, прогнозування, оподаткування, фінансування, кредитування, інвестування, страхування. Фінансовими інструментами та важелями механізму фінансового регулювання діяльності малих підприємств є: програми розвитку малих підприємств; чистий прибуток, власний капітал, заощадження засновників і найближчого оточення, амортизаційна політика, лізинг, інвестиційне кредитування; венчурне фінансування, часткова компенсація процентних платежів за операціями кредитування малих підприємств, вибір оптимальної схеми оподаткування (податкові пільги, податковий інвестиційний кредит, податкові канікули, відстрочення зі сплати податків, розмір мінімальної зарплати (оподаткування)).

Системами забезпечення механізму фінансового регулювання діяльності малих підприємств є нормативно-правова, інформаційна, інституційна та інфраструктурна. Нормативно-правове забезпечення – це сукупність нормативно-правових документів органів державної влади, які забезпечують організацію господарської діяльності та функціонування малого підприємництва щодо управління фінансовими ресурсами та регулювання фінансових відносин з державою і її інститутами, учасниками фінансового ринку та іншими підприємствами. Інформаційне забезпечення становить сукупність інформаційно-методичних джерел щодо управління фінансовими ресурсами малого підприємництва: оперативні, тактичні, стратегічні плани, прогнози малих підприємств, звітність малих підприємств, статистична та аналітична інформація.

Таким чином, завдяки взаємодії елементів механізму фінансового регулювання діяльності малих підприємств на державному, ринковому та внутрішньому рівнях забезпечують розвиток малих підприємств.

Література

1. Чуй І.Р. Фінансовий менеджмент у малому бізнесі: Навчальний посібник / О.В. Мицак, І.Р. Чуй. - Львів: ЛКА, 2015. - 264с.
2. Квасниця О. Фінансовий механізм забезпечення розвитку малих підприємств в Україні / О. Квасниця // Світ фінансів. - 2014. - Вип. 4. - С. 63-71.

СЕКЦІЯ 3: ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

АНАЛІЗ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ УКРАЇНИ ЗА 2017 РІК

Костирко Л.А., Бондарева О.Г.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєверодонецьк, Україна

В Україні відповідальність за складання платіжного балансу на законодавчому рівні покладено на Національний банк України (Стаття 7 Закону України “Про Національний банк України”, Декрет Кабінету Міністрів України від 19.02.1993 №15-93 “Про систему валютного регулювання і валютного контролю”). Спільною Постановою Національного банку України і Кабінету Міністрів України від 17.03.2000 № 517 “Про складання платіжного балансу” встановлено порядок координації дій міністерств і відомств щодо формування інформаційної бази платіжного балансу.

На сьогодні Національний банк України забезпечує складання та публікацію статистики зовнішнього сектору відповідно до вимог 6-го видання “Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції” (МВФ, 2009) та “Керівництва для укладачів і користувачів статистики зовнішнього боргу” (МВФ, 2013).

Періодичність та терміни складання статистики зовнішнього сектору відповідають вимогам Спеціального стандарту розповсюдження даних:

- платіжний баланс – щоквартально на 75–80 день після закінчення кварталу;
- міжнародна інвестиційна позиція – щоквартально на 85–90 день після закінчення кварталу;
- зовнішній борг – щоквартально на 75–80 день після закінчення кварталу.

Також для оперативного аналізу та прийняття рішень з економічної політики публікується оцінка місячних даних платіжного балансу, звичайно на 25–30 день після закінчення звітного місяця.

За підсумками 2017 року дефіцит поточного рахунку становив 3.8 млрд дол. США (порівняно з 3.5 млрд дол. США у 2016 році). Дефіцит торгівлі товарами розширився (до 9.2 млрд дол. США) через негативний вплив на показники експорту та імпорту від припинення торгівлі з НКТ та подальше зростання інвестиційного імпорту. Натомість стійким було зростання приватних переказів та експорту послуг.

Експорт товарів зріс на 18.8% завдяки збільшенню поставок продовольчих товарів, сприятливій зовнішній ціновій кон’юктурі та швидшій адаптації підприємств гірничо-металургійного комплексу до нових умов. Завдяки високому урожаю сільськогосподарських культур (зернових та

олійних) у 2016 році експорт продовольчих товарів збільшився на 16.3%. Фізичні обсяги експорту чорних металів знизилися на 14.3% р/р через ефект від захоплення низки металургійних підприємств на НКТ та відсутність доступу до ресурсів та продукції підприємств на таких територіях. Однак завдяки зростанню світових цін вартісні обсяги експорту продукції металургії збільшилися на 22.1%. Скоротилися й фізичні обсяги поставок залізних руд (на 4.2%), але завдяки зростанню цін (у середньому за рік) вартісні обсяги їх експорту збільшилися в 1.4 раза.

Імпорт товарів за 2017 рік збільшився на 21.1% р/р за рахунок зростання закупівель енергоносіїв та продукції машинобудування. Зокрема фізичні обсяги імпорту вугілля збільшилися на 26.4% і його вартісні обсяги - у 1.9 раза. Також збільшилися фізичні обсяги імпорту природного газу (на 29.3%), у тому числі через активізацію його закачування приватними імпортерами. Подальше зростання інвестиційного попиту зумовило збільшення вартісних обсягів імпорту продукції машинобудування на 30.9%. Високими темпами продовжував зростати імпорт техніки сільськогосподарського призначення (24.5%) та легкових автомобілів (у 1.4 раза).

У 2017 році експорт послуг збільшився на 13.1% р/р насамперед за рахунок ІТ-сфери та трубопровідного транспорту. Зростання експорту послуг, серед інших причин, було зумовлено усуненням адміністративних бар'єрів¹ та нарощенням обсягів транзиту газу до європейських країн, які сягнули найвищого значення за останні вісім років (93.5 млрд м³). Зростання імпорту послуг (на 7.2%) було підтримане збільшенням зовнішнього товарообороту та імпортом за статтею "подорожі". Але темпи приросту імпорту послуг були нижчими, ніж експорту, у результаті профіцит торгівлі послугами збільшився до 2.3 млрд дол. США (1.5 млрд дол. США у 2016 році).

У 2017 році тривало зростання обсягу грошових переказів (за попередніми оцінками на 33.9%) на тлі посилення міграційних процесів та ревальвації валют країн Східної Європи. Динамічний розвиток ІТ-сфери сприяв збільшенню переказів зі США. Зростання грошових переказів переважило збільшення виплат за рахунком первинних доходів, у тому числі через пом'якшення Національним банком адміністративних обмежень.²

¹30 грудня 2016 року Національний банк України зняв адміністративні обмеження стосовно операцій з експорту послуг відповідно до Закону України № 1724-VIII "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг)", який було прийнято Верховною Радою України 03 листопада 2016 року і набрав чинності 03 грудня 2016 року

²Протягом червня 2016 року – квітня 2017 року здійснювалися виплати дивідендів, нарахованих за 2014 – 2015 роки, а з травня 2017 року надано також дозвіл на репатріацію дивідендів, нарахованих за 2014 – 2016 роки

Чисті надходження за фінансовим рахунком у 2017 році збільшилися до 6.4 млрд дол. США. На відміну від минулого року державний сектор відігравав значну роль в надходженні капіталу. Успішне завершення третього перегляду програми EFF з МВФ дало змогу уряду отримати черговий транш кредиту макрофінансової допомоги від Європейської Комісії на суму 0.6 млрд дол. США. Також у вересні 2017 року Україна після чотирирічної перерви повернулася на ринки зовнішніх запозичень, розмістивши 15-річні єврооблігації на суму 3 млрд дол. США під 7.375% річних. Частину коштів від цього розміщення (1.6 млрд дол. США) було використано для викупу єврооблігацій, що мали погашатися у 2019 – 2020 роках. Придбання банками ОВДП, номінованих в іноземній валюті, призвело до скорочення активів банківської системи на 0.6 млрд дол. США.

Чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну становив 2.3 млрд дол. США у 2017 році. Завершення більшості програм з рекапіталізації банків призвело до скорочення обсягу операцій банків з переоформлення боргу в статутний капітал до 0.6 млрд дол. США за підсумками 2017 року (2.1 млрд дол. США у 2016 році). Без урахування таких операцій, чисті надходження ПІІ за 2017 року зросли на 26% до 1.8 млрд дол. США.

Завдяки профіциту зведеного платіжного балансу (2.6 млрд дол. США), який утримується третій рік поспіль, та отриманню у квітні чергового траншу від МВФ (1.0 млрд дол. США) міжнародні резерви станом на кінець 2017 року збільшилися на 21% до 18.8 млрд дол. США або 3.6 місяця імпорту майбутнього періоду.

Література

1. Веріга Г.В. Платіжний баланс і валютний курс: діалектика взаємозв'язку / Г.В. Веріга // Бізнес Інформ. – 2013. – №2. – С. 231 - 235.
2. Економічна статистика: навчальний посібник / В.М. Соболев, Т.Г. Чала, О.С. Корепанов та ін.; за ред. В.М. Соболева. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2017. – 388 с.

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ УПРАВЛІННЯ

Середа О.О., Соломіна О.І.

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Сєвєродонецьк

В період економічної та політичної кризи Україна зіткнулася з рядом економічних проблем, що гальмують соціально-економічний розвиток країни. Зростання державного боргу негативно впливає на розвиток України через неплатоспроможність країни, втрату довіри інвесторів та кредиторів, а також обмеження доступу до зовнішніх джерел фінансування. З огляду на необхідність пошуку методів раціонального управління державним боргом України, вивчення особливостей його формування є вкрай важливим та актуальним.

Метою дослідження є дослідження структури та динаміки державного боргу України, виявлення основних тенденцій і специфічних особливостей його формування, а також пошук шляхів раціонального управління державним боргом.

Відповідно до Бюджетного Кодексу України державний борг - загальна сума заборгованості держави, яка складається з усіх випущених і непогашених боргових зобов'язань держави, включаючи боргові зобов'язання держави, що вступають у дію в результаті виданих гарантій за кредитами, або зобов'язань, що виникають на підставі законодавства або договору. У табл. 1 наведено динаміку державного та гарантованого державою боргу України за останні 5 років.

Аналіз динаміки державного боргу України (табл. 1) свідчить про тенденцію до його постійного зростання, особливо стрімко збільшується борг з 2014 року, тобто з початком кризових явищ.

Сума державного та гарантованого боргу на кінець 2014 року становила 1100,56 млрд. грн., що на 88,4% більше, ніж у 2013 році. Сума державного та гарантованого боргу у 2017 році досягла 2141,68 млн. грн., що більше аналогічного показника 2016 року на 11%. У 2017 році збільшення спостерігалось практично по всіх статтях державної заборгованості, крім внутрішнього боргу, гарантованого державою.

Основними причинами зростання обсягу державного боргу в 2016–2017рр. стали наступні:

- тривалий військовий конфлікт на сході країни;
- низькі міжнародні рейтинги, що негативно впливають на інвестиційну привабливість держави;
- негативний вплив системної банківської кризи 2014-2016 рр. та збільшення сукупних витрат держави (як бюджетних, так і квазіфіскальних) на подолання її наслідків, обсяги яких щорічно становили на рівні 14 % ВВП.

- необхідність нарощення валютних резервів, які значно вичерпались валютними інтервенціями НБУ;
- залежність України від імпорту енергоносіїв;
- фінансування за рахунок державних запозичень дефіциту державного бюджету;
- необхідність потужної державної підтримки державних підприємств та банків, зокрема лише у 2016 р. з метою реструктуризації банківської системи шляхом випуску ОВДП кошти держави спрямувались на капіталізацію банків «Укрексімбанк», «Ощадбанк», націоналізацію КБ«Приватбанк» та його подальшу докапіталізацію у 2016-17 рр. на рівні 4,8 % ВВП [2].

Таблиця 1

Державний (прямий) та гарантований державною борг України
за 2013-2017р.р., млрд. грн.

Показник	2013	2014	2015	2016	2017
Державний прямий та гарантований борг	584,11	1100,56	1572,18	1929,76	2141,68
Державний прямий та гарантований борг у % до ВВП	40,1	69,4	79,1	81	71,8
<i>Державний борг</i>	480,22	947,03	1 334,27	1 650,83	1 833,71
Внутрішній борг	256,96	461,00	508,00	670,65	753, 4
Зовнішній борг	223,26	486,03	826,27	980,19	1080,31
<i>Гарантований державною борг</i>	104,57	153,80	237,91	278,98	307,96
Внутрішній борг	27,13	27,86	21,46	19,08	13,28
Зовнішній борг	77,44	125,94	216,45	259,89	294,69

Джерело: складено за даними [1]

В умовах впливу внутрішніх та зовнішніх дестабілізаційних чинників випередження темпів нарощування обсягів боргу порівняно з темпами зростання ВВП сприяли перевищенню безпекових значень рівня боргу та посиленню ризику неплатоспроможності держави. У 2014 р. співвідношення загального державною боргу до номінального ВВП становило 69,4 %, у 2015 р. – 79,1 %, у 2016 р. показник збільшився до 81,0 %. У 2017 році цей показник зменшився до 71,8%. Згідно з Бюджетним кодексом України безпечним

вважається державний борг за умови, що не перевищує 60% ВВП, за даними МВФ - 71% ВВП. На сьогодні розмір державного боргу України є загрозливим для економіки.

Збільшення частки зобов'язань в іноземній валюті чи прив'язаних до курсу створює додаткові загрози для боргової стійкості щодо посилення валютного ризику та девальвації національної грошової одиниці. Аналіз структури боргу в розрізі валют погашення показав, у 2014 році обсяг державного і гарантованого державою боргу, номінованого в іноземній валюті становив 61,7 %, у 2015 р. -70,2 % , на кінець 2016 р. він складав 69,7 %, а станом у 2017 р. – 71 %. Така тенденція сприяє зростанню валютних витрат уряду з обслуговування боргових зобов'язань та посилює загрозу скороченню валютної пропозиції на вітчизняному фінансовому ринку. [2]

Характерною особливістю структури державного боргу України є домінування зовнішніх запозичень (за винятком 2013 р.: 54% внутрішній борг і 46% зовнішній). За аналізований період (табл. 1) динаміка зовнішнього державного боргу вказує на зростання цього показника з 300,7 млрд. грн. в 2013 році до 1375 млрд. грн. у 2017 році (у 4,6 разів більше). Основними кредиторами країни є Міжнародний Валютний Фонд, Міжнародний банк реконструкції та розвитку, Європейський банк реконструкції та розвитку. В переліку країн, від урядів яких Україна отримувала позики, присутні Канада, Німеччина, Росія, США та Японія[2].

Динамічне зростання обсягів державного зовнішнього боргу України на фоні дефіцитного державного бюджету супроводжується зростаючим борговим тиском за рахунок збільшення платежів на виконання зобов'язань за державним боргом. При обслуговуванні державного боргу в 2013-2015 рр. загальний обсяг витрат на погашення й обслуговування державного боргу становив 50,3% усіх витрат державного бюджету за рік. У 2017 р. цей показник становив 59,9%. Згідно з програмою управління державним боргом на 2018 р. загальні виплати за державним боргом оцінюються на рівні 305,92 млрд. грн., в тому числі 112,56 млрд. грн. становлять виплати за зовнішнім боргом.

Поточна економічна ситуація в Україні характеризується загрозливим зростанням боргового навантаження, що виступає одним з базових факторів гальмування розвитку економіки країни. Враховуючи результати досліджень [2,3] щодо раціонального управління державним боргом, можна запропонувати такі підходи до вирішення проблеми:

- формування, затвердження та імплементацію середньострокової Стратегії управління державним боргом на 2018-2020 рр., яка передбачає збільшення питомої ваги внутрішніх запозичень у загальній структурі державних запозичень; регулярне розміщення широкого спектру державних цінних паперів з різними строками обігу; розширення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями;

- розробка механізмів контролю щодо цільового використання фінансових ресурсів, отриманих у рамках державних запозичень;

- визначити напрями використання залучених за допомогою державних позик коштів, надавши пріоритет інвестиційним проектам.
- оптимізація валютної та строкової структури державних зобов'язань;
- збільшення прямих іноземних інвестицій як альтернативи нарощуванню запозичень шляхом посилення заходів щодо покращення інвестиційного клімату в Україні; розширення сфери партнерських стосунків України на міжнародних фінансових ринках; розширення переліку інвесторів.

Таким чином, аналіз структури та динаміки державного боргу України свідчить про високий рівень державних запозичень перед зовнішніми та внутрішніми кредиторами. Суттєве збільшення державного та гарантованого боргу у останні роки у порівнянні з приростом ВВП, зниження можливостей його обслуговування негативно впливає на економіку та боргову безпеку України. Важливими заходами удосконалення боргової політики є розробка середньострокової боргової стратегії, використання запозичень для цілей розвитку, діагностика структури боргу, орієнтація на внутрішній ринок та стимулювання ділової активності.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Лондар Л.П. Стан державного боргу України в умовах загострення фінансових ризиків, пов'язаних із гібридною війною. - Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/2864/>
3. Митрофанова А. С. Боргова стійкість України: стан, проблеми та політика / А. С. Митрофанова // Проблеми економіки. - 2017. - № 1. - С. 105-111.

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО КЛІМАТУ УКРАЇНИ

Чернодубова Е.В., Ананьєва А.С.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

Інвестиції відіграють важливу роль в розвитку національної економіки будь-якої країни світу, зокрема й України. Однак, власних ресурсів України для забезпечення національного господарства в належному обсязі не вистачає. В даному випадку виникає гостра потреба залучення інвестицій з інших джерел, зокрема з-закордону. Економіка України має значний ресурсний потенціал, в який чимало інвесторів мають можливість та бажання вкладати свої кошти. Проте, нестабільність, суперечливість та непрозорість законодавства не дозволяють повною мірою використовувати наявний інвестиційний потенціал.

З метою розвитку малого і середнього бізнесу об'єктивно необхідним завданням є удосконалення та створення сприятливого інвестиційного клімату, що у свою чергу забезпечить ширше залучення іноземних інвестицій, впровадження нових технологій та використання передового зарубіжного досвіду. В Україні інвестиції є одним із передових засобів виходу країни з кризи, досягнення успішних змін в економіці, технологічного прогресу, підвищення якісних показників господарської діяльності на мікро- та макрорівнях. Тому вирішення питань ефективного залучення та використання іноземних інвестицій в Україні є одним із найбільш актуальних завдань.

Перспективи розвитку та удосконалення інвестиційного клімату України в цілому та окремих регіонів зокрема неодноразово розглядалися в працях вітчизняних вчених, але нестабільна економічна ситуація стимулює безперервне дослідження коло необхідних питань.

Залучення іноземних інвестицій сприяє економічному зростанню та інтеграції економіки держави в світове господарство за допомогою надання виробничих потужностей, передачі технологій, капіталу, інновацій, обміну досвідом та навичками. Обсяги залучених коштів залежать від економічної, соціальної та політичної ситуації в країні, що характеризує привабливість і доцільність інвестування в ту або іншу господарську систему. Узагальнюючим поняттям цих факторів, можна назвати інвестиційним кліматом.

Дослідження показують, що за останні роки спостерігається зменшення обсягів прямих іноземних інвестицій в Україну. Такий спад зумовлений багатьма чинниками, найголовнішими серед яких є: серйозна політична і економічна криза, що охопила Україну, великий рівень корупційних процесів, збільшення тиску фіскальних органів, коливання валютного курсу і валютної політики НБУ бюрократія. Також вагомою причиною є

непрозорість ведення бізнесу та недосконалість законодавчих актів щодо питань залучення іноземних інвестицій., ускладнення політичної ситуації у зв'язку з воєнними діями.

В Україні дедалі більше дається взнаки нечітка інвестиційна стратегія, а непрозорість процесу формування інвестиційних та інноваційних пріоритетів розвитку національної економіки перешкоджає виробленню об'єктивних цілей та напрямків цієї політики. Виходячи з цього стає зрозумілим те, що без докорінних змін впровадження та механізмів реалізації декларованих в національному законодавстві норм інвестиційної діяльності, Україна буде позбавлена гідних перспектив у міжнародному поділі праці.

Недивлячись на ряд проблем, в Україні є перспективи поліпшення і розвитку інвестиційного клімату. Існує багато факторів, які приваблюють іноземного інвестора. Найбільш вагомим з них ресурсний потенціал. Варто відзначити земельні, лісові та водні ресурси; багаті надра та ґрунти. Більша частка сільськогосподарських угідь представлені родючими чорноземами. У більшості регіонів України достатня кількість опадів, сонячної енергії, сприятлива температура, що дає змогу проводити господарську діяльність з обмеженими затратами у будь-яких галузях економіки, особливо у сільськогосподарській. Людські ресурси є однією з ключових конкурентних переваг економіки України. Вартість робочої сили у порівнянні з іншими високорозвиненими країнами є значно нижчою. Проте багато українців є висококваліфікованими спеціалістами, які цінуються на світовому ринку праці. Ще одним сприятливим фактором є економічно вигідне розташування. Україна знаходиться в Центральній-Східній Європі на перетині важливих транспортних шляхів між державами і континентами. Вона має вихід до Чорного і Азовського морів і межує з багатьма країнами. Є можливість підтримувати морські транспортні зв'язки з Росією, Грузією, Туреччиною, Болгарією, Румунією, а через протоки Босфор і Дарданелли виходити у Світовий океан. Річковим транспортом по Дунаю Україна зв'язана з державами Центральної Європи та Дніпром дає вихід до Білорусі. Вигідне економіко-географічне положення України щодо сусідніх держав Західної Європи, Прибалтики, Російської Федерації, Білорусі, Молдови, країн Близького і Середнього Сходу, Північної і Східної Африки при сприятливому політичному кліматі може бути широко використане для транзитних перевезень вантажів і пасажирів багатьма видами транспорту.

На наш погляд, Україна є достатньо привабливою для іноземних інвесторів. Проте, для забезпечення поліпшення інвестиційного клімату економіка нашої країни потребує реалізації ряду заходів. Удосконалення правової й організаційної бази, надання урядових гарантій інвесторам і закріплення їх на законодавчому рівні, боротьба з корупцією, зменшення кількості регулятивних процедур, податкова і судова реформа, вдосконалення регулювання фінансового ринку, а також усунення конфлікту на Сході України. Вирішення саме цих завдань здатне стати реальним стимулом для більшого залучення іноземних коштів у національну економіку

в умовах нестачі внутрішніх джерел фінансування

Отже, Україна потенційно може бути однією з провідних країн щодо залучення іноземних інвестицій. Цьому сприяє її величезний природно-ресурсний потенціал, вигідне економіко-географічне положення, наявність кваліфікованої робочої сили, значний внутрішній ринок, місце в світовій геополітичній політиці провідних країн світу тощо. Покращення інвестиційного клімату для нашої країни дасть шанс не лише вибратися із затяжної кризи, але і стабільно розвиватися.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ КРАЇНИ

Серета О.О., Нікітенко В.С.
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Северодонецьк

На сучасному етапі розвитку економіки державний борг є невід'ємним елементом фінансової системи будь-якої країни. Державний борг виникає при дефіциті державного бюджету, при пасивному платіжному балансі, недостатній кількості ресурсів для проведення економічних реформ, реалізації інвестиційних проектів і державних програм.

До переваг боргового фінансування науковці виділяють: розширення зовнішньоекономічної експансії національних підприємств за допомогою державних зовнішніх гарантій і кредитів; можливість вкладати кошти не лише в іноземну валюту, а й в державні боргові зобов'язання, що пом'якшує негативні наслідки міжнародних фінансових криз; зміцнення міжнародного співробітництва за допомогою міжурядових позик, запозичень у міжнародних фінансових організацій і на міжнародних фінансових ринках.

Основними негативними наслідками залучення державних позик і зростання заборгованості є: можливе зниження ефективності економіки за рахунок витрат на обслуговування боргу; перекладання тягаря виплати боргу на майбутні покоління; зниження рівня національних заощаджень загроза боргової кризи внаслідок неефективної політики в сфері управління державним боргом.

Зростання зовнішньої заборгованості і ризиків оголошення нових дефолтів можна вважати невід'ємною частиною сучасної системи міжнародного кредитування. Аналіз даних Світового банку [1] підтверджує, що постійне зростання обсягів боргів характерне як для розвинених країн, так і для країн, що розвиваються. За даними Світового банку, світовим лідером щодо загальної величини зовнішнього боргу в розмірі 18 624,0 млрд. дол. США можна вважати США (цей борг на душу населення сягає 57,3 тис. дол. США). Найбільші ж розміри зовнішнього боргу на душу населення – 205,0 і 119,0 тис. дол. США відповідно мають Швейцарія і Великобританія. Дані також свідчать, що деякі країни (США, Японія, Німеччина, Франція) виступають одночасно і кредиторами, і позичальниками один одного [1]. Експерти оцінили валовий зовнішній борг України у 2017 році в 71% ВВП, на кожного громадянина припадає 2744 грн. боргу. За показником відношення державного боргу до ВВП, серед 168 країн, Україна займає 26 місце. Відношення зовнішнього боргу до ВВП країни, свідчить, що більшість країн (США, Японія, Італія, Канада, Польща, Естонія, Молдова, Грузія), перетнули 60-відсоткову межу, а в деяких випадках зовнішній борг країни значно перевищив її ВВП (Великобританія, Франція, Німеччина, Швейцарія, Латвія). Слід зазначити, наведені дані не повною мірою відбивають реальну

боргову безпеку певної країни, тому що цей показник ще залежить від можливості його обслуговування.

Ефективна політика управління державним боргом повинна включати наступні напрямки:

- підтримання державного боргу на рівні, що забезпечує збереження економічної безпеки країни;
- здійснення постійного моніторингу динаміки боргових виплат з тим, щоб в графіку погашення боргу були відсутні періоди пікових навантажень, а основні виплати припадали на моменти очікуваного зростання економіки;
- створення такої структури державних позик, щоб виконання зобов'язань за ними було пов'язане з найменшими витратами і мінімальним ризиком для економіки країни;
- мінімізація вартості боргу за рахунок подовження терміну запозичень і зниження прибутковості за борговими зобов'язаннями;
- забезпечення ефективного цільового використання залучених коштів;
- створення єдиної системи управління боргом для координації заходів щодо зниження рівня заборгованості і забезпечення більш ефективного контролю за залученням і використанням коштів;
- застосування різних методів управління державним боргом.

У практиці різних країн з управління державним боргом сформувались різні цілі, засоби та моделі (урядова, банківська та агентська) управління, які стали невід'ємним елементом макроекономічної політики країни [2; 3].

Агентська модель формує окрему структуру, або агентство, що обирає найоптимальніші методи управління зовнішнім державним боргом. Таку модель використовують США, Великобританія, Австрія, Бельгія, Фінляндія, Франція, Греція, Нідерланди, Ірландія, Латвія, Німеччина, Португалія, Швеція, Польща. У США управління державною заборгованістю здійснює Бюро державного боргу, що підпорядковується Казначейству США. Управління державним боргом США забезпечує мінімально можливі витрати на фінансування бюджету у довгостроковій перспективі [2]. У європейських країнах цілі, здебільшого, зосереджені на мінімізації позик: в Ірландії – рефінансувати борг і фінансувати річну потребу уряду в позикових коштах так, щоб забезпечити коротко- та довгострокову ліквідність, стримувати зростання і волатильність фіскальних витрат на обслуговування боргу, обмежити вразливість уряду від ризику і перевершити еталонний (тіньовий) портфель, в Португалії – залучати позикові кошти і здійснювати інші фінансові трансакції так, щоб: задовольняти потребу в позикових коштах на стабільній основі; мінімізувати витрати уряду на обслуговування боргу. У Великобританії, Франції та Німеччині законодавчо не лімітується обсяг заборгованості, проте лімітується темп його зростання щодо попереднього року.

Урядова модель управління державним боргом полягає в тому, що основні завдання покладені на казначейство або Міністерство фінансів, а цілі боргового менеджменту відповідають завданням бюджетної політики країни.

Цю модель застосовують в Італії, Іспанії, Литві, Естонія, Чехії, Словенії та інших країнах [2]. Управління державним боргом України покладено на Міністерство фінансів України, фінансовими аспектами займається Національний банк України, Державне казначейство України та Державна контрольно-ревізійна служба України.

Банківська модель являє собою управління зовнішнім боргом через підрозділ Центрального банку країни. Саме він коригує всі поточні операції на фінансовому ринку, здійснює розробку боргової стратегії країни, здійснює управління державним боргом, які підпорядковані переважно меті грошово-кредитної політики держави. До країн, що застосовують банківську модель, належать Кіпр, Данія, Мальта, Індія та Філіппіни [2].

Управління державним боргом країни повинне розглядатися як узгоджена діяльність державних структур, які займаються управлінням і обслуговуванням державного боргу. Зарубіжний досвід доводить, що ефективна система боргової політики повинна ґрунтуватися на установленні цілей боргової політики, відокремлення відповідальності між борговою та грошово-кредитною політикою, створення системи оцінки результатів управління державним боргом.

Основною проблемою управління державним боргом України є нездатність обслуговувати борги. Абсолютна величина не є вирішальним фактором, який визначає стан боргової безпеки в країні, що підтверджується досвідом інших країн. На сьогодні політика управління державним боргом провідних країн світу націлена на: встановленні контролю за рівнем боргу; розробленні пакетів жорстких фіскальних заходів; зменшення дефіциту державного бюджету; реалізацію пенсійної реформи.

Література:

1. International Debt Statistics // World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/data-catalog/international-debtstatistics>
2. Софієнко А.. Міжнародний досвід управління зовнішнім державним боргом: уроки для України / А. Софієнко // Вісник АПСВТ, - 2017. - № 4. - С. 36-46.
3. Кончаківський І.В. Світовий досвід управління державним боргом / І.В. Кончаківський, Ю. В. Пинзеник // Вісник Львівського університету. Серія екон. - 2011. - № 45. - С.131-137.

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Якуніна Я.К., Маслош О.В.

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна

Однією з найважливіших складових сталого розвитку є фінансова безпека, без якої практично неможливо вирішити жодне з завдань, що стоять перед Україною. Фінансова безпека — захищеність фінансових інтересів на усіх рівнях фінансових відносин; певний рівень незалежності, стабільності і стійкості фінансової системи країни в умовах впливу на неї зовнішніх і внутрішніх дестабілізуючих факторів, що складають загрозу фінансовій безпеці; здатність фінансової системи держави забезпечити ефективне функціонування національної економічної системи та стале економічне зростання [1].

Фінансову безпеку будь-якої держави визначають наступні фактори [2]:

- рівень фінансової незалежності;
- характер фінансово-кредитної політики (як внутрішньої, так і зовнішньої), яку проводить держава;
- політичний клімат у країні;
- рівень законодавчого забезпечення функціонування фінансової сфери.

Ефективне функціонування системи фінансової безпеки здійснюється через механізм, сутність якого полягає у захисті національних фінансових інтересів, національних цінностей, недопущенні втрати фінансової незалежності та ефективному функціонуванні фінансової системи держави в цілому.

Ступінь впливу загроз [3] визначається на підставі розрахунку і моніторингу системи індикаторів та порівняння їх із пороговими значеннями. Обґрунтована система індикаторів дає змогу оперативно здійснювати аналіз фінансової безпеки різних об'єктів, попереджувати розвиток негативних тенденцій, вносити необхідні корективи як у повсякденну діяльність, так і на перспективу, прогнозувати розвиток подій.

Залежно від специфіки досліджуваного явища визначаються порогові значення індикаторів, що не можуть визначатися шляхом точних розрахунків, а визначаються експертно на основі досвіду. У процесі встановлення порогових значень фінансової безпеки України слід також враховувати граничні рівні критеріїв, встановлених для країн — кандидатів на вступ до ЄС.

Рівень фінансової безпеки визначають багато індикаторів, основними з яких є: дефіцит бюджету, обсяги боргів держави, рівень інфляції, вартість банківських кредитів, рівень монетизації економіки, обсяг міжнародних резервів НБУ.

Стан фінансової безпеки держави в цілому визначається фінансовою безпекою окремих регіонів, їх тісною взаємозалежністю і забезпеченням стійкого розвитку усіх її регіонів. Фінансова безпека регіону - фінансова самостійність (автономія), яка в першу чергу проявляється у здійсненні контролю над ресурсами регіону і визначається можливостями найбільш повно використовувати конкурентні переваги регіону; це стабільність регіональної економіки, яка передбачає надійність усіх елементів економічної системи, захист усіх форм власності, створення гарантій для ефективної підприємницької діяльності, стримування впливу дестабілізуючих факторів; здатність до розвитку і прогресу, тобто самостійно реалізувати і захищати регіональні економічні інтереси, здійснювати модернізацію виробництва, ефективну інвестиційну та інноваційну політику, розвивати інтелектуальний і трудовий потенціал регіону.

Фінансова безпека забезпечується шляхом проведення виваженої фінансової політики відповідно до прийнятих в установленому порядку доктрин, концепцій, стратегій і програм у політичній, економічній, соціальній, інформаційній і, власне, фінансовій сферах. Концепція фінансової безпеки має містити пріоритетні цілі і завдання забезпечення безпеки, шляхи та методи їх досягнення, які б адекватно відображали роль фінансів у соціально-економічному розвитку держави. Її зміст покликаний координувати загальнодержавні дії у сфері забезпечення безпеки на рівні окремих громадян, господарюючих суб'єктів, галузей, секторів економіки, а також на регіональному, національному та міжнародному рівнях. Без обґрунтованої концепції фінансової безпеки неможливо сподіватись на реалізацію сталого розвитку держави.

Література:

1. Фінансова безпека держави [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://studfiles.net/preview/2398839/page:5/>.
2. Ревак І. О. Механізм забезпечення фінансової безпеки України: теоретичний аспект / І. О. Ревак. // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна: зб. наук. пр. – 2009. – С. 238–247.
3. Єрмошенко М. М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М. М. Єрмошенко. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 309 с.

МЕТОДИ ТА ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ БОРГОМ КРАЇНИ

Сєреда О.О., Радзєвський І.А.
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Сєвєродонецьк

На сучасному етапі розвитку світової економіки проблема зовнішньої заборгованості набула глобального характеру. Уряди розвинених країн та країн, що розвиваються, залучають грошові ресурси з фінансових ринків через державні запозичення з метою фінансування зростаючих бюджетних витрат, покриття бюджетних дефіцитів. Загалом боржниками розвинених країн на даний час є понад 140 держав світу. Великі розміри і швидке зростання державного боргу у більшості країн залишає актуальним питання вибору методів управління державним боргом країни.

У 2016 р. рейтинг ТОП-20 країн з найбільшим державним боргом очолювали Японія, Греція, Італія, Ямайка, Ліван, Португалія, а двадцяте місце займає Франція. Причини нарощування зовнішньої заборгованості у кожній країні відрізняються. Японія та Франція зіткнулись з рядом економічних проблем, що супроводжували загострення банківської кризи та збільшення обсягів ризикованих кредитів, які стимулювали кредитування будівництва та експортну експансію цих країн на зовнішніх ринках. Головними причинами фінансової кризи Греції, її кредитнеспроможності виступили: висока частка внутрішніх пільг; низький відсоток експорту; роздутий державний апарат. Постійно зростаючий високий зовнішній борг країни став наслідком великих кредитів та неспроможності їх виплатити.

Аналізуючи темпи зростання державного боргу України за останні п'ять років, можна зробити висновок, що запозичення не спрямовувалися на модернізацію економіки, розвиток виробництва, зростання національного доходу, що і призвело до ситуації, коли погашення боргів є важким тягарем. За статистичними даними [1] в період 2011-2016 рр. сукупний державний борг України зріс на 1456,64 млрд. грн. (307,87%), в тому числі зовнішній борг – на 940,615 млрд. грн. (314,15%), внутрішній – на 516,022 млрд. грн. (297,06%). Така динаміка пояснюється різким зростанням зовнішніх запозичень, починаючи з 2014 р., адже до 2014 р. зовнішній борг стабільно зменшувався. У структурі державного боргу стабільно переважає зовнішній борг, його частка коливається від 38% до 52,56%. За 2011-2016 рр. частка зовнішнього боргу зросла на 22,75%, внутрішнього – на 1,84% (і становить 34,75% у 2016 р.).

З метою зменшення зовнішніх боргових зобов'язань необхідно впроваджувати нові методи та інструменти управління державним боргом. Під управлінням державним боргом розуміють сукупність державних заходів, що пов'язані з випуском і погашенням державних боргових зобов'язань, визначенням ставок відсотків і виплатою доходу за державними

цінними паперами, встановленням ліміту боргу, підтриманням курсу державних зобов'язань, визначенням умов випуску нових державних цінних паперів. [2, с. 287].

Дослідження досвіду багатьох країн світу щодо управління державним боргом дозволило виділити наступні методи та інструменти:

1. Традиційними методами управління державним боргом є методи, пов'язані зі зміною структури або періоду залучення боргу: реструктуризація, рефінансування, конверсія, консолідація, уніфікація, пролонгація [3].

2. Зниження частки зовнішніх запозичень в іноземній валюті і розвиток внутрішнього ринку позикових капіталів. У 28 найбільших країнах частка внутрішнього боргу в загальній сумі державного боргу збільшилася з 50% в 1998 р до 75% в 2016 р, що стало результатом розширення потенціалу та внутрішнього ринку позикових капіталів і підвищення здатності урядів залучати довгострокові позики в національній валюті. Найбільш істотне зниження частки зовнішнього боргу в загальній структурі державного боргу досягли Таїланд, Мексика, Венесуела, Угорщина.

3. Випуск облігацій державних запозичень, прив'язаних до темпів інфляції. У процесі випуску внутрішніх зобов'язань даний інструмент досить часто застосовували такі країни як Бразилія, Колумбія, Туреччина, Швеція.

4. Використання моделей оптимізації структури боргу. Для управління структурою державного боргу уряду таких країн як Данія, Колумбія, Нова Зеландія і Швеція застосовують методи стохастичного моделювання, що дозволяють оцінювати фінансові витрати і ризики, властиві різним структурам боргового портфеля. Багато країн вдаються до використання стрес-тестів для оцінки ринкових ризиків боргових операцій і стійкості державних фінансів за різними сценаріями проведення боргової політики держави. Останнім часом в практиці аналізу ринків боргових зобов'язань і прийняття відповідних рішень почали використовувати моделі нейронних сіток, які використовують для прогнозування.

Таким чином, використання методів управління державним боргом, які застосовуються у світовій практиці, дає можливість в результаті ефективного управління знизити боргове навантаження на економіку країни та прогнозувати параметри боргової стратегії в довгостроковій перспективі. Першочерговими кроками становлення ефективного управління державним боргом в Україні мають стати: розроблення системи ризик-менеджменту державного боргу, оптимізація структури державного боргу, застосування боргового планування та прогнозування, розвиток внутрішнього ринку державних цінних паперів.

Література:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Макар О. П. Вдосконалення системи управління державним боргом як передумови економічного зростання / О. П. Макар // Вісник Національного лісотехнічного університету України : збірник науково-технічних праць. – Львів, 2012. – Вип. 22.1. – С. 285-288.

2. Філончук Л. Я. Методи коригування боргової політики держави як запорука економічного зростання / Л. Я. Філончук // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. - 2015. - Вип. 13. - С. 77-81.

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Держак Н.О., Булочка А.В.
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна

Безумовно, система фінансової безпеки відіграє важливу роль в економічній безпеці держави, яка у свою чергу є частиною національної безпеки держави та міжнародної економічної безпеки. На сьогоднішній день дуже важливо підтримувати її у гарному стані та уникати різноманітних загроз. Основними суб'єктами фінансової безпеки можуть бути: громадяни, підприємства, організації, установи, домашні господарства та галузі господарського комплексу, а також держава цілком чи міжнародні співтовариства.

Поняття «фінансової безпеки» слід розуміти, як стан бюджетної, грошово-кредитної, банківської, валютної систем та фінансових ринків, при якому досягається й втримується збалансованість і стійкість при різноманітних загрозах та ризиках, а також це стан, при якому є можливість для ефективного розвитку та зростання національної економічної системи.

Основними загрозами для сфери фінансової безпеки є:

- Недосконалість бюджетної політики і недоцільне використання бюджетних коштів;
- Різкі та значні змін рівня цін та рівня національної валюти;
- Масове ухилення від сплати податків, що каже про неефективність податкової системи;
- Низький рівень інвестиційної діяльності;
- Низький рівень соціально-трудова відносин, тобто – штучне заниження вартості робочої сили, яке не стимулює відтворення людського капіталу [1, с.20].

Для визначення ступеня загроз, які впливають на фінансову безпеку, здійснюють моніторинг системи індикаторів та зіставляють їх з граничними значеннями. Тобто, індикатор – це елемент, що відображає характеристики та стан досліджуваного об'єкта. Завдяки системі індикаторів можна результативно і своєчасно відстежувати зміни, проводити аналіз, попереджувати загрози та ризики, а також прогнозувати розвиток подій.

Задля ефективної роботи системи фінансової безпеки необхідно здійснювати постійне стеження за рівнем її основних показників:

- валютний курс;
- швидкість обігу готівки;
- дефіцит державного бюджету;
- рівень монетизації ВВП;
- рівень перерозподілу ВВП через зведений бюджет України;
- процентна ставка за банківський кредит;

Виходячи з цього можна зробити висновок, що фінансова безпека держави впливає на велику кількість різних сфер та елементів систем. Саме тому необхідно приділити велику увагу щодо передбачення негативних тенденцій та намагатися як найкраще й результативніше розвивати систему з мінімалізації та попередження негативних й кризових явищ у фінансово-кредитній сфері, грошовому обігу, а також слід приділити увагу, щодо вдосконалення фінансової системи [2, с.94].

Література

1. Комарницький І. Сутність і шляхи забезпечення фінансової безпеки держави / І. Комарницький, І. Франів, Б. Комарницький // Науковий вісник національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. - №2 (49). – С.23.
2. Н. В. Наконечна Риски та загрози фінансовій безпеці України / Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2012. - №1. – С. 90-95.

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УКРАЇНИ

Мартинов А.А., Конєв В.В.

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна

Сьогодні дуже актуальним є дослідження питань, пов'язаних з фінансовою безпекою держави, яка є однією з найважливіших складових економічної та національної безпеки країни. Невід'ємною частиною фінансової безпеки є боргова безпека. Значна роль державного боргу в економіці держави обумовлюється його багатостороннім впливом на всі сфери життя, необхідністю розрахунку його граничного рівня для країни з урахуванням забезпечення стійкого економічного зростання, узгодження фіскальної та монетарної політики тощо.

Проблеми управління державним боргом були широко досліджені визначними зарубіжними та вітчизняними вченими, серед яких слід визначити: М. Максгрейвера, Г. Роузена, Дж. Сакса, Т.П. Вахненко, О.Д. Василика, Є.Р. Гавриленко, О.В. Рожко, В.М. Федосової, С.І. Юрія, Н.Б. Ярошевича. В науковій літературі досліджені різноманітні аспекти державного боргу, підходи до його формування і вплив на економіку, однак, комплексний характер проблеми управління державним боргом в умовах нестабільної економіки визначає потребу в подальших дослідженнях з метою формування цілісної концепції вдосконалення управління державним боргом та розробки ефективної стратегії боргової політики України.

Важливим завданням є визначення впливу державного боргу на фінансову безпеку України та пошук рішень, що сприятимуть її зміцненню.

Державний борг — сукупні боргові зобов'язання держави перед усіма кредиторами (юридичними та фізичними особами, іноземними державами, міжнародними організаціями, тощо). Державний борг складається із заборгованості центрального уряду, регіональних та місцевих органів влади, а також боргів усіх корпорацій з державною участю, пропорційно частці держави в їх капіталі [4].

Державний борг традиційно поділяють на зовнішній та внутрішній.

Зовнішній державний борг — заборгованість держави іншим країнам, міжнародним економічним організаціям та іншим особам. Державний зовнішній борг є частиною валового зовнішнього боргу країни.

Внутрішній державний борг — заборгованість держави власникам державних цінних паперів та іншим кредиторам. [4]

Боргова безпека держави залежить від:

1. Стану нормативно-правової бази, що регламентує формування державного боргу і використання запозичених коштів.

2. Загального обсягу, структури боргових зобов'язань, динаміки державного боргу.

3. Оптимального співвідношення між внутрішніми і зовнішніми запозиченнями.

4. Ефективності використання запозичень.

5. Переліку наявних і потенційно можливих боргових інструментів, а також фактичних пропорції між ними і можливості диверсифікації ринку державних цінних паперів.

6. Офіційного валютного курсу і темпів зростання ВВП.

7. Існуючої системи управління державним боргом [1].

На підставі проведеного дослідження було виявлено наступні загрози борговій безпеці України:

1. Стрімке зростання обсягів державного боргу. Поточна економічна ситуація в Україні характеризується вагомим зростанням боргового навантаження, що виступає одним з базових факторів гальмування розвитку економіки країни. Основними причинами зростання обсягу державного боргу в 2014–2017 рр. стали такі:

- політична криза, анексія АР Крим та тривалий військовий конфлікт на сході країни;

- глибока економічна рецесія, викликана перегрупуванням економічних зв'язків з міжнародними партнерами та руйнуванням інфраструктури й промислових об'єктів на частині території країни;

- фінансування за рахунок державних запозичень дефіциту державного бюджету, зростання якого обумовлене значною мірою збільшенням видатків на оборону та обслуговування державного боргу;

- необхідність потужної державної підтримки державних підприємств та банків, зокрема НАК «Нафтогаз України» та ПАТ КБ «ПриватБанк».

За підсумком останніх трьох років сукупний обсяг державного боргу збільшився більше, ніж на 40%. [2] Варто зазначити, що через значну інфляцію у 2014 – 2016 роках сума державного боргу в гривневому еквіваленті раптово зросла у декілька разів, але в доларах США зміни були не настільки різкими.

2. Перехід оптимальної боргової межі. Методика розрахунку рівня боргової безпеки держави визначається шляхом зіставлення внутрішнього та зовнішнього боргу з обсягами річного ВВП. Своєчасність та спроможність погашення державою боргів визначається через граничне значення співвідношення боргів до ВВП. У міжнародній практиці визначено борг "безпечним", якщо він не перевищує 60% від ВВП. В Україні, на жаль, така рекомендація не виконується, адже у 2016 році державний борг склав 1 929 759 млн. грн, що становило 81 % від ВВП, а у 2017 році сума державного боргу зросла до 2 141 675 млн. грн (76,31 млрд. доларів США), що становить 83% від ВВП. За обсягом боргів держави, Україна займає 26 місце серед країн з найвищим рівнем боргу до ВВП, що вказує на перехід оптимальної боргової межі та входження країни в боргову залежність [3, 4, 5].

3. Недостатня забезпеченість покриття зовнішнього державного боргу

України золотовалютними резервами. Станом на 28 лютого 2018 офіційні резервні активи України становили 18410,3 млн. доларів США, при цьому монетарне золото (якщо включати золоті депозити та золото в свопах) — лише 1039,2 млн. доларів (5,64% від загального обсягу резервів). Левову ж частку міжнародних резервів України складають активи в конвертованих валютах (цінні папери, валюта і депозити). Зовнішній держборг останнім часом хронічно випереджає валютні резерви України, і на 28 лютого 2018 він компенсувався ними лише на 37,9% [5].

4. Ціна обслуговування боргу. Згідно з проектом бюджету на 2018 рік, цей показник сягне 130 млрд доларів США. 4% від ВВП, або майже 5 млрд доларів США буде витрачено на виплату відсотків. Це дуже високий показник, що потребує суттєвого зниження [6].

5. Низький рейтинг дефолту емітента України. Реструктуризація боргу, що була проведена у 2015 Урядом України та комітетом кредиторів України задля зменшення боргового тиску на економіку України та ризиків виникнення дефолту, передбачає списання 20% боргу та подовження на чотири роки терміну погашення українських єврооблігацій. З урахуванням положень Угоди з кредиторами про реструктуризацію боргу, міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings знизило рейтинг дефолту емітента за зобов'язаннями в іноземній валюті до «С» з «СС» Станом на 2017 рік спостерігається позитивна тенденція до підвищення рейтингу. У жовтні 2017 року Fitch Ratings підтвердило рейтинг України на рівні "В-". Прогноз — стабільний, тобто підвищення або зниження найближчим часом не буде. Рейтинг рівня "В" свідчить про те, що ризик дефолту існує, але у емітента є певний запас міцності. Фінансові зобов'язання в даний час він виконує. Можливості для подальших виплат можуть знизитися в разі погіршення економічної ситуації. Агентство пояснює, що рейтинги України як і раніше відображають слабку зовнішню ліквідність, високе державну боргове навантаження і структурні слабкості у вигляді слабого банківського сектора, інституційних обмежень, геополітичного і політичного ризиків. Більшість економічних показників України не відповідають рівню "В". Зокрема не вистачає золотовалютних резервів, занадто повільні темпи економічного зростання, занадто швидка інфляція. Потреба у підвищенні рейтингу надійності України насамперед обумовлена необхідністю здешевлення іноземних позик [7,8].

З урахуванням існуючих проблем, необхідні наступні дії, що сприятимуть підвищенню рівня боргової безпеки України:

1. Розробка ефективної політики управління та створення дієвого контролю за державним боргом України.
2. Створення ефективної системи управління зовнішнім боргом.
3. Зменшення відсоткових ставок на ринку державних запозичень,
4. Зменшення рівня оподаткування суб'єктів господарювання.
5. Підвищення сукупних валютних резервів,

6. Збільшення інвестиційної привабливості та міжнародного престижу України, у тому числі, через відновлення її територіальної цілісності.

Експерти агенства S&P Global Ratings зазначають, що в Україні відбуваються зміни, в тому числі в рамках виконання програми Міжнародного валютного фонду. Стабільний прогноз, як наголошується, відображує впевненість в тому, що уряд України продовжить фіскальні, фінансові та загальні економічні перетворення. Наразі найбільш актуальними для України є подальше впровадження пенсійної реформи, ухвалення нового приватизаційного законодавства та проведення масштабної приватизації вже за новими правилами, поглиблення та ефективність антикорупційних ініціатив і злагоджена тарифна політика. Окрему увагу необхідно приділити реформі земельних відносин [9].

За результатами проведеного дослідження можна зробити висновок, що через кризовий стан економіки та загрозу дефолту уряд України вимушений постійно брати нові позики у міжнародних кредиторів. Процес їх отримання, з одного боку, дозволяє країні швидко вирішити нагальні проблеми та фінансувати перспективні національні проекти, з іншого — неефективне використання запозичень суттєво збільшує навантаження на державний бюджет майбутніх років та формує повну кредитозалежність України. Поточна ситуація складається таким чином, що отримання кредитів для України є безальтернативною основою підтримки стабільного стану фінансової системи та економіки в цілому. Для розв'язання проблеми заборгованості в довгостроковому періоді необхідне «оздоровлення» самої економіки, оскільки без забезпечення динамізму її розвитку і реальної, відчутної ефективності фінансова стабільність в країні буде короткочасною і відносною незалежно від того, які прогресивні фінансові заходи використовуються для її підтримки. Проблема державного боргу існує не лише в Україні, а і в багатьох розвинених країнах, серед яких США, Велика Британія та Японія, що так само не зможуть погасити свої борги без нових запозичень. Раціональне використання кредитних коштів необхідне для успішного соціально-економічного розвитку, який гарантує надійне обслуговування та вчасне погашення боргів у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Євтушенко Н.М., Виноградня В.М. Боргова безпека України в умовах кризових явищ в економіці [Електронний ресурс]: [сайт] / Мукачів. держ. ун-т // Економіка та суспільство. - 2017. - Вип. 12. – С. 540 - 546. - Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/90.pdf (дата звернення 03.04.2018). - Назва з екрану.
2. Шелест О.Л. Державний борг України: механізм управління та обслуговування [Електронний ресурс]: [сайт] / Мукачів. держ. ун-т // Економіка та суспільство. - 2017. - Вип. 8. – С. 710 - 715. - Режим доступу:

http://www.economyandsociety.in.ua/journal/8_ukr/118.pdf (дата звернення 03.04.2018) . - Назва з екрану.

3. Ukraine - Economic Forecasts - 2018-2020 Outlook [Електронний ресурс]: [сайт] // Trading Economics. - 2018. - Режим доступу: <https://tradingeconomics.com/ukraine/forecast> (дата звернення 04.04.2018). - Назва з екрану.

4. Державний борг України [Електронний ресурс]: [сайт] // Ціна держави. – 2018. - Режим доступу: <http://cost.ua/budget/debt/> (дата звернення 04.04.2018). - Назва з екрану.

5. Державний борг України (2009-2018) [Електронний ресурс]: [сайт] // Мінфін. - 2018. - Режим доступу: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (дата звернення 04.04.2018). - Назва з екрану.

6. Держбюджет-2018: Борг України на кінець наступного року може становити близько 100 мільярдів доларів США [Електронний ресурс]: [сайт] // zt.20minut.ua. - Режим доступу: <https://zt.20minut.ua/Groshi/derzhbyudzheth-2018-borg-ukrayini-na-kinets-nastupnogo-roku-mozhe-stano-10651108.html> (дата звернення 03.04.2018). - Назва з екрану.

7. Fitch Affirms Ukraine at 'B-'; Outlook Stable [Електронний ресурс]: [сайт] // Fitch Ratings. - Режим доступу: <https://www.fitchratings.com/site/pr/1031435> (дата звернення 04.04.2018). - Назва з екрану.

8. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277 [Електронний ресурс]: [сайт] // Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. - 2015. - 20 серп. - Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&tag=MetodichniRekomendatsii> (дата звернення 03.04.2018). - Назва з екрану.

9. Стабільний прогноз економічного розвитку від S&P Global Ratings підтверджує прогрес обраного курсу реформ [Електронний ресурс]: [сайт] // Кабінет Міністрів України. - 2017. - 13 листоп. - Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250415513> (дата звернення 01.04.2018). - Назва з екрану.

СЕКЦІЯ 4: РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

КРИПТОВАЛЮТА: ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ

Тищенко В.В., Криклива Ю.О.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля
м. Сєверодонецьк, Україна

В наш час електронні гроші набули особливої популярності, незважаючи на те, що з'явилися вони відносно недавно. Цьому сприяють такі чинники, як зручність оплати товарів в інтернет магазинах, висока швидкість проведення транзакцій, застосування сучасних технологій для забезпечення безпеки угод. Одним з найбільш перспективних видів електронних грошей є криптовалюта (від англ. слова «cryptocurrency»).

Криптовалюта – це цифрова (віртуальна) валюта, яка існує виключно в електронному просторі. На відміну від звичайних валют, вона не емітується центральними банками будь-яких держав, не забезпечується будь-якими матеріальними цінностями або активами, не пов'язана з валютною системою будь-якої держави і не є об'єктом валютного контролю. Але, як і звичайну валюту, криптовалюту можна зберігати в електронних гаманцях і переводити з одного рахунку на інший.

Розглянемо переваги і недоліки криптовалют.

До переваг криптовалют відносяться:

1. Зручність. Ви маєте можливість переказувати й отримувати гроші в будь-якій точці світу в будь-який момент часу. Не потрібні жодні кредитні або банківські картки і підписи на документах. Вам потрібно знати тільки адресу гаманця людини або організації, якій хочете перевести гроші. Ви можете просто відсканувати QR-код, який ідентифікує віртуальний гаманець одержувача й перевести потрібну суму, використовуючи будь-який гаджет з виходом до мережі Інтернет.

2. Безпека. Криптовалюту не можна підробити. Система переказів криптовалют досить безпечна, більшість з них не видали жодного збою з моменту їх появи. Користувачі можуть контролювати свої транзакції; ніхто не може знімати гроші з вашого облікового запису, з вашого рахунку без вашого відома і згоди на це, як іноді буває з іншими засобами оплати, і ніхто не може вкрати вашу платіжну інформацію.

3. Анонімність. Платежі в криптовалюті можуть бути зроблені і завершені без прив'язки особистої інформації до угод. У зв'язку з тим, що персональна інформація приховується від сторонніх очей, ви захищені від крадіжки особистих даних. Шифрування забезпечить безпеку ваших грошей.

4. Прозорість інформації. Завдяки технології «Блокчейн» інформація про всі транзакції доступна для всіх.

5. Швидкість. Обробка платежів відбувається дуже швидко, протягом декількох секунд, на відміну від переказів банків.

6. Низька комісія. Банки та інші фінансові компанії при обробці та переказі платежів стягують комісію. Тарифи за кожен виконаний транзакцію при перекладі криптовалют відсутні взагалі або менше 0,3%.

7. Відсутність шахрайства. Протоколом криптовалют не може керувати жодна людина, організація або уряд. Це пов'язано з криптографічним захистом криптовалют. Неможливо скасувати переказ, як у випадках з банківською картою. Щойно платіж буде відправлений, він вже не може бути скасований.

Тепер, коли ми розглянули основні переваги, ми можемо перейти до недоліків.

Недоліками криптовалют є:

1. Незворотність. Останній пункт з переваг можна віднести і до недоліків. Платіж є незворотнім. В обробці платежу немає центру управління, тому, якщо ви відправили гроші помилково і хочете скасувати переказ, то у вас немає такої можливості. Це можна зробити, тільки зв'язавшись з цією людиною й попросивши її перевести гроші назад. Також, втративши пароль, відновити можливість керування своїм рахунком неможливо.

2. Обов'язкове підключення до інтернету. В іншому випадку ви не зможете вивести гроші зі свого гаманця або провести будь-яку транзакцію.

3. Масштабність. Криптовалюта ще не отримала масового поширення, але такі країни як Україна, працюють над тим, щоб вивести цей ринок з тіні. Сьогодні найбільшого прогресу в цьому напрямку досягли Сінгапур і Швейцарія.

4. Плаваючий курс. Ціни криптовалют залежать від попиту і пропозиції на них. Цим вони відрізняються від звичайних валют, у яких існують резерви і які підтримують центральні банки. Тому ціна криптовалют може дуже різко і значно коливатися. Наприклад, ринкова вартість криптовалюти Dash в березні 2017 року становила 106 доларів, в квітні вже 59 доларів, а в липні майже 200 доларів. Однак очікується, що курси криптовалют скоро стабілізуються. Чим більше компаній, магазинів, ресторанів і торгових центрів почнуть приймати криптовалюти, тим скоріше їх ціна заспокоїться.

5. Правовий статус. У деяких країнах криптовалюта заборонена (див. табл.1).

Обережність країн щодо криптовалют частково можна зрозуміти: встановити учасників транзакцій надзвичайно складно, а отже, даний фінансовий сегмент теоретично може використовуватися для відмивання грошей, отриманих злочинним шляхом, та фінансування тероризму.

Таблиця 1

Правовий статус криптовалют

Країни, які займаються активним впровадженням криптовалют в економіку	Країни, які вважають криптовалюту нелегальними
Австралія, Бельгія, Бразилія, Канада, Колумбія, Німеччина, Чеська Республіка, Хорватія, Кіпр, Данія, Гонконг, Ізраїль, Італія, Японія, Норвегія, Польща, Україна, Сінгапур, Нова Зеландія, Словенія, Іспанія, Південна Корея, Швеція, Швейцарія, Туреччина, США, Великобританія	Китай, Болівія, Росія, Еквадор, Бангладеш, Ліван, Ісландія, Ліван, Таїланд, В'єтнам, Індія

Майбутнє криптовалют на сьогодні до кінця не визначено. Цифрова валюта не ідеальна. Можливо, вона витіснить всі інші форми грошей, і стане провідною, але також і можливий її фундаментальний крах. У неї є багато переваг, які фізичні валюти не можуть надати своїм користувачам; однак вона також має свої недоліки. Насамперед це пов'язано з тим, що криптовалюта як і раніше є відносно новою валютою і люди тільки починають приймати її. Не зважаючи, на малодоступність і невідомість, ринок криптовалют інтенсивно розвивається, що в кінцевому підсумку призведе до поліпшення життя не тільки в країні, але і у всьому світі, а також до вдосконалення економіки.

Література

1. Preimushchestva i nedostatki kriptovalyut [Electronic resource]. - URL: <https://bitfin.info/1970-chto-takoe-kriptovalyuta>
2. Zakonodatel'noye regulirovaniye kriptovalyut. Sravnitel'nyy analiz raznykh stran mira [Electronic resource]. - URL: <https://happycoin.club/zakonodatelnoe-regulirovanie-kriptovalyut-sravnitelnyiy-analiz-raznyih-stran-mira>

ВИКОРИСТАННЯ КОРПОРАТИВНИХ ОБЛІГАЦІЙ ЯК ІНСТРУМЕНТА ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ В УКРАЇНІ

Середа О.О.

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

В сучасних умовах, як свідчить зарубіжний досвід, фондовий ринок стає одним з ключових механізмів залучення грошових ресурсів для інвестування, модернізації економіки, стимулювання зростання виробництва підприємств. Важливим і найбільш перспективним сегментом фондового ринку є ринок корпоративних облігацій, який характеризується динамічністю, різноманітністю емітентів та фінансових інструментів. Тому для прийняття раціональних управлінських рішень щодо випуску корпоративних облігацій актуальним є визначення передумов, доцільності емісії та визначення перспектив використання цього інструменту для фінансування господарської діяльності підприємств.

Ринок корпоративних облігацій являє собою додаткове джерело інвестицій для залучення зовнішнього фінансування для підприємств. Облігації - це боргові інструменти, які випускаються емітентами (як правило, недержавними) для залучення інвесторів з метою забезпечення фінансування діяльності підприємств.

Випуск корпоративних облігацій здійснюється у разі виникнення таких потреб:

- 1) залучення додаткового капіталу без «розмивання» власності;
- 2) залучення додаткового капіталу з метою покриття дефіциту оборотних коштів, а також покриття потреби в середньо-і довгостроковому капіталі, необхідному для реалізації інвестицій в основний капітал [1];
- 2) отримання додаткового капіталу при нижчих процентах, ніж надають фінансово-кредитні установи;
- 3) забезпечення фінансування інвестиційного проекту;
- 6) створення біржової та кредитної історії для отримання більш пільгових умов фінансування як на міжнародних ринках так і всередині країни [1].

Вибір параметрів облігаційної позики як засобу фінансування залежить від мети залучення капіталу і розмірів самого підприємства. В умовах стабілізації фінансової системи облігації підприємств стають інвестиційно-привабливими для професійних та інших учасників фондового ринку.

Зазначимо, під час прийняття управлінських рішень щодо емісії корпоративних облігацій підприємств необхідно враховувати наступні умови та положення:

- 1) законодавством України заборонено випускати облігації з метою формування та поповнення статутного фонду емітента та для покриття збитків;
- 2) специфічною умовою емісії корпоративних облігацій в Україні є

обмеження їх випуску до повної оплати всіх раніше випущених акцій;

3) сума випущених облігацій не може перевищувати 25 % від розміру статутного фонду;

4) у разі використання боргових цінних паперів, підвищується вплив фінансового ризику на діяльність підприємств у короткостроковому періоді;

5) облігації дозволяють планувати витрати на обслуговування боргу в силу різноманітності їх видів, можливості розповсюдження, методів погашення;

6) використання біржової інфраструктури та залучення професійних посередників дозволяє мінімізувати емісійні витрати підприємств.

З огляду на вітчизняні реалії, успішність розміщення корпоративних облігацій залежить від специфіки фондового ринку. Аналіз сучасного ринку корпоративних облігацій свідчить про скорочення У 2016 році емісійної діяльності. Протягом року зареєстровано 118 випусків облігацій підприємств на суму 5,52 млрд. грн. Порівняно з 2015 роком обсяг випусків корпоративних облігацій зменшився на 6,91 млрд. грн. або на 51,66%. Найбільші обсяги випусків облігацій підприємств у 2016 році було здійснено емітентами з такими основними видами економічної діяльності: будівництво (3,42 млрд. грн. або 62,06%); сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (500,00 млн. грн. або 9,07%); постачання електроенергії, газу (450,00 млн. грн. або 8,16%). [2]

За останні три роки спостерігається зменшення обсягів торгів облігаціями підприємств на ринку цінних паперів. Цей показник у 2014 році становив 69,93 млрд. грн., у 2016 р. - 55,44 млрд. грн. Наявність проблем на національному фондовому ринку та складна політико-економічна ситуація в Україні знизили попит інвесторів на корпоративні облігації.

Найбільш суттєвими перепонами розвитку вітчизняного ринку корпоративних облігацій є [3]: обмежена ліквідність ринку, яка проявляється в наявності переважно інституційних інвесторів; складність оцінки рівня кредитного ризику позичальника; високий ризик інвестицій в результаті непрозорості ринку корпоративних облігацій.

Сьогодні основними шляхами прискорення розвитку ринку корпоративних облігацій України можна вважати:

1) позитивні зрушення в економіці, що призведуть до зростання обсягів фінансових ресурсів юридичних осіб та накопичень населення, які необхідно використати для інвестування;

2) зростання виробництва та покращення фінансових результатів діяльності підприємств, які безпосередньо впливають на кредитний рейтинг корпоративних облігацій;

3) створення на основі міжнародного досвіду ефективних механізмів регулювання, контролю та нагляду за діяльністю національних рейтингових агентств, спрямованих на забезпечення якості рейтингової інформації про кредитні якості корпоративних облігацій.

Таким чином, незважаючи на деякі негативні моменти на ринку

облігацій, можна констатувати, що в перспективі корпоративні облігації здатні виступити в ролі одного з найбільш привабливих інструментів залучення фінансових ресурсів для розвитку підприємств.

Література

1. Руденко В. Перспективи використання корпоративних облігацій як джерела залучення фінансових ресурсів в Україні / В. Руденко // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2017. – № 7. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://easterneurope-bm.in.ua/journal/7_2017/52.pdf.

2. Офіційний веб-сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua>.

3. Бритченко А.С. Формування фінансових ресурсів підприємств через інструменти корпоративних облігацій: оцінка і перспективи / А.С. Бритченко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2018. - №3(202). – С. 93-98.

ІСТОРІЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВАЛЮТИ УКРАЇНИ

Тищенко В.В.

Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

Тищенко О.В.

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
м. Харків, Україна

Офіційною національною валютою України є гривня. Її назва походить від слова "гривна", яке за часів Київської Русі позначало нашійну прикрасу.

Вже у VIII-IX століттях під час торговельних операцій і сплати данини гривна використовувалась як міра ваги і лічби. Пізніше, у різні історичні періоди, слово "гривня" неодноразово змінювало своє значення.

На українських землях карбування власної валюти, златників та срібляників, започаткував київський князь Володимир Великий. Ці монети – перші державні документи, що зберегли зображення тризуба – знака київських князів.

На лицьовому боці монети зображено князя, який сидить на престолі, тризуб і напис "ВЛАДИМИР НА СТОЛЕ". На зворотному боці – карбовано лик Ісуса Христа і напис "А СЕ ЕГО ЗЛАТО" (див. рис. 1).

Рис. 1. Перші монети Київської Русі

На відміну від країн Заходу, які починали карбування власних монет, копіюючи римські, з чужими портретами та написами, златники і срібляники містять виключно давньоруські написи і зображення своїх князів.

Карбування срібних монет продовжили Святополк Окаянний, Ярослав та Олег Тмутараканський.

У XII-XIV століттях Київська Русь переживала період феодальної роздробленості, а карбування монет припинилося. Роль грошей виконували переважно срібні злитки, що називалися "гривнями" (див. рис. 2).

Після тривалої перерви у середині XIV століття на українських землях відродився не тільки монетний обіг, а й ненадовго карбування монет – червоноруських півгрошей у Львові і срібняків Володимира Ольгердовича у Києві. Гривні поступово зникли з обігу, перетворившись на грошово-лічильне поняття.

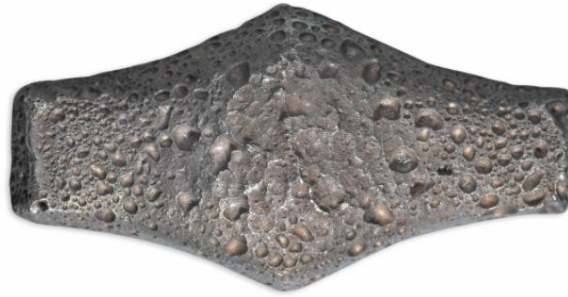

Рис. 2. Срібні злитки, що називалися "гривнями"

Пізніше відродити власне карбування монет планував Богдан Хмельницький. Ще від початку Визвольної війни 1648-1654 років гетьман прагнув проводити самостійну фінансову політику, вважаючи її однією з основних ознак державності. Чи вдалося гетьману реалізувати задум, не знаємо, адже писемні згадки до цього часу не підтверджені археологічними знахідками.

У часи національно-визвольних змагань у 1917-1921 роках велике значення у розбудові самостійної і суверенної Української держави мало впровадження національної валюти й створення незалежної банківської системи.

22 грудня 1917 року Центральна Рада прийняла закон про перетворення Київської контори Держбанку Росії на Український державний банк. Його першим директором став Михайло Кривецький. Саме він підписав першу банкноту самостійної Української держави – державний кредитовий білет вартістю 100 карбованців, який було емітовано 5 січня 1918 року. Його вартість дорівнювала 17,424 долі щирого золота (1 доля = 0,044 г золота).

Художник Георгій Нарбут, проектуючи ескіз банкноти у 100 гривень, звернув увагу на тризуб як знак, характерний для найдавніших національних грошей України – златників та срібляків князя Володимира, і вмонтував його до композиції ескізу (див. рис. 3.).

А 1 березня 1918 року Центральна Рада прийняла закон про запровадження нової грошової одиниці – гривні, яка поділялася на 100 шагів і дорівнювала 1/2 карбованця.

Рис. 3. Банкнота вартістю 100 гривень – 1918 року

Гетьман Павло Скоропадський, прийшовши до влади у квітні 1918 року, відновив як основну грошову одиницю Української Держави карбованець, що поділявся на 200 шагів. Було підготовлено ескізи банкнот вартістю 10, 25, 50, 100, 250 та 1000 карбованців (див. рис. 4.).

Рис. 4. Банкнота вартістю 1000 карбованців – 1918 року

Після переходу влади в Україні у грудні 1918 року до рук Директорії на чолі з Володимиром Винниченком та Симоном Петлюрою основною грошовою одиницею відновленої УНР знову проголошено гривню.

Усього за 1917-1921 роки в обіг введено 24 паперових грошових знаки.

Тривала боротьба вояків ОУН-УПА за незалежність України вимагала постійної допомоги від населення. У ті часи розраховувалися "бофонами" – однобічними (рідше двобічними) грошовими документами з національною символікою та символікою ОУН і УПА.

Загалом, за 1939-1954 роки виготовлено близько 500 різновидів бофонів, які перебували у вжитку щонайменше у дванадцяти областях України та

Білорусі, а також частково на території Австрії, Німеччини, Польщі, Словаччини та Чехії.

Творцем найвідомішої серії бофонів, "Волинської", створеної у 1945-1946 роках, став один із найталановитіших графіків ХХ століття – Ніл Хасевич.

Рис. 5. «Бофони» вартістю 300 карбованців – 1945 року

Із здобуттям Україною незалежності надзвичайно важливим було створення національної грошової системи. Уже 10 січня 1992 року Національний банк ввів в обіг купони багаторазового використання. Правову підтримку купонокарбованці отримали 20 березня 1991 року з прийняттям Закону України "Про банки і банківську діяльність".

Деякий час одночасно в обігу перебували і рублі, і купонокарбованці. А з 12 листопада 1992 року єдиним засобом платежу України у готівковому і безготівковому обігу став український карбованець.

З 2 по 16 вересня 1996 року в Україні відбулася грошова реформа, у наслідок якої національною валютою стала гривня. Національний банк України ввів банкноти номіналом 1, 2, 5, 10, 20, 50 і 100 гривень.

Ще 1992 року розпочато роботу над гривнею. Перші банкноти за дизайном художників Василя Лопати і Бориса Максимова надруковані у Канаді та Великобританії.

Для назви розмінної монети пропонували назви "сотий", "резана", але зрештою надали перевагу "копійці". Спершу вона карбувалася на Луганському верстатобудівному заводі та частково на монетному дворі Італії. Випущено номінали вартістю 1, 2, 5, 10, 25 і 50 копійок.

З 1994 року в Україні відкрито Банкнотну фабрику, у квітні 1998 року засновано Монетний двір. Тепер українська гривня друкується за найсучаснішими світовими технологіями, а віднедавна – з використанням українського льону.

Література:

1. Комаринська З.М. Історія грошей / З.М. Комаринська. – Львів: Львівський банківський коледж, 1998.
2. Скоморович І.Г. Історія грошей і банківництва: Підручник / І.Г. Скоморович, С.К. Реверчук. – Київ: Атіка, 2004.

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛІЗИНГОВИХ ВІДНОСИН В СУЧАСНИХ УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ФІНАНСОВО – КРЕДИТНОЇ СИСТЕМИ

Розмислов О.М.

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Северодонецьк, Україна

Захорошко С.С., Горчакова О.І.

Гродненський державний аграрний університет,
м. Гродно, Республіка Білорусь

Термін лізинг походить від англійського дієслова "lease" і означає - здавати і брати майно в найомне користування. Процес лізингу висловлює сукупність майнових взаємин, що складаються в зв'язку з рухом майна між учасниками лізингової операції. За своєю суттю лізинг являє собою особливу форму фінансування капітальних вкладень, при якій лізингова компанія за завданням свого клієнта купує необхідне обладнання (матеріальні цінності) і передає йому в оренду на певний термін [1].

З точки зору юридичної операції лізинг - це, як правило, тристороння угода, в якій беруть участь:

а) лізингова фірма (лізингодавець) - юридична особа, що здійснюють лізингову діяльність. Лізингові компанії (фірми) - це комерційні організації, що виконують відповідно до установчих документів і ліцензіями функції лізингодавців [2, с. 77].

Вузькоспеціалізовані лізингові компанії зазвичай мають справу з одним видом товару або з товарами однієї групи стандартних видів. Ці фірми, як правило, мають у своєму розпорядженні власним запасом необхідного обладнання та надають їх лізингоодержувачу за заявкою.

Універсальні лізингові компанії передають в лізинг різноманітні види товарів. Вони надають лізингоодержувачу право вибору постачальника необхідного йому устаткування, розміщення замовлення і приймання об'єкта угоди. Технічне обслуговування та ремонт здійснюють постачальник або сам лізингоодержувач.

б) виробничі підприємства - лізингоотримувачі. Підприємство або підприємець, яка отримує майно в користування за договором лізингу;

в) постачальники об'єктів угоди - устаткування, техніки, іншого майна, тобто продавці. Продавець лізингового майна - підприємство - виробник, продає майно, що є об'єктом лізингу [3].

На рис. 1 наводиться система лізингових відносин, яка включає в себе визначення понять суб'єктів, об'єктів, зміст і правові аспекти організації лізингу.

Рис. 1. Принципова схема сучасних лізингових відносин

Лізинг як складне соціально-економічне явище виконує найважливіші функції по формуванню багатокладної економіки та активізації виробничої діяльності [4, с. 90]:

1. Фінансова функція виражається у звільненні товаровиробника від одноразової оплати повної вартості необхідних засобів виробництва і як би наданні йому довгострокового кредиту.

2. Виробнича функція лізингу полягає в оперативному вирішенні виробничих завдань шляхом тимчасового використання, а не купівлі дорогих та морально старіючого обладнання. Це ефективний спосіб матеріально-технічного постачання виробництва та доступу до новітньої техніки, до результатів НТП.

3. Збутова функція - це розширення кола споживачів та освоєння нових ринків збуту, залучення в середовище лізингу тих, хто не може відразу купити те чи інше майно.

4. Функція використання податкових та амортизаційних пільг має деякі особливості. У світовій практиці для розширення обсягу інвестицій в основний капітал передбачені податкові пільги на час дії лізингової угоди. Крім того, між країнами укладаються угоди, які допомагають уникнути подвійного оподаткування доходу лізингодавця, що, в свою чергу, сприяє

розвитку міжнародних зав'язків.

Таким чином, в сучасних фінансово - кредитних відносинах лізинг являє собою особливий вид підприємницької діяльності, що включає три форми організаційно-економічних відносин: орендні, кредитні та торгівельні, зміст кожної з яких окремо повністю не вичерпує сутності специфічних, майново - фінансових операцій.

В результаті лізинг сприяє диверсифікації пропозицій, залучаючи нові об'єкти до своєї сфери і розвиває ринок засобів виробництва, скорочуючи цикл освоєння нових поколінь техніки.

Література

1. Конвенція УНІДРУА «Про міжнародний фінансовий лізинг». Указ президента республіки Білорусь від 2 липня 1998 № 352 «Про приєднання республіки Білорусь до конвенції УНІДРУА про міжнародний фінансовий лізинг». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://leasing-belarus.by/konvenciya-unidrua-o-mezhdunarodnom-finansovom-lizinge/>
2. Ментух Н. Теоретичні аспекти класифікації лізингу / Ментух Н., Шевчук О. // Актуальні проблеми правознавства – 2017. – Випуск 1 (9). – С. 75 – 80.
3. Дергалюк Б.В. Методичні підходи до класифікації лізингу в Україні : проблеми та перспективи / Б.В. Дергалюк // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://economy.kpi.ua/files/files/36_kpi_2011.doc.
4. Амелін С. Теоретико-методологічні підходи до класифікації лізингу/ С. Амелін // Світ фінансів. – 2010. – № 3. – С. 88 – 95.

ПОЛІТИКА ОБМІННОГО КУРСУ ТА ВАЛЮТНІ ОБМЕЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Тищенко В.В., Полтавська І.В.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєверодонецьк, Україна

Валютно-курсова політика має підтримувати зусилля Національного банку щодо досягнення пріоритетної цілі. Для цього Національний банк 16 дотримуватиметься режиму плаваючого обмінного курсу, маючи на увазі, що грошово-кредитна політика не буде спрямована на досягнення певного рівня або діапазону обмінного курсу. У міру вдосконалення функціонування валютного ринку Національний банк поступово зменшуватиме свою присутність зі зниженням частоти валютних інтервенцій та послаблюватиме заходи адміністративного регулювання.

Подальше вдосконалення функціонування валютного ринку вимагає вжиття спільних заходів з боку Уряду України та Національного банку. Реалізація цього завдання потребує застосування низки заходів для уникнення неконтрольованих валютно-курсових ризиків, які заважають або навіть загрожують виконанню Національним банком його основної функції щодо забезпечення стабільності національної грошової одиниці та макрофінансової стабільності.

Стабільному функціонуванню валютного ринку має сприяти гнучке застосування засобів валютного регулювання та контролю, мікропруденційного та макропруденційного нагляду, інструментів грошово-кредитної політики та міжнародних резервів.

Політика цінової стабільності, як один із чинників структурної трансформації економіки України, сприятиме зниженню довгострокової волатильності обмінного курсу завдяки послабленню негативного тиску на курс з боку швидкого погіршення поточного рахунку платіжного балансу, викликаного непродуктивним попитом.

Водночас Національний банк намагатиметься зменшити валютно-курсові ризики не тільки, і не стільки за рахунок обмеження курсової волатильності заходами валютного регулювання, скільки за рахунок розвитку інструментів хеджування валютних ризиків. Унаслідок того, що ціноутворення валютних похідних інструментів здійснюється з використанням процентних ставок, розвиток ринку валютного хеджування дасть змогу не лише стабілізувати курсові очікування, а й посилити дієвість монетарного трансмісійного механізму.

Національний банк використовуватиме валютні інтервенції з метою:

- накопичення міжнародних резервів;
- згладжування функціонування валютного ринку;
- підтримання трансмісії ключової процентної ставки як основного інструменту грошово-кредитної політики.

Зважаючи на несприятливу зовнішньоекономічну кон'юнктуру та складність доступу до світових фінансових ринків, нарощування чистих міжнародних резервів має розглядатись як окреме завдання підвищеної уваги в середньостроковій перспективі. Достатній рівень міжнародних резервів слугуватиме стабілізуючим захисним механізмом фінансової системи та економіки держави для нівелювання впливу зовнішніх шоків.

Національний банк здійснюватиме інтервенції на валютному ринку з метою згладжування надмірної волатильності обмінного курсу, що підсилюватиме його можливості в досягненні цілей з інфляції за рахунок зниження ефекту від впливу курсової динаміки на цінові процеси. Разом з тим ймовірність зміни обмінного курсу в обох напрямках залишатиметься важливим елементом обмеження надмірного ризику, який беруть на себе економічні агенти.

Цілі щодо досягнення цінової стабільності та накопичення міжнародних резервів за певних обставин можуть бути несумісні одна з одною. У таких випадках досягнення цінової стабільності буде пріоритетним для центрального банку.

Україна як країна, що має прагнення в перспективі приєднатися до Європейського Союзу (далі – ЄС), повинна створити такі самі законодавчі гарантії для вільного руху капіталів, які існують у державах – учасниках ЄС. Статтею 145 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII [1], передбачається гармонізація законодавства України щодо забезпечення вільного руху капіталу відповідно до європейських стандартів.

Запровадження Національним банком заходів щодо валютної лібералізації відбуватиметься в рамках реалізації однієї з основних чотирьох свобод, які мають формувати спільний економічний простір України та ЄС. Поступова економічна інтеграція України до спільного Європейського ринку передбачає поетапний перехід до режиму вільного руху капіталу.

Перехід до вільного руху капіталу забезпечуватиметься Національним банком відповідно до прийнятої наприкінці 2016 року Концепції нового валютного регулювання, яка ґрунтується на принципах прозорості, поетапності та обачності, що узгоджується з програмою EFF, підтримуваною МВФ (далі – Концепція). Нова модель валютного регулювання є не лише більш ліберальною порівняно з поточною, але й відповідає міжнародній практиці та зобов'язанням України, зокрема Директиві ЄС 88/361/ЄЕС від 24.06.1998 про вільний рух капіталу та Угоді про асоціацію між Україною та ЄС.

Концепція передбачає поступове зняття/послаблення адміністративних заходів валютного регулювання із відповідною пріоритетністю, а також поступове та поетапне скасування валютних обмежень у кілька етапів з метою забезпечення фінансової стабільності України, зокрема підвищення стійкості валютного ринку, впорядкування умов його функціонування й підтримка цілеспрямованих зусиль Національного банку щодо нарощування

міжнародних резервів. Водночас швидкість лібералізації обумовлюватиметься наявністю необхідних, насамперед макроекономічних передумов.

Операції з руху капіталу лібералізуватимуться у такій послідовності: операції за поточним рахунком та прямі іноземні інвестиції, портфельні інвестиції та кредитні операції юридичних осіб та фінансові операції фізичних осіб. Пріоритет надаватиметься заходам, які спрямовуватимуться на послаблення деформуючих обмежень щодо операцій за поточним рахунком та перепон на шляху прямих іноземних інвестицій в Україну.

Разом з тим прийняття кожного рішення про зняття або послаблення валютних обмежень здійснюється за єдиним алгоритмом: планування, впровадження, моніторинг і аналіз. Таким чином, кожне рішення передбачатиме проведення попередньої оцінки його можливого впливу на стан валютного ринку, подальший моніторинг та аналіз результатів. Тобто аналіз економічних передумов здійснюється постійно, а особливо ретельно перед прийняттям рішень щодо наступних кроків з валютної лібералізації. Проте в разі несприятливого розвитку подій на валютному ринку можливе тимчасове припинення валютної лібералізації та навіть посилення діючих та/або запровадження нових обмежень.

У рамках лібералізації валютного регулювання Національний банк України також завершить опрацювання проекту Закону України «Про валюту» та доклатиме зусиль для проходження цієї ініціативи через Верховну Раду України [2]. Цей закон буде основним законодавчим актом, який регулюватиме діяльність валютного ринку та дасть змогу повністю гармонізувати законодавство України у цій сфері з відповідним законодавством ЄС.

Література:

1. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [Електронний ресурс] / сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1678-18>.
2. Проект Закону України «Про валюту» [Електронний ресурс] / сайт Національного банку України. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=53357806>

ПЕРСПЕКТИВЫ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН НА МИРОВЫХ ТОВАРНЫХ РЫНКАХ

Жамалов А.А., Сагинтаев М.А.
Консалтинговая компания IGM
г. Алматы, Республика Казахстан

Круг основных ориентиров для выработки внешнеторговой политики предопределяет необходимость проверки на предмет возможных ограничений в реализации перспективы наращивания экспорта на товарных рынках. Рассматриваемые ниже подходы требуют определения возможностей масштабного продвижения продукции на мировые рынки, причем на долговременную перспективу.

Особое внимание необходимо для оценки экспортных возможностей республики в продукции горнорудной промышленности. Это связано с тем, что добычей руды в мире занято более 50 стран. Более 90% мирового экспорта железорудной промышленности обеспечивают Австралия, Бразилия, Индия, Канада, ЮАР, Швеция, Украина, Россия. На рынке железной руды в течение последних 4-5 лет наблюдалась неуклонная тенденция роста цен на данное сырье. Следует заметить, что крупнейшим его потребителем является Азия (50% мирового импорта): Япония (26,5%), Китай (11,5%), Корея. Среди европейских стран 10% импорта приходится на Германию. Мировые производители железорудного сырья по данным 2017 г. — Бразилия (195,3 млн т), Китай (260,5 млн т), Австралия (161,1 млн т), Индия (75 млн т), США (62,7 млн т). В 2018 г. среднегодовой темп прироста железорудного сырья планируется на уровне примерно 1,5%.

Азиатский кризис негативно сказался на объемах производства казахстанской железной руды. В связи с резким уменьшением мирового потребления стали и стальной продукции, а также перехода российских металлургов на переработку собственного железорудного сырья, Казахстан был вынужден снизить добычу продукции данной отрасли. Это составило по железной руде — 29,2%, хромитовой руде -10,8%, железорудных окатышей — 50%. В эти годы трудности экспорта продукции из страны были вызваны применением жесткого квотирования, особенно, в отношении поставок казахстанской стали на европейский рынок.

Особая ситуация складывается на отдельных товарных рынках. Так, 33% мировых ресурсов алюминия сосредоточено в Южной Америке; 27% — в Африке; 17% — в Азии, 13% — в Океании, в прочих регионах — 10%. Объемы производства алюминия за 40 лет сокращаются, в частности, в Западной Европе почти в 2 раза. Снижение идет и в странах Восточной Европы, в том числе СНГ. К 2019 г. объемы его производства прогнозируются на уровне 30 млн т. Однако, спрос на него возрастает в таких отраслях, как авто-, самолетостроение, пищевая промышленность. И темпы спроса на него, по прогнозным данным, в предстоящие 10 лет будут расти

ежегодно на 2,4%. Узкая отраслевая ориентированность потребления создает определенную концентрацию его спроса в ряде регионов мира. Только лишь КНР, где прогнозируемый рост объемов его потребления ежегодно будет расти на 6,3%, может обеспечить увеличение мирового спроса на алюминий на 40%.

Прогнозным индикатором спроса на медь служит рост ВВП стран. Емкость мирового рынка меди увеличивается ежегодно, например, в 2016 г. — 650 тыс. т, в 2017 г. — 502 тыс. т, в 2018 — 117 тыс. т. В конечном итоге рост мощностей заводов составит 1,43 млн т. Данный рынок специфичен тем, что на биржах ежегодно сосредотачиваются запасы непроданной меди, а именно: на Шанхайской бирже — 110 тыс. т, Нью-Йоркской бирже — 290 тыс. т, что обусловлено колебаниями спроса на нее в ряде отраслей США, Японии, Европы, в азиатских странах, за исключением Китая, и избыточностью мирового предложения.

Такая ситуация требует выработки четкой стратегии в экспорте данного продукта. Между тем, в нашей республике неуклонно снижаются инвестиции в добычу медной руды (в 1,5 раза). Практически они были сведены к нулю, что приводит к истощению медной отрасли.

Также возможны следующие направления для дальнейшей стабилизации на внешнем и отечественном рынке:

— производство титановых сплавов может стать толчком в развитии отраслей промышленности, которые указаны выше. Средствами обеспечения успеха на данном рынке являются приобретение лицензионной технологии, установление налоговых каникул для амортизационных инвестиций, снятие НДС на экспорт продукции в СНГ, снятие таможенных пошлин на иностранное оборудование; — государственная поддержка рынка сбыта продукции импортозамещения. Масштабное наращивание строительства платформ буровых установок требует использования титановых изделий, что может явиться предметом деятельности отечественных товаропроизводителей. При рассмотрении новых инвестиционных проектов необходимо предусмотреть наращивание и использование производства казахстанского титана. Программа импортозамещения должна включать возможность использования титана в машиностроении, медицинском оборудовании, в производстве товаров широкого использования.

Исследования позволяют зафиксировать и тот факт, что оценка прогнозных ресурсов может поставить Казахстан в весьма затруднительное положение в будущем. Так, современная конъюнктура титанового рынка характеризует низкое содержание полезных компонентов и небольшие запасы. Как в количественном, так и в качественном отношении запасы титанового сырья не соответствуют требованиям титанового производства Казахстана. Доля республики в мировых ресурсах и запасах составляет 0,6 и 1,3%. Между тем прогнозы показывают, что в течение десятков лет на мировых рынках будет сохраняться устойчивый спрос, что даст возможность увеличения поступления валюты в госбюджет.

Кроме того, наращивание авиастроения, судостроения, химического и энергетического машиностроения, производства специальной стали, специальных сплавов в мире дает возможность прогнозировать широкие возможности для производства губчатого титана, крупнейшими потребителями которого являются компании США, Японии, Германии и Франции. В этом направлении также предстоит активизация научно-технического, производственного и технологического сотрудничества с фирмами США и Канады.

В настоящее время казахстанскими предприятиями активно осваивается баритовый рынок. Особое место в экспорте республики занимает добыча марганцевой руды с 20 месторождений, запасы которых предположительно обеспечивают сроки эксплуатации в 50-100 лет.

Таким образом, минерально-сырьевой комплекс страны традиционно определяет ее экспортный потенциал. На 1 января 2018 г. недропользование осуществлялось в соответствии с 1322 лицензиями, в том числе 431 — на общераспространенные полезные ископаемые, по основным видам минерального сырья действовало 830 лицензий, на 4 часть из них заключены контракты на недропользование. В целом по республике лицензии на добычу составляют 56%, разведку и добычу — 20% и разведку — 24%. 80% инвестиций составляют иностранные и значительная часть их принадлежит горнодобывающему производству. С 2015 г. наметился определенный инвестиционный спад, причинами которого послужили падение цен на нефть, золото, медь, охрана недр и окружающей среды. Если в 2013 г. на геологоразведочные работы отпускалось 14% от общих инвестиций в минерально-сырьевом комплексе, то в 2016 г. — около 5%.

За 2013-2016 гг. объем инвестиций в добычу железных руд составил 903 млн долл., преимущественная часть из которых направлялась на добычу руды. Стабильными остаются объемы инвестирования в добычу полиметаллических руд. По свинцу, цинку и сопутствующим металлам темпы добычи неуклонно растут. Крупнейшие компании в золоторудной отрасли потребляют 90% инвестиций, из которых 88% направляются на добычу. Тем не менее, за последние 3 г. объемы инвестиций сократились в 10 раз на разведку и в 2 раза — на добычу. Причинами по-прежнему являются снижение цен на мировом рынке золота. Соответственно, если в 2013 г. в золоторудную промышленность инвестировалось 60%, то в 2017 г. — 26%. Для создания третьего передела металлургического производства марганцевых руд создана определенная база.

Вполне правомерно строительство полиметаллических фабрик, заводов по производству свинца и цинка. Целесообразен переход на полное использование железорудной составляющей добываемого минерального сырья. Достижение эффекта от этих направлений предопределяется возможностью применения лучших мировых технических и технологических достижений. Работающие на казахстанском рынке стратегические

программы «Марганец», «Барит», «Полиметаллы», «Железо» преследуют стратегии усиления позиций республики на мировом рынке.

Основные рынки сбыта многих казахстанских видов минерального сырья находятся за пределами страны и подвержены картельным соглашениям. А наша внутриконтинентальная расположенность усугубляет транспортную составляющую в составе цены. Соответственно, для повышения конкурентоспособности отечественной продукции необходима государственная поддержка. В особом изменении нуждается система налогообложения и специальные платежи недропользователей, которые устанавливаются в процессе переговоров при заключении контракта на недропользование. Только в таком случае можно повысить уровень привлекаемых инвестиций в данный сектор.

Существующий режим налогообложения значительно снижает потенциал минерально-сырьевой базы. Как правило, контрактная система не обеспечивает никакой компенсации за многочисленные негативные явления, обусловленные географическими и другими факторами. Условия совместного сотрудничества с мировым сообществом надо строить по аналогии с Чили, Перу и США, которыми создан особый механизм привлечения финансирования в горную промышленность. Необходимо исключить участие государства в распределении прибыли, если оно не финансировало проект, ускорить срок амортизации основных фондов, снизить ставки налога на дивиденды, снизить количество и размеры различных форм платежей, как подписной бонус, бонус коммерческого обнаружения, плата за приобретение геологической информации, снизить пошлину по импорту и т.д.

Литература:

1. Агенство Республики Казахстан по статистике [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.stat.gov.kz/>
2. Консалтинговая компания IGM [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.igm.kz/>
3. Национальный аналитический центр [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nac.gov.kz/>

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Тищенко О.І., Сопільник І.О.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

Сучасні процеси в економіці країни потребують економічних реформ, що в свою чергу обумовлює необхідність розвитку страхового ринку України. Адже страхування життя, здоров'я та цивільної відповідальності власників транспортних засобів дозволяє домогосподарствам досягати вищого рівня життя шляхом задоволення їх потреби в безпеці та гарантованого рівня доходу. В умовах нестабільної економіки у всьому світові зростає роль страхування в якості механізму акумуляції грошових коштів та джерел довгострокових інвестицій через те, що це сприяє стабілізації фінансового ринку й забезпеченню безперервної виробничої діяльності на підприємствах та організаціях [1].

Проблеми й тенденції розвитку страхового ринку висвітлені в працях таких вітчизняних науковців, як С.С. Осадець, О.О. Терещенко, Д.Д. Хемптон, Н.М. Внукова, В.В. Ковальова, В.Д. Базилевич та інші. Адже, в умовах сьогодення, формування ефективної та інноваційної системи інструментарію, спрямованого на збільшення рівня конкурентоспроможності українських страхових компаній як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках є дуже важливим.

Важливими чинниками, що гальмують розвиток страхового ринку України є [2]:

- слабкий фондовий ринок, як наслідок – відсутність фінансових інструментів для інвестування, низька якість активів в покриття страхових резервів;
- недостатній розвиток регіональних страхових ринків, які мають помітні територіальні диспропорції;
- слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у сфері страхування з іншими країнами;
- зниження попиту на страхові послуги у зв'язку зі зниженням платоспроможності населення та низького рівня довіри до фінансових установ;
- відсутність механізмів чіткого податкового стимулювання інвестиційної активності страхових компаній, низький рівень розвитку ринку довгострокового страхування життя;
- низька якість і вузький спектр страхових послуг, демпінг цін;
- відсутність прозорості даних про структуру власності вітчизняного страхового ринку.

Значна кількість наявних проблем пояснюється тим, що страхові компанії намагаються максимізувати свій прибуток не зважаючи ні на професійну етику, ні на перспективи розвитку галузі.

Посприятим подоланню та покращенню стану страхового ринку можуть такі заходи:

- стимулювання страховиків до отримання міжнародних рейтингів фінансової стійкості, задля росту довіри до них клієнтської бази;
- сприяння інформаційної відкритості страхового бізнесу шляхом постійного моніторингу якості страхових компаній у ЗМІ;
- внесення змін в порядок надання звітності страховикам задля збільшення нагляду за якістю та структурою активів;
- стабілізація фінансового стану всіх суб'єктів економіки та населення;
- формування систем саморегулювання, удосконалення податкового, антимонопольного, кримінального та цивільного законодавства для регулювання страхового ринку та інші.

Для удосконалення та подальшого ефективного розвитку страхового ринку України необхідно ввести такі інновації та ключові тренди світового ринку:

- R2P страхування – можливість для клієнтів, що бажають застрахуватися, об'єднатися в схожі страхові групи по ряду ознак і сформуванню загального страхового фонду з якого і будуть відбуватися виплати при наданні страхових випадків.

- Страхова телематика – перспективна страхова технологія, що дозволяє віддалено аналізувати персональні дані застрахованої особи : стиль водіння та потенціал аварійності, показники здоров'я у клієнта.

- Створення агрегатів страхових послуг і пропозицій.

- Глобалізація українського страхового ринку – в Україні немає потреби в 356 страхових компаніях. На думку регуляторних органів, необхідно прийняти ряд законопроектів та очистити компанії, що існують номінально.

- Кіберстрахування – у зв'язку з кіберстрахуванням економіку України чекають складні ризики. Це пов'язано з недостатнім розвитком андереррайтінга, перестрахування, статистики та історії.

- Діджиталізація – великі провайдери страхового ринку України вже переходять від співпраці з агентами до онлайн : впроваджують мобільні додатки та чат-боти. Це відбувається заради поліпшення якості сервісу та збереженню часу клієнта.

- Пряме врегулювання – при ДТП за завдану шкоду, потерпіла сторона, буде отримувати кошти за допомогою своєї страхової компанії.

- Корпоративне медичне страхування.

Отож, на сьогодні перед страховиками стоїть складне завдання по зростанню обсягу та якості страхових послуг, підвищенню рівня капіталізації та фінансової надійності страхових компаній. Слідуючи вищезазначеним заходам та введенню інновацій до страхового ринку, спрямованих на подолання кризових тенденцій, у вітчизняну економіку вдасться залучити значні інвестиційні ресурси, зміцнити ефективність державного нагляду за

страховою діяльністю, створити структурні основи для розвитку пенсійного, медичного страхування та страхування тих, хто виїжджає за кордон, агро- та автострахування, а також інших видів. Одним із вагомих внутрішніх чинників активізації розвитку страхового бізнесу є саме ефективно побудований процес андеррайтингу окремої страхової компанії. Застосування такого підходу дозволить забезпечувати прибутковість та фінансову стійкість страхових компаній через ґрунтовний аналіз і відбір ризиків для прийняття їх на страхування.

Література:

1. Джуччі Р. Значення ринку страхування для економічного розвитку в Україні: аналіз та рекомендації для економічної політики / Рікардо Джуччі, Фолькер Хенке // журнал «Страхова справа» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://forinsurer.com/public/05/01/02/1737>.
2. Пономарьова О.Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення / О.Б. Пономарьова, М.А. Іванченко // Глобальні та національні проблеми економіки. – №5. – 2015. – С. 814-817.

АНАЛИЗ ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО РЫНКА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Кусаинов С.Н., Мырзахметов Б.И.

Восточно-Казахстанский государственный технический университет
им. Д. Серикбаева, г. Усть-Каменогорск, Республика Казахстан

В электроэнергетике Республики Казахстан (РК) 2017 год характеризуется ростом генерации, небольшим количеством инвестпроектов и высокой активностью сделок купли/продажи. По итогам 10 месяцев 2017 года производство электроэнергии выросло на 9,8%, потребление — на 7,4% (рис.1). На пиковые показатели выходит экспорт электроэнергии. Однако, если в этом году на отрасль воздействовал эффект посткризисного восстановления, в 2018-м стоит ожидать замедления темпов роста. Участникам рынка предстоит преодолеть ряд ограничивающих факторов и завершить приватизацию крупных отраслевых активов.

В 2016 году генерация составила 13,8 ГВт при рабочей мощности всех станций страны 18,8 ГВт: объем незадействованной мощности составил 26,6%. Произошло наложение двух трендов: увеличения рабочей мощности в энергосистеме и спада производства ключевых потребителей — крупных промышленных компаний.

Рис. 1. Динамика производства электроэнергии в РК

В уходящем году промышленность ожила. Потребление росло на «Казфосфате», NCOC (непосредственно на нефтяном месторождении «Кашаган» и УКПНГ «Болашак»), Altyntau Kokshetau (Васильковский ГОК), ТНК «Казхром», Бозшакольском ГОК KAZ Minerals, «Богатырь Комир» (угольный разрез «Богатырь»), «АрселорМиттал Темиртау» (Карметкомбинат), «Тенгизшевройле» (месторождение нефти «Тенгиз»), Karachaganak Petroleum Operating (Карачаганакское нефтегазоконденсатное месторождение), Ульбинском металлургическом заводе, Усть-

Каменогорском титано-магниево-комбинате. Большинство станций показало рост производства, а среднемесячные снижения были связаны лишь с ремонтными работами.

Рекордсмен этого года Экибастузская ГРЭС-1, в январе-октябре нарастившая выработку на 69,3%, успехом обязана не столько внутреннему рынку, сколько российскому, куда станция с 1 февраля восстановила поставки электроэнергии (по данным «Интер РАО», около 800 МВт). Общий объем экспорта электроэнергии уже превысил 4 млрд кВт·ч (за весь предыдущий год — 2,3 млрд) и уже точно станет рекордным по итогам последних пяти лет.

Экспортные цены по сравнению с минувшим годом (по итогам января-сентября) снизились примерно на 11% (из-за удешевления тенге к рублю), но по-прежнему остаются выше среднего за 5 лет уровня. На внутреннем рынке цены производителей электроэнергии по итогам 11 месяцев повысились незначительно — на 1,9%, однако в рознице удорожание составило 5,0% к декабрю 2016-го (к декабрю 2015-го — 11,5%).

В 2009–2015 годах сегмент генерации испытал приток инвестиций в связи с реализацией программы предельных тарифов, благодаря которой располагаемая мощность станций выросла с 14,5 на начало 2009 года до 18,8 МВт на начало 2017-го. Последние вводы новых турбин завершились в декабре 2016 года, в уходящем году энергетики были сосредоточены на средних и капитальных ремонтах станций. Следующий крупный проект из этой серии — восстановление энергоблока № 1 (500 МВт) на Экибастузской ГРЭС-1, работы на котором планируется завершить к 2024 году.

Инвестиционную активность в секторе в этом году поддерживает сетевой оператор КЕГОС, который строит энергомагистраль Север — Восток — Запад (500 кВ). Общий объем инвестиций в этот мегапроект составляет 150 млрд тенге. Магистраль строят в два этапа: ВЛ 500 кВ Экибастуз — Шульбинская ГЭС (Семей) — Усть-Каменогорск (1-й этап) и ВЛ 500 кВ Шульбинская ГЭС (Семей) — Актогай — Талдыкорган — ПС «Алма» (2-й этап). О досрочном завершении первого этапа магистрали отчитались еще в первых числах декабря 2016 года (торопились к 25-летнему юбилею независимости РК), однако из публичных документов КЕГОС видно, что освоение бюджетов на проекты продолжалось в течение 2017 года (2,1 млрд тенге). В этом году на вторую часть стройки, по данным КЕГОС, планировалось затратить 47,8 млрд тенге, по факту на 11 декабря 2017 года инвестпрограмма выполнена на 27,6 млрд (57,7%; отставание от факта идет только по проекту строительства ВЛ), в документах компании указывается, что исполнение бюджета этого проекта ожидается до конца года. Весь проект будет завершен в 2018 году.

В 2017 году оживился рынок М&А. Наиболее активным игроком на нем стали «Казахстанские коммунальные системы» (ККС). В апреле компания приобрела у AES Kazakhstan Усть-Каменогорскую и Согринскую ТЭЦ.

Сумма сделки составила 9,6 млрд тенге плюс 10,4 млрд тенге долга (оценка Fitch). Обе станции, расположенные в Восточно-Казахстанской области, увеличили установленную мощность, находящуюся в распоряжении ККС, на 63,7%, до 1149,5 МВт. Приросли ККС и электросетевым активом — в октябре компания совместно с KVI Energy приобрела пакет «Самрук-Энерго» в Мангистауской РЭК (МРЭК; 78,64%) за 8,6 млрд тенге в рассрочку до 2020 года, плюс 14,4 млрд долга. МРЭК была одним из лакомых кусков нынешней приватизации, поскольку ее клиенты — крупные нефтегазовые компании региона. Судя по заключениям рейтингового агентства Fitch, в минувшем октябре оставившего рейтинг компании на уровне «ВВ–» со «стабильным» прогнозом, агрессивная стратегия приобретений и рост капвложений не должны ослабить ККС.

Рис. 2. Чистый экспорт электроэнергии из РК

Электросетевым активам ищут рачительных собственников не только посредством приватизации. С июля вступили в действие нормы, ужесточающие требования к электросетевым организациям. В течение ближайших пяти лет их обязывают последовательно внедрять диспетчерское технологическое управление, специализированные ремслужбы с аттестованным персоналом и АСКУТЭ. Делается это не только для повышения уровня управления сетевым хозяйством, но и для укрупнения электросетевых компаний (ожидается, что их число сократится со 157 до 110), а также сглаживания тарифов на передачу. Собственники малых сетей брали плату за передачу, но имели ограниченные возможности для инвестирования в развитие. Те сети, собственники которых не смогут выполнить новые требования, а также бесхозные сети будут передаваться более крупным сетевикам.

В минувшем октябре Казахстан вернул в собственность две крупные ГЭС на востоке страны — Шульбинскую (702 МВт) и Усть-Каменогорскую (331 МВт), находившиеся по условиям концессионного соглашения (1997) в

собственности AES Corporation на протяжении 20 лет. КГИ МФ сразу же передал права владения и использования станций Минэнерго. Дальнейшая судьба этих станций пока не определена, однако это стратегические активы, поэтому их вполне могут оставить в госсобственности.

Одна из главных новаций рынка в 2018 году — введение квот на выбросы парниковых газов. Каждая из электростанций на угле или газе получит свою норму по выбросам, после превышения которой придется запрашивать квоты из резервного объема. Узкое место — размера квот (35 млн тонн), которые зарезервировало Минэнерго, может не хватить с учетом введения новых энергоблоков. Новация ужесточает уровень регулирования самого крупного сегмента генерации — угольных электростанций.

Также в будущем году правительству, вероятно, предстоит определиться в вопросе со строительством Балхашской ТЭС (1-я очередь — 1320 МВт, 2,3 млрд долларов): с корейским консорциумом КЕРСО и Samsung до сих пор не урегулирован вопрос возврата капитала.

Следующий год станет последним перед внедрением механизма рынка мощности. С этим механизмом, предусматривающим плату за мощность энергогенерирующим предприятиям, связывают следующий виток инвестиционной активности в отрасли. С 2019 года в ЕАЭС планируется запустить общий рынок электроэнергии — это первый из инфраструктурных рынков ЕАЭС (за ним последуют рынки газа, нефти и нефтепродуктов). Россияне готовят свой вариант механизма ценообразования на межгосударственную передачу электроэнергии по территории РФ: без этого централизованную торговлю обеспечить не удастся. Еще один фронт работы — урегулирование отклонений межстрановых потоков от плановых значений в приграничной зоне.

Литература:

1. Аналитический интернет-портал «Эксперт Казахстан» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://expertonline.kz/>
2. Национальный аналитический центр [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nac.gov.kz/>
3. Государственная программа индустриально-инновационного развития Республики Казахстан на 2015 – 2019 годы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CBwQFjAA&url=http%3A%2F%2Falmaty.palata.kz%2Fuploads%2Fcontent%2Ffiles%2F%25D0%2593%25D0%259F%2520%25D0%2598%25D0%2598%25D0%25A0%25202015-2019.doc&ei=bqTVYSUL4qdsHG9paICg&usq=AFQjCNGH2RQ_nFS3x8P_DCp0NSw31aL4kg&sig2=6GzBUhpBaWJhU5Gsz1nlNg&bvm=bv.96952980,d.bGg&cad=rja

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФОНДОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Мартинов А.А., Зайцева В.В.

Східноукраїнський національний університет ім. В.Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

У сучасній економіці ринок цінних паперів є найважливішою складовою, що забезпечує ефективне функціонування всього ринкового механізму. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про цінні папери та фондовий ринок» фондовий ринок (ринок цінних паперів) – це сукупність учасників фондового ринку та правовідносин між ними щодо розміщення, обігу та обліку цінних паперів[1].

Одним із найважливіших напрямів регулювання розвитку реального сектора економіки є забезпечення повноцінної діяльності організованого ринку цінних паперів. Ефективно функціонуючий фондовий ринок може стати фундаментом для забезпечення економічної стабільності та проведення структурних реформ в Україні, що досить актуально у такий складний час для України.

Аналіз офіційних статистичних даних про розвиток фондового ринку в Україні [3], зокрема протягом січня-грудня 2017 року, дозволив зробити наступні висновки:

1. Загальний обсяг випуску емісійних цінних паперів в Україні у січні-грудні 2017 року, становив 353,68 млрд грн, що більше на 132 млрд грн порівняно з відповідним періодом 2016 року (221,17 млрд грн). Збільшення обсягів випуску емісійних цінних паперів відображає наміри підприємств щодо збільшення своєї капіталізації та їх зацікавленості у залученні інвестицій за допомогою цінних паперів.

2. Протягом січня-грудня 2017 року зареєстровано 118 випусків акцій на суму 324,8 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2016 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 125,5 млрд грн. Значні за обсягом випуски акцій, які суттєво вплинули на загальну структуру зареєстрованих випусків акцій протягом зазначеного періоду, обумовлені реєстрацією емісії акцій провідних українських банків, зокрема ПАТ "ПРИВАТБАНК", ПАТ "Ощадбанк" та інших фінансових установ.

3. Протягом січня-грудня 2017 року зареєстровано 114 випусків облігацій підприємств на суму 8,35 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2016 року обсяг зареєстрованих випусків облігацій підприємств збільшився на 2,8 млрд грн. Це свідчить про те, що обсяги запозичень на ринку корпоративних облігацій у перспективі й надалі будуть збільшуватись, а це дасть змогу наростити розміри інвестицій у національну економіку.

4. Протягом січня-грудня 2017 року зареєстровано 2 випуски опціонних сертифікатів на загальну суму 32,45 млн грн. Протягом відповідного періоду 2016 року зареєстровано 9 випусків на суму 198,88 млн грн. Це що

свідчить про негативну динаміку розвитку ринку опціонів в Україні, адже ринок опціонів у західних країнах вважається одним із найважливіших сегментів фінансового ринку.

5. Найбільший обсяг торгів за фінансовими інструментами протягом зазначеного періоду зафіксовано з державними облігаціями України – 189,6 млрд грн (92,1% від загального обсягу біржових контрактів на організаторах торгівлі протягом січня-грудня поточного року).

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку біржової торгівлі в Україні існує багато невирішених проблемних питань, які потребують системного дослідження:

- надмірна кількість фондових бірж (окремі біржі здійснюють операції нерегулярно і в незначних обсягах);
- висока фрагментарність біржової та депозитарної структури, відсутність досконалого механізму взаємодії бірж з депозитарною системою та єдиних стандартів проведення розрахунків і клірингу;
- недостовірність інформації щодо загального обсягу торгів на біржовому ринку (зокрема, стосовно позалістингових цінних паперів), що не сприяє прозорості й відкритості ринку, а отже, й знижує довіру до вітчизняних цінних паперів;
- незадовільний рівень інформованості населення про діяльність фондового ринку, що призводить до незначної активності фізичних осіб на фондовій біржі, тобто психологічне неприйняття та недооцінка потенціалу фондового ринку;
- незадовільне державне регулювання ціноутворення на біржовому ринку;
- низький рівень гарантії повернення інвестицій для іноземних інвесторів через недосконалість валютного регулювання;
- масштабний дефіцит внутрішніх грошових ресурсів для інвестицій.

Таким чином на основі проведеного дослідження можна зробити висновок, що український фондовий ринок має тенденцію до зростання. При цьому, існує необхідність акцентувати увагу державної влади на пріоритетний розвиток первинного ринку цінних паперів.

Важливим є підвищення обізнаності населення про необхідність та спосіб залучення заощаджених ними коштів в економіку країни через фондовий ринок.

Сучасний стан фондового ринку України доводить, що Україна готова продати українським та іноземним інвесторам пакети акцій доволі цікавих компаній. Продаж може здійснюватись як за ринковою так і номінальною вартістю. Єдиною умовою є планомірне інвестування.

Література:

1. Про цінні папери й фондовий ринок: Закон України (від 23 лютого 2006 р., №3480-15: офіц. текст: за станом на 01.01.2014 р.). - [Електронний

ресурс] // Законодавство України: сайт. – [К.], 2014. – URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3480-15>.

2. Яцюк Г. В. Модернізація торгівельної інфраструктури ринку цінних паперів / Г. В. Яцюк // Фінансова інфраструктура України: проблеми та напрямки розвитку: зб. тез Всеукр. наук.- практ. конф. – К. : Криниця, 2013 – с. 170 – 172.

3. Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nssmc.gov.ua>.

СЕКЦІЯ 5: ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Костирко Л.А., Соломатіна Т.В., Чернодубова Є.В.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєверодонецьк, Україна

У сучасних умовах ефективність роботи всіх підприємств сільськогосподарського виробництва залежить від того, наскільки чітко організована і ефективно функціонує система ресурсного забезпечення агропромислового комплексу. Розвиток підприємств аграрного сектору обумовлює необхідність постійної адаптації до зміни природно-кліматичних умов, вдосконалення технологій, ефективного використання ресурсів та впровадження сучасних методів управління раціональним використанням всього потенціалу аграрного сектору. Тому необхідним є розробка методичних положень аналізу і оцінки використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств, застосування яких дозволить сформувати інформацію для розробки цільових векторів стратегії розвитку.

Під економічною ефективністю аграрного виробництва слід розуміти отримання максимально можливої економічної вигоди від використання наявних ресурсів. На даному етапі розвитку аграрного сектору виявлена група проблем: неефективне використання земель сільськогосподарського призначення, наявність диспропорції в структурі активів (зокрема, незначна часта ліквідних активів), дефіцит власних обігових коштів, незбалансованість чистого обігового капіталу і фінансових потреб, особливо у малому та середньому бізнесі; незначна частка коштів державної підтримки, порушення структури капіталу, високі ризики. Порівняння доходності аграрного виробництва України, з деякими європейськими країнами (Франція, Німеччина), аналогічними за розміром земельного банку свідчить про низьку ефективність використання ріллі.

Темпи зростання витрат у середньому за досліджуваний період перевищували темпи валової продукції більш ніж на 19%. Зростання індексу капітальних інвестицій у сільське господарство свідчить про наявність потенціалу щодо оновлення та розвитку бізнесу, але це стосується тільки агрохолдингів.

Аналіз структури капіталовкладень в аграрний сектор показує про наявність фінансових диспропорцій в джерелах фінансування, їх використання та розміщення. На фоні нестачі власних коштів для інноваційного розвитку та високої вартості (від 17%) кредитних ресурсів, протягом останніх двох років аграрні підприємства наращують іноземні інвестиції у своєму портфелі.

Такі тенденції свідчать про те, що діючий механізм управління ресурсами аграрних підприємств України є недостатньо ефективним, що потребує вдосконалення його систем підтримки, серед яких першочергове значення має розробка методичного підходу щодо аналізу ефективності використання ресурсів підприємств, результати якого дозволяють виявити резерви ефективності використання ресурсів.

Результати аналізу за методом DEA [2] показали, що більше 90% аграрних підприємств використовують ресурси з низькою ступеню ефективності (не використаний потенціал у середньому за 3 роки склав 68,83%). Причому, ефективність використання ресурсів скорочувалась і по еталонним підприємствам в середньому на 3,9% протягом трьох років. Ефективність використання ресурсів більшої частини аграрних підприємств Луганської області більш ніж на 90% нижче за еталонне підприємство. Така негативна тенденція прослідковується за весь період дослідження (+3,6%). Доля аграрних підприємств прийнятих за еталон за всі роки складає 0,095%! За допомогою того ж методу проаналізуємо кожний з факторів та висвітливо потенціал для його ефективного використання.

Таблиця 2

Результати оцінки технічної ефективності аграрних підприємств
Луганської області

Групи підприємств за технічною ефективністю	Кількість підприємств	Діапазон коливання в групі	Середнє значення	Потенціал росту до еталона	Еталон
1 рік: середньозважений показник	21		0,17	64,7	0,4826
1	2	0,48-0,47	0,48	1	
2	2	0,31-0,30	0,31	35,8	
3	2	0,26-0,23	0,42	13,0	
4	6	0,19-0,10	0,14	71,0	
5	9	0,09-0,07	0,036	92,5	
2 рік: середньозважений показник	21		0,09	73,2	0,3409
1					
2	2	0,34-0,31	0,33	3,2	
3	2	0,24-0,23	0,24	29,6	
4	3	0,13-0,10	0,12	64,8	
5	14	0,09-0,008	0,03	91,2	
3 рік: середньозважений показник	21		0,15	68,6	0,4635
1	2	0,46-0,40	0,43	7,2	
2	1	0,3	0,3	35,3	
3	4	0,29-0,23	0,27	41,7	
4	5	0,16-0,10	0,13	72,0	
5	9	0,09-0,013	0,018	96,1	
Середнє за 3 роки	21		0,14	68,83	0,43

Для оцінки технічної ефективності аграрних підприємств Луганської області в динаміці за 3 роки, в якості вхідних ресурсів (факторів) прийняті: X_1 – кількість робітників підприємства, чол.; X_2 – обсяг обігових ресурсів, тис.грн.; X_3 – обсяг основних засобів, тис.грн.; X_4 – кількість ріллі, тис.га.; X_5 – обсяг власних фінансових ресурсів, тис.грн.; X_6 – обсяг залучених фінансових ресурсів, тис.грн. У якості вихідного параметру (Y) – величина маржинального доходу аграрного підприємства. Така методика є придатною для аналізу кожного фактора, який впливає на кінцевий результат.

Запропонований підхід до аналізу і оцінки ефективності використання ресурсів, який базується на моделюванні, забезпечує достовірність такої оцінки та надає можливість обґрунтувати раціональні управлінські рішення щодо вибору стратегій розвитку аграрних підприємств. На основі аналізу ефективності методом моделювання DEA визначено сучасні тенденції та динаміку ефективності використання потенціалу основних ресурсів аграрних підприємств та розроблено заходи щодо підвищення ефективності їх діяльності.

Подальші дослідження передбачають висвітлення питань щодо формування механізму фінансової стратегії ресурсозабезпечення підприємств аграрного сектору економіки.

Література:

1. Державна служба статистики України: офіційний сайт // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Charnes, A. Measuring the efficiency of Decision Making Units [Text] / A. Charnes, W. W. Cooper, E. Rhodes // European journal of operational research. – 1978. – Vol. 2. – P. 429–444
3. K.R. Shanmugam and Atheendar Venkataramani Technical Efficiency in Agricultural Production and Its Determinants: An Exploratory Study at the District Level. - <http://ageconsearch.umn.edu/bitstream/204455/2/02-Shanmugam.pdf>. - INDIAN JOURNAL OF AGRICULTURAL ECONOMICS – p.169-183

МОНІТОРИНГ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кочетков О.В., Федичева К.Ю.
Луганський національний аграрний університет,
м. Харків, Україна

Що передбачає моніторинг? Моніторинг можна визначити як громіздке та неоднозначне явище. Терени використання моніторингу дуже багатомірні. Використовуються в різноманітних сферах та з різноманітними цілями. З цього моніторинг має суцільні характеристики та ознаки. Важливість формування визначення терміну «моніторинг» спорідненого з приналежністю його як до сфери науки, так і до сфери практики, з цього, проблеми моніторингу в усіх сферах його використання будуть вирішуватись на рівні їх теоретичного розуміння та на рівні практичної реалізації. Моніторинг передбачає як доцільно організувати та направити ланцюжок, в якому буде спостерігатися простеження ходу та поведінки кількісного та якісного корективів соціально-виробничих систем. Економічний процес набуде якості та ефективних показників як в виробничій сфері та і в економічній, аналітичній, фінансовій, статистичній. Також моніторинг, що проводиться вчасно надає можливість передбачити перспективу найвищих досягнень та управлінських кроків для ефективного виконання планових, прогнозних показників економічних та виробничих напрямків.

Проблеми розвитку фінансового моніторингу розглядали закордонні і вітчизняні автори і науковці, такі як: Галицин В. К., Агапова Т. Н., Бурова С. І., Любенченко О. Є., Свідрик Т. І., Дж. Блека.

При фінансовому моніторингу роботи підприємства є необхідністю звертати увагу на галузеві відмінності підприємства та його стратегію.

Стратегія забезпечення економічної витримки організації в ринкових умовах визначає існування концепції їхнього зростання. Підприємства аграрного сектору виконують свою діяльність в обставинах незахищеного середовища, що інтенсивно перероджуються. Це властиве ринковій економіці, з цього утворюється потреба у розробці стратегії забезпечення економічної витримки з потенціалом на майбутнє виправлень у випадку деяких змін, які трапляються у ринковому середовищі. [1, с.36]

Для досягнення мети, яка означена програмою поведінки об'єкта або тактикою його піднесення, фінансовий моніторинг забезпечує втілення функцій:

- організаційної (за допомогою яких методів йде накопичування необхідного матеріалу, визначення термінів часу, який потрібен для надання якісної оцінки стану об'єкта);
- інформаційної (йде про утворювання інформаційної підстави, яка потрібна для надання якісної оцінки стану об'єкту);
- контрольної (знайдення відмінностей від сталого стану об'єкту);

- діагностичної (виявлення остаточного стану об'єкту та наскільки є цілеспрямованість зростання об'єкту);
- зворотнього зв'язку (між стадіями процесу управління об'єктом потрібно визначити взаємини);
- аналітичної (визначення чинників, які дають ясність, на якій зараз стадії знаходяться показники моніторингу, а також утворювання аналітично-інформаційної бази ходу допомоги прийняття рішень);
- комунікаційної (йде передача усій інформаційної бази, яка відсвічує стан об'єкта та рух показників і висновки діагностики відповідним персонам, які будуть розробляти управлінське рішення. [2, с.232]

Стосовно порад, які допоможуть зробити роботу з потенціалом фірми більш спрощеною, проаналізувати з потенціалом фірми конкурентів. Важливим є те, що треба застосовувати моніторингові функції, які нам дозволять своєчасно звернути увагу на ті чи інші перетрубації та реорганізації які трапляються у макросередовищі, миттєво відреагувати та прийняти правильні управлінські заходи, що вплинуть на відновлення та поліпшення стану підприємства. Якщо остаточний варіант можливих перспектив залежить від підсумків управління процесами, вважається, що оцінку управлінського потенціалу треба вести згідно з методиками процесного аналізу та процесного моніторингу. Цей підхід дає змогу додати системність і комплексність у підборі аналітичних показників організувати моніторингову оцінку в порядку відповідно до теорії порядку і процесів. [3, с.385]

Висновком дослідження концепції фінансового моніторингу підприємства аграрного сектору України є процес утворення стратегії підприємства, поліпшення організаційно-економічного механізму поведінки підприємства, введення його економічного потенціалу, раціоналізація поведінки підприємств на ринку, створення і опанування дійових технологій.

Система моніторингу на підприємстві отримує довічний розвиток і швидке та обґрунтоване прийняття управлінських рішень з ціллю щонайкращого використання наявних перспектив організації, тверезу оцінку слабких та сильних сторін підприємства, усунення критичних обставин. [1, с.38]

Література:

1. Бурова Т. А. Моніторинг та діагностика діяльності підприємств харчової промисловості: теорія, методологія, практика/ Бурова Т. А.; Міжнародний ун-т бізнесу і права. – Херсон, 2012. - 36 с.
2. Галіцин В. К. Системи моніторингу : монографія / Галіцин В. К. – К.: КНЕУ, 2000. - 232 с.
3. Пилипенко О. Розвиток моніторингово-діагностичних функцій у використанні стратегічного потенціалу підприємств аграрного сектору. – ДДПУ, Слов'янськ, 2012. - 385 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Пеліпей А.О., Глуховська А.С.

Східноукраїнський національний університет імені В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

Мельник Д.

Луганський національний університет імені Т.Г. Шевченко
м. Старобельск, Україна

Забезпечення конкурентоздатності підприємства в довгостроковому періоді потребує чіткого визначення стратегічних пріоритетів розвитку та впровадження науково обґрунтованих сучасних моделей управління. Сьогодні теоретичний базис управління підприємством включає використання таких традиційних наукових підходів, як: вартісний, функціональний, процесний, системний тощо. При цьому, вибір моделі управління підприємством здійснюється з позицій ефективності, інноваційності та гнучкості, адаптивності, відповідності стратегічним цілям підприємства.

Актуальним науковим і практичним питанням є дослідження сучасних методів управління підприємством, серед яких особливе місце відводиться вартісно-орієнтованому підходу, впровадження якого є перспективним напрямом удосконалення системи фінансового управління на підприємстві.

Вартісно-орієнтоване управління виникло в умовах зростання конкуренції на товарних ринках та динамічного розвитку фондових ринків у 1980-х роках, на підставі необхідності виправлення недоліків класичного підходу до управління підприємством та формуванням нового способу мислення керівників компаній. Як показує практика вартісно-орієнтоване управління найбільш відповідає цілям інноваційного розвитку. Перевагою вартісно-орієнтованого підходу є точне визначення критерію оцінки результативності інновацій – за показником зростання вартості, який в умовах нерозвиненості фондового ринку є найбільш точним показником. Крім того, показник вартості відображає в собі вплив на діяльність підприємства всіх зовнішніх і внутрішніх чинників.

Вибір показнику вартості як основного стратегічного орієнтиру розвитку підприємства, дозволяє об'єднати всі цілі діяльності компанії шляхом концентрації зусиль на ключових чинниках створення вартості, а також встановити залежність між організацією, стратегією та вартістю підприємства на ринку капіталу.

Найважливішими складовими вартісно-орієнтованого підходу до управління підприємством є його три основні складові:

- 1) процес створення вартості;
- 2) безпосередньо управління, орієнтоване на вартість;
- 3) вимірювання вартості.

Перша складова полягає у загальній сукупності чинників формування вартості, а також особливості функціонування підприємства, що впливають чи можуть вплинути на величину створюваної вартості. Друга складова управління, орієнтованого на вартість, передбачає створення такої організації, способу мислення менеджменту, корпоративної культури, яка б забезпечувала найкраще досягнення цілей, що ставляться у вартісно-орієнтованому управлінні. Третя складова – вимірювання вартості – включає методику оцінки вартості, конкретизацію цільового показника, а також урахування ймовірної динаміки зміни внутрішніх і зовнішніх умов функціонування.

Таким чином, на основі проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Головним бар'єром забезпечення сталого розвитку вітчизняних підприємств є не готовність до освоєння інноваційних методів управління, що забезпечують гнучкість системи управління та адаптивність до змін зовнішнього середовища господарювання.

2. Впровадження вартісно-орієнтованого підходу є найбільш результативним в системі фінансового управління інноваційною діяльністю на підприємстві за умов раціональної його імплементації та вибору оптимальних цільових критеріїв оцінки вартості.

ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Кукса І.М., Васюренко Л.В.
Луганський національний аграрний університет,
м. Харків, Україна

Для прийняття ефективних управлінських рішень необхідна зрозуміла для управлінського персоналу фінансова звітність, що відображає фінансовий стан і результати діяльності та дає змогу виявити, наскільки якісно керівництво компанії розпоряджається її активами, що знаходяться в його управлінні. Значну роль в реалізації цієї задачі грають міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ).

На даний момент МСФЗ широко використовуються по всьому світу для підготовки фінансової звітності, проте найбільшого поширення застосування МСФЗ набуло у публічних компаніях Європи. Зокрема з метою реалізації «Стратегії підготовки фінансової звітності», прийнятої Європейською комісією (ЄК) в червні 2000 року, в 2002 році ЄС схвалив Положення про МСФЗ (IAS Regulation). Відповідно до нього всі компанії з країн ЄС, зареєстровані на біржах, повинні дотримуватися вимог МСФЗ при підготовці консолідованої фінансової звітності, починаючи з 2005 року. Вимоги про застосування МСФЗ поширюються на 28 учасників Євросоюзу і три країни Європейської економічної зони. МСФЗ також застосовуються більшістю великих компаній Швейцарії (яка не входить ні в ЄС, ні в ЄЕС).

Емітенти з країн, що не входять в ЄС, чиї акції торгуються на регульованих ринках ЄС, повинні готувати фінансову звітність або а) по МСФЗ, прийнятим в ЄС; або б) за МСФЗ, випущеними РМСФЗ (Радою з міжнародних стандартів фінансової звітності); або в) за стандартами, визнаним ЄК еквівалентними МСФЗ. До цієї категорії також належать компанії з країн, які взяли МСФЗ в якості національних стандартів, за умови, що аудійована фінансова звітність містить заяву про повну відповідність МСФЗ.

Що стосується непублічних компаній та окремих фінансових звітів, слід відзначити, що країни ЄС можуть поширювати вимоги про застосування МСФЗ на компанії, цінні папери яких не обертаються на біржі, і на окрему (тобто неконсолідовану) звітність. Майже всі країни ЄС дозволяють непублічним компаніям використовувати МСФЗ для підготовки консолідованої звітності, і деякі країни ЄС - для підготовки окремої звітності.

Затвердження МСФЗ для використання в Європі має пройти певну процедуру. Відповідно до IAS Regulation кожен МСФЗ повинен бути схвалений для використання в Європі, процес схвалення включає наступні етапи:

- ЄС переводить МСФЗ на всі європейські мови;
- Європейська консультативна група з питань фінансової звітності

(EFRAG), надає ЕК свої рекомендації щодо схвалення;

- Комітет Європейської комісії з регулювання бухгалтерського обліку дає рекомендацію щодо схвалення;

- ЕК надає пропозицію щодо схвалення стандарту Європейського Парламенту та Ради ЄС. Обидва інститути не повинні відхилити, а в деяких випадках повинні безпосередньо схвалити, пропозицію протягом трьох місяців, в іншому випадку вона відправляється назад в ЄК для подальшого розгляду.

Не зважаючи на те, що у США при складанні фінансової звітності використовують загальноприйняті принципи бухгалтерського обліку (ЗПБО), з листопада 2007 року Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) надає іноземним компаніям право використовувати для підготовки фінансової звітності МСФЗ, випущені РМСФЗ, без пояснення відмінностей від ЗПБО США. При цьому, SEC не дозволяє американським емітентам використовувати МСФЗ для підготовки фінансової звітності, такі компанії повинні складати звітність відповідно до ЗПБО США.

Крім того, SEC розглядала питання про можливість складання фінансової звітності за МСФЗ американськими емітентами та про те, як МСФЗ могли б бути інтегровані в систему фінансової звітності. Представники SEC обговорювали нову потенційну можливість використання МСФЗ в США: добровільне розкриття інформації, підготовленої відповідно до МСФЗ, в доповненні до інформації на основі ЗПБО США, що надається SEC.

Емітенти, що представляють фінансову звітність в Канаді відповідно до діючих вимог до розкриття застосовних правил щодо цінних паперів, - за винятком компаній, зареєстрованих в SEC, і іноземних емітентів, про які йдеться нижче - зобов'язані складати фінансову звітність відповідно до канадських ЗПБО, застосовуваними до компаній з відкритою фінансовою звітністю (МСФЗ).

Емітенти, зареєстровані в SEC, організації, цінні папери яких зареєстровані відповідно до розділу 12 Закону про обіг цінних паперів (1934) або які представляють фінансову звітність відповідно до вимог розділу 15 (d) цього Закону, при поданні фінансової звітності в Канаді можуть складати її відповідно до ЗПБО США.

Іноземні емітенти - емітенти, зареєстровані відповідно до іноземного законодавства, - можуть складати свою фінансову звітність відповідно до (а) МСФЗ; (б) ЗПБО США (якщо вони є іноземними емітентами, зареєстрованими в SEC); (в) принципів бухгалтерського обліку, що відповідають вимогам до розкриття для іноземних приватних емітентів Закону про обіг цінних паперів (1934); або (д) принципам бухгалтерського обліку, відповідним іноземним вимогам до розкриття відповідної юрисдикції, що розповсюджується на емітента, якщо емітент випускає цінні папери для відповідного іноземного ринку.

Інвестиційні компанії зобов'язані були перейти на застосування МСФЗ з

1 січня 2014 року, а організації, які здійснюють тарифно-регульовану діяльність, - з 1 січня 2015 року. Некомерційні підприємства, бюджетні організації, пенсійні програми та окремі рахунки компаній, що займаються страхуванням життя, звільнені від переходу на МСФЗ.

Практично всі країни Латинської Америки і Карибського басейну вимагають або дозволяють застосування МСФЗ в якості основи для підготовки фінансової звітності, або знаходяться в процесі впровадження таких вимог. Так, в Аргентині МСФЗ прийняті з 2012 року для всіх публічних компаній (крім банків і страхових компаній, які продовжують застосовувати національні стандарти), у Бразилії МСФЗ прийняті для всіх публічних компаній і банків починаючи з 2010 року, у Чилі перехід на МСФЗ для публічних компаній був завершений в 2012 році, всі публічні компанії Мексики, крім банків і страхових компаній що продовжують працювати у відповідності з мексиканськими стандартами, почали використання МСФЗ у 2012 році. Підготовка звітності за МСФЗ обов'язкова в ряді інших країн Латинської Америки і Карибського басейну.

Японські компанії можуть використовувати національні стандарти обліку Японії, МСФЗ або ЗПБО США. Публічні компанії, що відповідають певним критеріям, можуть добровільно застосовувати МСФЗ для підготовки консолідованої фінансової звітності, починаючи з березня 2010 року. У 2013 році критерії були розширені, що призвело до того, що практично всі публічні компанії і непублічні компанії, які складають консолідовану фінансову звітність для цілей виходу на біржу, можуть застосовувати МСФЗ.

Публічні компанії і фінансові організації Китаю зобов'язані застосовувати національні стандарти бухгалтерського обліку («Стандарти бухгалтерського обліку для комерційних підприємств» (ASBE)), які в великій мірі конверговані з МСФЗ. Публічні компанії і фінансові організації Гонконгу зобов'язані застосовувати стандарти фінансового обліку Гонконгу (HKFRS), які практично ідентичні МСФЗ. У Австралії також публічні компанії, фінансові організації та певні інші організації зобов'язані застосовувати МСФЗ [1].

Що стосується України, то не для всіх вітчизняних підприємств подання фінансової звітності за МСФЗ обов'язковим. Вони мають змогу подавати фінансову звітність за МСФЗ на вимогу іноземного інвестора або за рішенням керівництва, у тому числі при потребі покращення інвестиційної привабливості підприємства. В той же час існують нормативні акти, які містять вимогу окремим підприємствам обов'язково подавати фінансову звітність за МСФЗ, серед них:

Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок», стаття 40 якого, з метою забезпечення прозорості фінансової звітності учасників фондового ринку, передбачає таку вимогу до публічних акціонерних товариств [2];

Постанова Кабінету міністрів України «Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності», яка передбачає таку вимогу для банківських установ і страхових компаній, а також для підприємств, що здійснюють

господарську діяльність з надання фінансових послуг, недержавного пенсійного забезпечення, а також допоміжну діяльність у сфері фінансових послуг і страхування [3];

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», стаття 12-1 якого також передбачає обов'язкове подання фінансової звітності за МСФЗ для вищеназваних підприємств [4].

В той же час практика впровадження МСФЗ на вітчизняних підприємствах показує, що державні регуляторні та законодавчі органи не мають єдиного підходу до процесів міжнародної стандартизації обліку і звітності. Зокрема європейська практика не передбачає застосування форм фінансової звітності та плану рахунків, що затверджений регуляторним органом. Проте в Україні План рахунків та форми фінансової звітності встановлюються Міністерством фінансів і вони є обов'язковими для використання навіть тими підприємствами, які застосовують МСФЗ. Також такі підприємства повинні застосовувати такі ж самі встановлені форми фінансової звітності з різницею лиш у тому, що у відповідній клітинці буде позначено: звітність складена за НП(С)БО чи за МСФЗ.

Основними перешкодами впровадженню МСФЗ в облікову політику вітчизняних підприємств є як методологічні, так і організаційні проблеми, серед них: конкуренція норм податкового та фінансового законодавства з положеннями МСФЗ; відсутність досвіду в штатних фахівців, необхідного для ефективного втілення бажаної моделі облікової політики; відсутність бажання (мотивації) у штатних фахівців та керівників деталізувати фінансово-господарські операції на якісному рівні МСФЗ; додаткові витрати на удосконалення або заміну програмних засобів для ведення бухгалтерського обліку; додаткові витрати на залучення сторонніх фахівців (консультантів) для переходу на МСФЗ; потреба в організації контролю власника за впровадженням та застосуванням МСФЗ; додаткові витрати на навчання персоналу [5].

Таким чином потенціал використання МСФЗ в Україні, як стимулу розвитку бізнесу, може бути реалізований лише у разі проведення низки заходів, які мають спрямовуватися, в першу чергу, на підвищення інвестиційної привабливості вітчизняного бізнесу, зокрема, на подолання корупції та забезпечення відкритості і прозорості ринку цінних паперів, а також на удосконалення нормативного та методичного забезпечення з організації системи обліку за МСФЗ.

Література:

1. МСФО в кармане - 2016 [Електронний ресурс] / – Режим доступу до вид.: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/ru/Documents/audit/ifrs-in-your-pocket-2016-ru.pdf>.

2. Закон України «Про цінні папери та фондовий ринок» від 23.02.2006 № 3480-IV [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Офіц. Вид. –

Режим доступу до вид.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

3. Постанова Кабінету міністрів України «Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності» від 30.11.2011 р. №□1223 [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Офіц. Вид. – Режим доступу до вид.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

4. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 № 996-XIV [Електронний ресурс] / Верховна рада України. – Офіц. Вид. – Режим доступу до вид.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

5. Кірей О. Впровадження МСФЗ в Україні як стимул розвитку бізнесу / О. Кірей //Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Економіка). – 2014.– № 10 (163). – С. 22-25.

СЕКЦІЯ 6: КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, МОДЕЛІ, ІНСТРУМЕНТИ

ВПЛИВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ БІЗНЕСУ

Костирко Л.А., Задорожня Ю.О.
Східноукраїнський національний університет ім. В.Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

Соціально-екологічна відповідальність бізнесу на сьогоднішній день є важливою темою для світової спільноти. Поняття соціально-екологічної відповідальності бізнесу спочатку трактувалося як поглиблення відомого в економіці природокористування принципу «забруднювач платить» і його розвиток до вимоги соціально-екологічної відповідальності підприємництва. Одночасно з цим фахівцями було введено широке трактування принципу стійкості в рамках «трикутника сталого розвитку». Відповідно до цього підходу, перед сучасним бізнесом стоїть завдання об'єднання в практичній діяльності трьох взаємопов'язаних цілей: економічної ефективності, екологічної відповідальності та соціальної активності [1].

Фактично екологічна відповідальність бізнесу є частиною корпоративної соціальної відповідальності [2]. Під екологічною відповідальністю бізнесу розуміють дії, які приносять користь навколишньому середовищу (або зменшують негативний вплив бізнесу на навколишнє середовище) [3].

Актуальність даної теми полягає в потребі висвітлення сутності екологічної відповідальності бізнесу і в необхідності впровадження проєкологічних заходів в сучасних умовах господарювання (обумовлено це загрозою виникнення техногенних і екологічних катастроф) таких, як:

- участь бізнесу в різних підприємствах спрямованих на зменшення негативних впливів на навколишнє середовище;
- раціональне використання природних ресурсів і їх економія в процесі господарської діяльності;
- використання відходів в господарському обороті компаній;
- збереження біорізноманіття, зникаючих біологічних видів, культурно-історичних ресурсів, заповідних територій та ін.

Розвиток екологічно та соціально відповідального бізнесу в сучасних умовах є однією з найважливіших складових сучасної екологічної політики, особливо з огляду на залежність її ефективності від цілеспрямованої діяльності окремих суб'єктів.

Вивчивши цю тему, можна сказати, що вчені поділяють компанії, які займаються вирішенням екологічних проблем з точки зору соціально-екологічної відповідальності бізнесу на дві групи:

1. До першої групи відносять компанії, що працюють над вирішенням екологічних проблем для того, щоб створювати позитивний імідж. Основна мета діяльності таких компаній полягає в отриманні прибутку.

2. Друга група складається з компаній, що займаються вирішенням екологічних проблем і при цьому отримують реальну економічну вигоду (априклад, компанії, які використовують безвідходні або ресурсозберігаючі технології вирішують деякі з екологічних проблем та при цьому знижують собівартість продукції).

У світовому співтоваристві одними з найбільш значущих для соціально відповідальних компаній є такі екологічні проблеми:

- вичерпання не відновлюваних природних ресурсів;
- забруднення водних ресурсів, ґрунтів, атмосфери та інших складових навколишнього середовища, яке перевищує асиміляційний потенціал екологічної системи;
- зміна кліматичних умов в світі;
- зменшення і втрата біологічного різноманіття, що тягне за собою руйнівні наслідки для світової екосистеми.

Для соціально-екологічно відповідальних компаній можна запропонувати наступні способи вирішення цих проблем:

- оцінювати вплив на навколишнє середовище на етапі розробки стратегій економічного зростання;
- вести соціальну звітність в якій має бути присутня екологічна складова;
- застосовувати екологічне страхування;
- дотримуватися сертифікації на відповідність положенням екологічних стандартів;
- використовувати в своїй діяльності екологічний аудит, що дозволить на ранніх стадіях виявляти природоохоронні порушення;
- впроваджувати сучасні концепції технологічного нормування.

Останнім часом все частіше набувають актуальності питання екологічної відповідальності бізнесу, це обумовлено загрозою техногенних та екологічних катастроф. На нашу думку, соціально-екологічна відповідальність бізнесу зможе внести вклад у вирішення назріваючих екологічних проблем.

Одним з найважливіших факторів конкурентоспроможності компанії є її репутація. Вона повинна враховувати вплив підприємства на навколишнє середовище і компаніям потрібно запроваджувати екологічну відповідальність бізнесу, саме тому не треба дивитись на захист навколишнього середовища як на додаткові витрати, навпаки завдяки таким діям компанія матиме конкурентні переваги.

Література:

1. Marshall R.S., Brown D. The Strategy of Sustainability: A System Perspective on Environmental Initiative // California Management Review. – 2003. – Vol. 46. – № 1. –P.101–126.
2. Les Tien-Shang Lee The pivotal roles of corporate environment responsibility / Les Tien-Shang Lee // Industrial Management & Data Systems. – 2012. - Vol. 112, Iss: 3. – P. 466-483.
3. Corporate environmental responsibility / edited by Neil Gunningham. – Farnham : Ashgate, 2009. – 587 p.

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ

Чернодубова Е.В., Резнікова Ю.М.
Східноукраїнській національний університет ім. В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

В умовах зростаючої глобальної конкуренції найважливішими факторами національної конкурентоспроможності страхових компаній є кваліфіковані кадри та високий рівень розвитку науки в галузі страхування. Позитивний економічний ефект тим вищий, чим більшою є зацікавленість кожного співробітника як у якісному і вчасному виконанні власних обов'язків, так і в досягненні проголошених страховою компанією тактичних і стратегічних цілей.

В результаті посилення глобалізації й інтернаціоналізації економіки, технічного прогресу, розвитку інформаційних технологій, посилення конкуренції й одночасно співробітництва, демографічних і освітніх зрушень відбуваються наступні структурні перетворення в економіці й економічній стратегії страхових компаній: по-перше, посилюється структурна адаптація страхових компаній за допомогою децентралізації та делегування прийняття рішень структурним підрозділам; по-друге, підвищується економічна інтернаціоналізація страхових компаній; по-третє, ефективність діяльності та мінімізація витрат на забезпечення функціонування стають основними цілями стратегії страхових компаній. Вони, в свою чергу, тягнуть за собою зміни в практиці управління страхових компаній. Найважливіші з них для економіки і менеджменту персоналу такі:

1) інноваційна спроможність, творчість і довгострокова орієнтація стають необхідними компонентами практики управління страховими компаніями;

2) стиль управління, система цінностей менеджерів страхових компаній змінюються від бюрократичного до підприємницького;

3) здібності працівників кваліфікуються як найбільш цінні ресурси страхових компаній.

Підвищення ефективності використання персоналу стає стратегічним завданням страхових компаній. Розвиток людського (інтелектуального і соціального) потенціалу перетворюється на статтю інвестицій, а не витрат, як це було в державних страхових компаніях.

У вітчизняній науковій літературі не приділена належна увага питанням визначення особливостей управління персоналом страхових компаній. Окремі питання висвітлено у роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників, зокрема С. Баннікова, В. Владімірова, В. Журавльова, О. Залєтова та інших.

Часто страхові компанії приділяють надто мало уваги баченню майбутнього і свого місця в ньому, хоча саме воно є потужним управлінським ресурсом, сильним мотиваційним нематеріальним фактором

досягнення стратегічної мети та формування належної корпоративної культури. Недарма фахівці з менеджменту стверджують, якщо лідерство містить хоча б іскру таланту, то однією з ознак цього є сформоване чітке бачення середньої і віддаленої перспектив. Соціологи ж наголошують, що успішність особи залежить переважно від її вміння уявляти та прогнозувати, а не лише від її загального інтелектуального рівня. Таким чином, бачення можна визначити як вербально сформульовану стратегічну мету компанії (її бажане майбутнє на конкретну дату відповідно до визначених цілей).

Отже, бачення, з урахуванням думки колективу, має бути затверджене у документі, який розробляють у процесі стратегічного планування, корегують відповідно до змін на ринку. У ньому відображено стратегічну мету у фінансових і нефінансових показниках за розділами [5, с. 117]:

- доходи за обсягом і структурою: клієнтських сегментів; видів страхування; регіональної мережі; каналів продажу;
- сервіс для клієнтів: система постійного покращення процесів обслуговування;
- кількісні показники врегулювання збитків; система асистанса; стандарти обслуговування клієнтів;
- мотивація персоналу: зацікавленість кожного в досягненні стратегічної мети; об'єктивна оцінка конкретних результатів кожного та пряма залежність його мотивації від результатів роботи всієї компанії; умови роботи та підвищення кваліфікації персоналу; нематеріальна мотивація та соціальні гарантії;
- рівень менеджменту: система стратегічного планування та розгорнутого багатовекторного бюджетування; маркетинг; операційно-вартісний аналіз й управління неопераційними витратами.

Важливо зазначити, що за останні роки змінилися підходи до суті та необхідності оприлюднення стратегії страхової компанії та її складових для всіх членів колективу. Вважається, що стратегія, щоб бути реальною та ефективною, повинна забезпечувати мобілізацію не лише менеджменту, а й ключових співробітників. Крім того, на заміну колишньому економічному підходу, який розглядав персонал виключно з позиції витрат страхової компанії, які потрібно мінімізувати, утверджується новий економічний підхід, згідно з яким персонал є одним з ключових ресурсів страхової компанії, що вимагає створення належних умов та інвестицій в його розвиток.

Ефективність страхової діяльності, в тому числі й у галузі забезпечення фінансової стійкості страховиків, стає все більш залежною від підбору, адекватної мотивації та забезпечення належної організації праці для фахівців. Іншими словами, нині, поряд з досягненням необхідних показників діяльності страховика, все більшу увагу необхідно приділяти пошуку та підготовці людей, які спроможні забезпечувати стабільне досягнення цих показників. Саме тому, ефективне управління персоналом є однією з найважливіших цілей страховика та гарантією його успішного

функціонування. Адже, як правило, обираючи страхову компанію для співпраці, контрагенти значну увагу приділяють професійному рівню кадрового складу її співробітників [4, с. 123].

Ще донедавна попит на персонал у сфері страхування зростав швидше ніж пропозиція. Але, на початку 2017 р. ситуація дещо змінилася: на одного кандидата припадало дві вакансії. Співвідношення кількості резюме до кількості вакансій становило 0,5. Такий показник досягався за рахунок диспропорції щодо кількості вакансій і резюме для страхових агентів. Водночас, для спеціалізації “керівник напрямку” співвідношення кількості резюме до кількості вакансій – 2,7, тобто на одну вакансію претендувало майже 3 кандидати [3, с. 94].

Причинами цього є те, що ринок страхування сильно постраждав у період фінансово-економічної кризи 2008 р. Подальше його відновлення залежить від розвитку національної економіки та стану справ у банківській сфері, з якою, зокрема, тісно пов’язаний страховий бізнес.

Сьогодні в українській страховій галузі зайнято близько 50 тис. осіб, з них: 30 тис. осіб працює в страхових компаніях на постійній основі; близько 3 тис. осіб в якості страхових посередників та інших професійних учасників ринку (аварійні комісари, сюрвейєри та ін.) [1, с. 156].

Крім того, кадрова ситуація на страховому ринку характеризується гострою нестачею спеціалістів певних категорій, зокрема:

- керівників і спеціалістів з організації продажу (особливо в регіонах). За цю категорію працівників між страховими компаніями йде безперервна боротьба: їх переманюють, перекупують, а щоб утримати на місці, удосконалюють програми мотивації, забезпечуючи соціальним пакетом та іншими пільгами;

- спеціалістів із врегулювання збитків;

- спеціалістів з методології страхування. Водночас, зважаючи на те, що в середньому в Європі на страховому ринку працевлаштовано більше 0,15% населення (в Україні цей показник набагато менший), варто очікувати створення нових робочих місць за умови підвищення ефективності праці.

При виборі методів управління необхідно, насамперед, враховувати структуру людських ресурсів страхової компанії, які не можуть бути однорідними через те, що виконують різну за характером та складністю роботу. В зв’язку з цим, доцільно використати такі критерії класифікації персоналу страхової компанії, як [2, с. 191]:

- роль у страховому процесі (створення продукту, продаж, обслуговування);

- характер діяльності (технічна діяльність, креативна діяльність);

- рівень в ієрархії колективу (рядовий співробітник, керівник середньої ланки, топ-менеджер);

- характер трудових відносин (штатний співробітник; позаштатний співробітник).

- роль в групі, колективі (координатор, “локомотив”, дослідник

ресурсів, експерт, спеціаліст, практик-організатор);

– тип мотивації (інструментальна, професійна, патріотична, господарська, люмпенізована);

– темперамент (холерик, сангвінік, флегматик, меланхолік).

Таким чином, правильний підбір кадрів, їх підготовка та підвищення кваліфікації, інвестиції у формування і закріплення корпоративної культури повинні розглядатися як основні питання, раціональне вирішення яких сприяє ефективному функціонуванню страховика, адже ці заходи забезпечують підтримання ядра професійного кадрового складу, враховуючи той факт, що нині персонал є ключовим ресурсом кожної компанії, а професійні висококваліфіковані кадри – ресурс дорогий і обмежений [4, с. 67].

Під час планування управління персоналом доцільно виокремити такі етапи:

вивчення ситуації в страховій компанії, кон'юнктури ринку праці, а також заходів і засобів у сфері управління підприємством та менеджменту персоналу страховика;

уточнення системи цілей. Суттєвим моментом є оцінка відповідності або невідповідності досягнутого рівня реалізації до запланованого на попередньому етапі;

планування системи заходів, які забезпечують досягнення запланованих цілей;

координація та інтеграція планів у сфері управління персоналом з планами щодо інших сфер діяльності страхової компанії, що є запорукою єдності дій, спрямованих на виконання поставлених перед страховою компанією завдань. Адже планування в сфері управління персоналом тісно пов'язане з усіма аспектами діяльності страхової компанії (плануванням маркетингу, фінансовим плануванням, плануванням розвитку організаційної структури тощо) та, в свою чергу, впливає на них;

завершення процесу планування, тобто затвердження вищим керівництвом страхової компанії зведеного плану управління персоналом страхової компанії. Цей документ повинен містити підрозділи, що стосуються окремих сфер діяльності та функціональних підрозділів, формул підвалини, які забезпечують обов'язковість узгоджень рішень менеджерів різного рівня в межах горизонту планування;

реалізація плану управління персоналом, контроль за його виконанням, який здійснює топ-менеджмент страхової компанії.

Таким чином, управління персоналом страхової компанії, яке здійснюється системно та продумано, з урахуванням останніх досягнень науки та практики, є запорукою успішного розвитку страховика та забезпечення його платоспроможності і фінансової стійкості.

Література:

1. Архипова Н.И. Кадровый менеджмент: практ. рук. для руководителей и специалистов кадровых служб / Н.И. Архипова. М.: Приор, 2011. – 448 с.
2. Крушельницька О.В. Управління персоналом: навч. посіб. / О.В. Крушельницька, Д. П. Мельничук. – К., 2017. – 308 с.
3. Маслов Е.В. Управление персоналом: учеб. пособ. / Е.В. Маслов. – М.: ИНФРА-М; Новосибирск: НГАЭиУ, 2013. – 312 с.
4. Менеджмент персоналу: навч. посіб. / В.М. Канюк, В.М. Петюх, С. О. Цимбалюк та ін. – К.: КНЕУ, 2016. – 398 с.
Савельев В.С. Управління персоналом / В.С. Савельев, О.Л. Еськов. – К.: Професіонал, 2015. – 335 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ХОЛДИНГОВИХ КОМПАНІЙ

Свірідова К.Д., Татаренко Г.В.
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна

З поглибленням глобалізаційних процесів у світовій економіці розвиток конкурентоспроможного виробництва є пріоритетним напрямком економіки України. З метою реалізації державної політики на пріоритетних напрямках розвитку держави, окремих галузей економіки та адміністративно-територіальних одиниць розроблені державні цільові програми економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля які охоплюють всю територію держави або значну кількість її регіонів, мають довгостроковий період виконання. Підготовка пропозицій щодо стратегічних пріоритетних напрямів та їх прогнозно-аналітичне обґрунтування здійснюються в рамках державних цільових програм прогнозування науково-технічного та інноваційного розвитку України, що розробляються згідно із законами України «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки» [1] та «Про державні цільові програми» [2], «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» [3].

З огляду на глобальну значущість зазначених напрямків діяльності суб'єктами їх реалізації можуть бути великі суб'єкти господарювання або їх об'єднання. Серед таких суб'єктів на особливу увагу заслуговують холдингові компанії.

Правове регулювання діяльності холдингів в Україні було розпочато Указом президента України «Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації» від 11 травня 1994 року (втратив чинність), у якому холдингом визнавався господарюючий суб'єкт, що володіє контрольними пакетами акцій інших одного або більше господарюючих суб'єктів[4]. Термін застосовувався до компаній, створених у процесі приватизації та корпоратизації підприємств, що значно звужувало можливості створення таких суб'єктів.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 18 листопада 1997 року було закріплено термін «холдингові компанії»: «юридичні особи, які є власниками інших юридичних осіб або здійснюють контроль над такими юридичними особами як пов'язані особи...» [5]. Зазначений Закон наразі є недіючим у наслідок прийняття Податкового Кодексу України.

У прийнятому 2003 році Господарському Кодексі України холдингова компанія визначалась як «суб'єкт господарювання, що володіє контрольним пакетом акцій дочірнього підприємства (підприємств)» п.5 ст. 126 ГК. Після внесення змін до зазначеного пункту у 2006 та 2009 р.р. Наразі Господарський Кодекс визначає холдингову компанію як - публічне

акціонерне товариство, яке володіє, користується, а також розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств (крім пакетів акцій, що перебувають у державній власності) [6].

Зміни до Господарського Кодексу України 2006 року були викликані прийняттям 15 березня 2006 року Закону України «Про холдингові компанії в Україні» [7]. Абзац 4 статті 1 Закону визначає холдингову компанію як акціонерне товариство, яке володіє, користується та розпоряджається холдинговими корпоративними пакетами акцій (часток, паїв) двох або більше корпоративних підприємств.

На сьогоднішній день законодавство України про холдингові компанії складається з Закону «Про холдингові компанії в Україні», Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про акціонерні товариства», інших законів та нормативно-правових актів, що регулюють діяльність холдингових компаній та їх корпоративних підприємств. Якщо міжнародним договором України, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, встановлено інші правила, ніж ті, що містяться у Законі «Про холдингові компанії в Україні», застосовуються правила міжнародного договору.

Вважаємо слушним зауваження М.В. Сидоренка відносно того, що «...законодавець, приймаючи цей Закон, лише поверхнево з'ясував його зв'язки з іншими законами України та взагалі не визначив принцип верховенства норм права», бо створюючи відсильну диспозицію зазначеної норми Закону, яка «...разом з відсиланням до конкретно визначених законів і кодексів також відсилає нас до якихось невідомих йому (законодавцю) на момент прийняття Закону про холдинги інших законів та, більш того, до якихось невідомих йому нормативно-правових актів, які регулюють зараз або будуть регулювати в наступному саме діяльність холдингових компаній та їх корпоративних підприємств. Більш того, законодавець навіть не зазначає, що такі нормативно-правові акти (підзаконні документи) не повинні суперечити чинним законам, що регулюють цю сферу питань, або принципам, які закладені в таких законах, коли якийсь конкретне питання діяльності холдингових компаній ними не врегульоване» [8, с. 219].

Законодавець встановив жорсткі умови для створення та функціонування холдингових компаній. Зокрема. холдингові компанії можуть утворюватися органами, уповноваженими управляти державним майном, державними органами приватизації самостійно або разом з іншими засновниками шляхом об'єднання у статутному капіталі холдингових корпоративних пакетів акцій (часток, паїв); а також іншими суб'єктами на договірних засадах.

У випадках, передбачених законодавством, холдингові компанії утворюються за умови попереднього отримання дозволу відповідного органу Антимонопольного комітету України або Кабінету Міністрів України на концентрацію, узгоджені дії суб'єктів господарювання. Найменування

"холдингова компанія та утворені на його основі словосполучення можуть використовуватися лише тими суб'єктами господарювання, установчі документи та діяльність яких відповідають вимогам Закону «Про холдингові компанії в Україні». Інші суб'єкти господарювання не мають права використовувати у своїх найменуваннях такі словосполучення і не підлягають державній реєстрації за таким найменуванням.

Холдингова компанія набуває статусу юридичної особи з дня її державної реєстрації в Державному реєстрі холдингових компаній України, який є невід'ємною частиною Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців (стаття 3 Закону «Про холдингові компанії в Україні»). Державна реєстрація холдингових компаній проводиться державним реєстратором у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України відповідно до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та інших нормативно-правових актів. Спеціально уповноважений орган з питань державної реєстрації забезпечує ведення Державного реєстру холдингових компаній України.

Незважаючи на великий комплекс проведених досліджень, майже поза межами наукового пошуку залишилися проблеми визначення критерію відмежування холдингових компаній, їх видів, поняття контролю в холдинговій групі. Недостатньо досліджено проблеми управління в холдинговій групі та особливостей правового становища державних холдингових компаній; поняття холдингових правовідносин та їх місце в системі правовідносин.

Наприклад, с позиції юридичної техніки досі не вирішене питання який саме термін доречно застосовувати у законодавстві «холдинг» чи «холдингова компанія (корпорація)»? Сьогодні термін «холдинг» майже зник з вітчизняного законодавства, але він продовжує активно використовуватися у юридичній практиці. Поняття «холдинг» і «холдингова компанія» нерідко використовуються як синоніми.

Термін «холдинг» дослівно означає «утримання (закріплення)». Холдингова компанія - це організація, що володіє контрольним пакетом інших фірм. Багато вчених визначають холдингову компанію як учасника, структурну частину виробничо-технічного комплексу. Наприклад, І. С. Шиткіна вважає, що холдинг являє собою форму підприємницького об'єднання, тобто групу організацій (учасників), засновану на відносинах економічної залежності та контролю, учасники якої, зберігаючи формальну юридичну самостійність, у своїй підприємницькій діяльності підпорядковуються одному з учасників групи - холдингової компанії (головної організації), яка справляє визначальний вплив на прийняття рішень іншими учасниками групи [9].

Академік В.В. Лаптев визначає холдинг як виробничо-господарський комплекс, який складається з головної організації (холдингової компанії) і дочірніх підприємств [10, с. 55]. Таким чином, вчений підкреслює існування

відмінності між холдингом і холдинговою компанією.

За визначенням Є. В. Рузакова є під холдингом слід розуміти сукупність холдингової компанії (основного товариства або товариства), а також двох і більше дочірніх товариств, якими холдингова компанія управляє в силу переважної участі в їх статутному капіталі шляхом визначення прийнятих такими товариствами рішень [11, с. 218].

На наш погляд, серед вітчизняних науковців, найбільш змістовним є визначення холдингової компанії запропоноване К. Л. Лукач: «...це господарська організація (головна компанія), яка в групі підприємств контролює дочірнє(і) підприємство(а) або через переважну участь в його статутному фонді, та/або утримання більшості голосів в його органах управління, або в інший, визначений в законодавстві спосіб, здійснює контроль над дочірнім підприємством» [12]. В свою чергу, дочірнє підприємство виступає як суб'єкт господарювання, що контролюється холдинговою компанією.

Науковець відзначає, що холдингова компанія в сукупності з дочірнім(и) підприємством(ами) утворює холдингову групу. До речі, визначення холдингової групи у вітчизняному законодавстві відсутнє. Холдингова група відрізняється від об'єднань підприємств відсутністю статусу юридичної особи в холдинговій групі та встановленням контролю над дочірніми підприємствами.

Серед ознак, яким повинні відповідати холдингові компанії можна виділити наступні: наявність головної компанії, що спрямовує на дочірні компанії контроль у межах, визначених в законодавстві; холдингова компанія очолює групу компаній; холдингова компанія впливає на рішення, що приймаються дочірньою компанією; холдингова компанія виконує контролюючу функцію відносно дочірніх підприємств; у випадках, прямо передбачених законом, холдингова компанія несе відповідальність за збитки, спричинені дочірньому підприємству.

На нашу думку слід підтримати висновок К. Л. Лукач, що «...головним при визначенні поняття холдингової компанії є не організаційно-правова форма суб'єкта господарювання, а ті економіко-правові зв'язки, що утворюються між підприємствами і обумовлюють контроль одного суб'єкта господарювання над іншим»[12].

Холдингова компанія не є об'єднанням підприємств, вона є лише головною компанією у об'єднанні. Проте об'єднанням буде вважатись холдинг як група організацій (учасників), заснована на відносинах економічного контролю, учасники якої, зберігаючи формальну юридичну самостійність, в своїй підприємницькій діяльності підпорядковуються одному з учасників групи – холдинговій компанії [13, с. 13].

Що стосується питання класифікації холдингових компаній то, за Законом «Про холдингові компанії в Україні» ст.1 передбачено існування:

- державних холдингових компаній, утворених у формі акціонерного товариства, не менш як 100 відсотків акцій якого належить державі;

- державних керуючих холдингових компаній - державна холдингова компанія, корпоративним підприємством якої може бути інша державна холдингова компанія чи господарське товариство, холдинговий корпоративний пакет акцій (часток, паїв) якого належить державі;

- холдингових компаній. У статті не зазначено до якої форми власності відноситься цей вид компанії, тобто таке товариство може бути засноване на будь-якій формі власності.

У науковій літературі критеріями класифікації холдингових компаній виступають наступні [12]:

1) залежно від ступеня контролю, який холдингова компанія справляє на залежні і дочірні підприємства: впливова (в силу закону має якусь переважну участь в статутному капіталі залежного товариства, або іншим шляхом може здійснювати вплив на прийняття рішень залежним підприємством), контролююча (контролює діяльність дочірнього підприємства на підставі закону, договору або в силу володіння контрольним пакетом акцій чи більшістю від загальної кількості акцій.), батьківська(володіє 90 % і більше статутного фонду дочірнього підприємства);

2) залежно від мети створення холдингової компанії: чисті та змішані;

3) залежно від галузевої належності холдингової компанії: галузеві та міжгалузеві;

4) за напрямом інтеграції: вертикальні та горизонтальні;

5) за шляхом виникнення контролю в холдинговій групі: статутні, за договором, фактичні;

6) залежно від форми власності, на якій за холдинговою компанією закріплюється майно: державні, комунальні та приватні;

7) залежно від організаційної побудови та наявності рівнів в холдинговій групі: основна та проміжна холдингова компанія (субхолдинг);

8) залежно від територіальної діяльності: національні та міжнаціональні.

Здійснивши аналіз законодавства України, що регулює питання корпоратизації підприємств, можна дійти висновку, що нормативно-правова база потребує удосконалення, перегляду та єдності у визначенні основних понять, механізмів та засобів корпоратизації. Як свідчить світовий досвід формування корпоративних відносин «холдингова форма залучення капіталу та організації бізнесу є сьогодні найбільш перспективною, оскільки дозволяє здійснювати концентрацію капіталу шляхом управління корпоративними правами, і тому розглядається як альтернатива процесам злиття та поглинання»[14, с.5].

На наш погляд, до ст.1 Закону «Про холдингові компанії в Україні» слід внести доповнення, закріпивши визначення терміну «холдинг»-виробничо-господарський комплекс, який складається з головної організації (холдингової компанії) і дочірніх підприємств.

Внаслідок того, що в Україні не має великого досвіду функціонування

корпоративних структур, існування холдингових корпорації обтяжене суперечностями, обумовленими конфліктами між інтересами холдингової компанії та її корпоративних підприємств. Це пов'язано з тим, що при створенні холдингових корпорації за основну мету ставиться збереження раніше існуючих об'єднань підприємств.

Для раціонального та економічно обгрунтованого управління активами підприємство, що входять до структури холдингової компанії необхідно законодавче встановлення податкових пільг, що, нажаль, не притаманне вітчизняному законодавству, на відміну від закордонного.

Література:

1. Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки: Закон України від 9 вересня 2010 р // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. - № 4. - ст.23.
2. Про державні цільові програми: Закон України від 18 березня 2004 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2004. - № 25. - Ст. 352.
3. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 8 вересня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2012. - № 19-20. - Ст. 41.
4. Про холдингові компанії, що створюються в процесі корпоратизації та приватизації: Указ Президента України від 11 травня 1994 року N 224/94 (втратив чинність)// Електронний ресурс: Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/224/94/card6#Public>
5. Про внесення змін до Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств»: Закон України від 18 листопада 1997 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1998. - № 9. - Ст. 34.
6. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV // Голос України № 49 від 14 березня 2003 року.
7. Про холдингові компанії в Україні: Закон України від 15 березня 2006 р. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2006. - № 34. - Ст. 291.
8. Сидоренко, М. В. Деякі аспекти практичної реалізації положень Закону України "Про холдингові компанії в Україні" / М.В. Сидоренко // Актуальні проблеми держави і права . – 2009 . – Вип.51 . – С. 218-223.
9. Шиткина И. С. Холдинги: правовое регулирование и корпоративное управление: научн.-практ. издание./ Ирина Сергеевна Шиткина. – М.: Волтерс Клувер, 2006. - 648 с.
10. Лаптев В.А. Холдинг как субъект предпринимательского права / В.А. Лаптев // Юридический мир. – 2002.– №4. – С.55.
11. Рузакова С.В. Предпринимательские многосубъектные образования: правовая модель и действительность // Правовое положение субъектов предпринимательской деятельности / Сб. научных трудов / Отв. ред., сост. профессор В.С. Белых. Екатеринбург, 2002. - С. 208 – 231.

12. Лукач І.В. Правове становище холдингових компаній: монографія / І.В. Лукач. - К.: Юрінком Інтер, 2008. – 240 с.

13. Шиткіна І.С. Холдинги: Правовое регулирование экономической зависимости. Управление в группах компаний / Шиткіна І.С. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 560 с.

14. Момот Т. В. та ін. Вартісно-орієнтований організаційно-економічний механізм корпоративного управління холдинговими компаніями: стратегія отримання комбінаторних переваг: монографія // Т. В. Момот, М.В. Кадничанський, О.А. Лобанов, Н.В. Рудь. – Х.: Фактор, 2010. – 220 с.

15. Галькевич А.В. Законодавче регулювання процесів об'єднання та придбання підприємств в Україні: проблеми та недоліки / А.В. Галькевич // Серія: Економічні науки. Випуск 26. – 2010. - С.109-113.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК РЕГЛАМЕНТАЦІЇ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Горбас К.О., Держак Н.О.

Східноукраїнський національний університет імені В.Даля
м. Сєверодонецьк, Україна

Розвиток ринкових відносин і жорстка конкуренція вимагає від виробників товарів і послуг використовувати усі доступні засоби, щоб якомога яскравіше заявити про себе та свій продукт, тож сьогодні реклама відіграє важливу роль у досягненні успіху будь-якого підприємства.

Рекламна діяльність, по суті, являється підприємницькою, тому розміщення і розповсюдження реклами стосуються основних принципів функціонування ринку, які закріплені в Конституції України.

В сучасних бізнес відносинах існують такі суб'єкти рекламної діяльності:

рекламодавець – фізична або юридична особа, яка є джерелом рекламної інформації для потенційних споживачів ;

рекламовиробник – фізична або юридична особа, яка виконує часткову або повну діяльність доведення рекламної інформації до стадії її розповсюдження;

розповсюджувач рекламного звернення – фізична або юридична особа, яка виконує розміщення або (і) розповсюдження рекламної інформації різнomanітними комунікаційними шляхами.

Основними принципами, які регулюють сучасні рекламні відносини є законність, достовірність, точність, використання форм і засобів, які не шкодять споживачеві. Реклама не повинна підривати довіру суспільства та відповідати принципам конкуренції [2].

Контроль за дотримання законодавства України про рекламу покладено на Державну службу України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів і її територіальні органи. Відповідальність суб'єктів рекламної діяльності за порушення вимог законодавства про рекламу детально врегульовано нормами ст. 20 Закону та Порядку накладення штрафів за порушення законодавства про рекламу, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 р. № 693 з подальшими змінами і доповненнями [1].

Оскільки реклама надає продукції додаткову споживчу цінність, відповідно вона сприяє підвищенню цін. Очевидно, що в деяких випадках товари, що рекламуються коштують дорожче. Але в деяких випадках складається зовсім інша ситуація. Однозначно зробити висновки про те, позитивно чи негативно реклама впливає на собівартість складно. Проте, на нашу думку, можливо виділити наступні риси взаємозв'язку між рекламою і ціною:

1. Реклама оплачується споживачами, які купують товар, та є однією з

витрат підприємства, що відображено в собівартості продукції. Хоча витрати на рекламу малі в порівнянні з загальним обігом підприємства, для деяких товарів вони сприяють збільшенню ціни.

2. Реклама - це лише один з елементів системи маркетингу особливо при виробництві товарів широкого вжитку. Іноді така система дозволяє деяким підприємствам організувати масове виробництво продукції, а довготривалий і безперервний цикл масового виробництва знижує собівартість одиниці продукції. Таке зниження собівартості спричиняє зниження рівня цін.

3. Реклама не має ніякого впливу на підприємства, які знаходяться під контролем держави. До таких належить сільське господарство та комунальне. Але в останні роки держава почала діяти в напрямку відновлення дії регуляторів вільного ринку, які тиснуть на рівень цін. В таких ситуаціях реклама дійсно впливає на собівартість, то підіймаючи її, то знижуючи.

4. Реклама має значний вплив на цінову конкуренцію, яка найбільш помітна в роздрібній торгівлі. Не дивлячись, на те, що ціни фігурують майже в усіх рекламних зверненнях цінова конкуренція є незначною. Ціна - це лише один з елементів конкурентної боротьби. В сфері цінової конкуренції здійснює тиск на ціну в напрямку її зниження; в сфері нецінової конкуренції реклама має тенденцію підтримувати більш високий рівень цін.[3]

Розвиток ринкових господарських відносин неможливий без реклами. Реклама в нашій країні стала необхідною умовою функціонування підприємств різної форми власності. Система маркетингових комунікацій являються найбільш доступним методом стимулювання продаж.

Важливим елементом системи контролю за рекламною діяльністю є державне регулювання. Воно здійснюється через створення широкої законодавчої бази і формування виконавчих органів різних рівнів. Антимонопольні органи ведуть активну роботу в сфері регулювання рекламної діяльності і вже добилися деяких позитивних результатів. В Україні ведуться роботи в області саморегулювання реклами.

Система саморегулювання в Україні ще не до кінця сформувалася, але очевидно одне: рекламний бізнес в Україні недостатньо сильний, щоб відстоювати свої корпоративні інтереси перед законодавцями і доказати право на саморегулювання в сфері бізнесу.

Література:

1. Про рекламу : Закон України від 03.07.1996 р. No 270/96 ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – No 39. – Ст. 181. – (Зі змін. та доповн.).

2. Конституція України // (Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996 - No 30, ст. 141.

3. Архипов В.Є. Принцип ефективності менеджменту та маркетингу / В.Є. Архипов. - М., 1998. - 270 с.

4. Азарян О., Руделиус В. Маркетинг // О.Азарян, В.Руделиус — Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні. - К. 2009. - 648 с.

КРИТЕРІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ СТРАХОВИКА

Іщук О.О., Черниш О.В.

Київський національний університет технологій та дизайну,
м. Київ, Україна

Страхова компанія як суб'єкт господарської діяльності вступає у фінансові відносини з фізичними та юридичними особами, яких цікавить, насамперед, фінансова стійкість компанії як основний фактор її діяльності. Фінансова стійкість страховиків і критерії її забезпечення представляють теоретичний і практичний інтерес для потенційних споживачів страхових послуг. Однак фахівцями, праці яких присвячені огляду вітчизняного страхового ринку, неодноразово відзначали недостатній рівень фінансової стійкості українських страхових компаній.

Метою даного дослідження є висвітлення основних критеріїв забезпечення фінансової стійкості страховика. Зазначена мета передбачає виконання наступних завдань: виявлення чинників, що впливають на фінансову стійкість страховика та характеристика критеріїв її забезпечення.

Не існує єдиного підходу до трактування поняття «фінансова стійкість страховика». Кожен учений має власну думку і трактує це поняття по-своєму. Зокрема А. Кудрявцева, який стверджує що, «фінансова стійкість – це забезпечення такої структури доходності та ліквідності вкладень, яка мінімізує технічний ризик страхування» [1, с.27]. Досить цікаво визначає це поняття Г.В. Чернова, вона вважає, що фінансова стійкість страхової компанії – це «забезпечення гарантій виплат страхувальникам страховою компанією за договорами страхування» [2, с. 35].

Ми погоджуємося з визначеннями науковців і на нашу думку поняття «фінансова стійкість страховика» можна трактувати, як здатність страховика виконувати свої зобов'язання в будь-який момент часу.

Особливе значення фінансової стійкості страховиків для економіки в цілому обумовлено низкою причин:

- розвиток страхового сектора в системі фінансових відносин на макrorівні сприяє стабілізації економічних відносин та забезпеченню соціальної стійкості суспільства;
- зміцнення фінансової стійкості страхових компаній сприятливо впливає на ринкові відносини на макроекономічному рівні в цілому;
- страхові компанії суттєво впливають на ринок інвестицій, оскільки є надійним джерелом формування фінансового капіталу [3].

На фінансову стійкість страхової компанії впливає безліч чинників, які можна згрупувати та поділити на два сектори [4]: зовнішні (політичні, соціальні, економічні, екологічні, психологічні) та внутрішні (фінансові, управлінські, загальні).

Проте страхова компанія не може бути стійкою до всіх чинників

впливу, але вона повинна їх враховувати в процесі своєї діяльності.

Забезпечення фінансової стійкості страховика є досить складним процесом, який потребує індивідуального підходу для кожної компанії. Страховик повинен постійно контролювати всі сфери своєї діяльності для того, щоб вчасно зреагувати на зміну зовнішнього або внутрішнього середовища.

Основні критерії забезпечення фінансової стійкості страховика відобразимо на рис.1.

Рис.1. Критерії забезпечення стабільної діяльності страховика (систематизовано автором Іщук О.)

Розглянемо кожен з критеріїв більш детально.

1. Достатність власного капіталу. Власний капітал страхової компанії забезпечує фінансову стійкість, адже створює умови для оптимальної організації тарифної, інвестиційної та перестрахової політики компанії.

2. Врівноважена тарифна політика. Тариф дає можливість досягти необхідного балансування між доходами і витратами страховика. Саме таке балансування і є фінансовою стійкістю [5, с.81]. При заниженні тарифної ставки збільшується ймовірність банкрутства, а при завищенні тарифу може відбутися втрата конкурентних позицій компанії на страховому ринку. Таким чином, правильне проведення тарифної політики забезпечує рівновагу між отриманими преміями та здійснюваними витратами страховика, що в результаті призводить до стабільної діяльності страхової компанії.

3. Збалансований страховий портфель. Формування страхового портфелю має на меті отримання максимального прибутку за мінімального ризику. Диверсифікований страховий портфель дозволяє зменшити ризик

неплатоспроможності не зменшуючи очікуваної доходності. Диверсифікація портфеля залежить від розміру прийнятого ризику. Страховики намагаються приймати диверсифіковані ризики, оскільки існують витрати, пов'язані з ризиками, які існують в їх портфелях.

4. Достатній обсяг страхових резервів. Відповідно до Закону України "Про страхування" [6] страховики утворюють із страхових внесків (премій) необхідні для майбутніх страхових виплат страхові резерви по особистому страхуванню, майновому страхуванню і страхуванню відповідальності. Якщо страхова компанія здійснює кілька видів страхування, то резерви по кожному виду формуються окремо.

5. Оптимальна інвестиційна політика. Страховик має у своєму розпорядженні певні активи, які він повинен вигідно вкласти, щоб отримати прибуток і в разі настання страхового випадку в клієнта. мати змогу сплатити за зобов'язаннями. Успішна інвестиційна політика страховика позитивно впливає на якість надаваних послуг, дозволяє зменшити вартість страхових послуг та дає можливість для розвитку страхової компанії.

6. Перестраховування. Найбільш важливий на мою думку критерій фінансової стійкості, адже перестраховування дозволяє страховику зробити свій портфель більш збалансованим, знижає ризик ймовірності збитків від страхової операції розділяючи цей ризик зі своїми партнерами, дає змогу компанії застрахувати об'єкт, який за своєю вартістю перевищує кошти компанії на відшкодування, дає змогу страховикам регулювати співвідношення між власним та залученим капіталом тим самим не відмовляючись від договорів страхування. На рис.2 зображена динаміка використання механізму перестраховування.

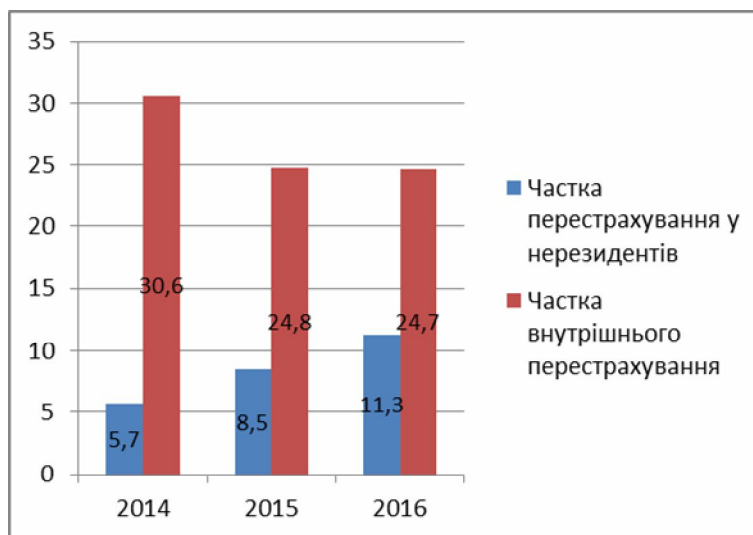

Рис.2. Динаміка перестраховування страховиків в Україні за 2014-2016 рр.,% (Складено за даними сайту <https://forinsurer.com/stat> [7])

Протягом останніх років зменшується кількість страхових компаній на страховому ринку України (рис. 3). Пояснити це можна тим, що економічна

проблема в країні відображається на страховому ринку. Така тенденція змушує страховиків приділяти особливу увагу саме забезпеченню високого рівня фінансової стійкості задля утримання конкурентних позицій на ринку, продовження діяльності та розвитку компанії в майбутньому.

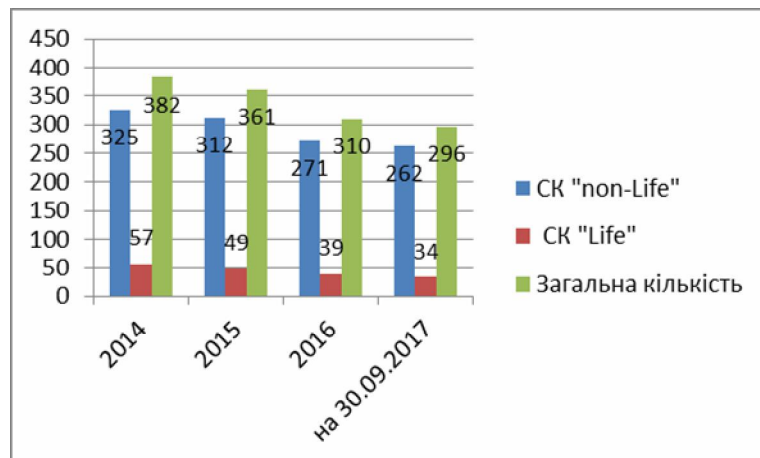

Рис.3. Динаміка кількості страхових компаній України у 2014-2017 рр.

Висновок. Проведені дослідження показали, що на сьогоднішній день немає єдиного конкретного визначення поняття «фінансова стійкість страховика».

На фінансову стійкість страховика впливає безліч чинників, які можна поділити на внутрішні та зовнішні. Головними критеріями забезпечення фінансової стійкості страховика можна назвати: достатність власного капіталу; врівноважена тарифна політика; збалансований страховий портфель; достатній обсяг страхових резервів; оптимальна інвестиційна політика; перестраховування.

За останні роки внаслідок нестабільної економічної та політичної ситуації в країні, кількість страхових компаній зменшилася, тим самим змушуючи страховиків приділяти особливу увагу саме забезпеченню високого рівня фінансової стійкості задля утримання конкурентних позицій на ринку, продовження ефективної діяльності та розвитку компанії в майбутньому.

Література:

1. Кудрявцев А. А. Актуарные модели финансовой устойчивости страховых компаний / А. А. Кудрявцев. — СПб. : Институт страхования, 1997. — 215 с.
2. Чернова Г.В. Основы экономики страховой организации по рисковому видам страхования / Г.В.Чернова – СПб.: Питер, 2005. – 240 с.
3. Ткаченко Н.В. Умови та складові забезпечення фінансової стійкості страхових компаній [Текст] / Н.В. Ткаченко // Фінансово-кредитна

діяльність: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. Випуск 2(7). – Харківський інститут банківської справи. – 2009. – С. 59–63.

4. Павловська О. В. Фінансова стійкість страхової компанії та критерії її забезпечення / О. В. Павловська, В. О. Філімонова. // Ефективна економіка. - 2015. - № 6. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_6_5

5. Величко Г.О. Напрями удосконалення фінансової стійкості страхових компаній [Електронний ресурс] / Г.О.Величко, Н.М. Сташкевич//Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету – 2017 – С. 79-82.– Режим доступу: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/25-2-2017/18.pdf>.

6. <http://zakon.rada.gov.ua/go/85/96-вр>

7. <https://forinsurer.com/stat>

Проблеми управління капіталом промислового підприємства

Мартинів А.А., Кривошей-Власова Д.В.
Східноукраїнський національний університет імені В. Даля
м. Сєвєродонецьк, Україна

Підвищення ефективності системи фінансового управління на промисловому підприємстві тісно пов'язано із формуванням ефективного механізму управління капіталом, який будучи самостійним засобом підвищення ефективності фінансової та інвестиційної діяльності, одночасно є частиною загальноекономічного господарського механізму підприємств.

З позицій фінансового менеджменту капітал являє собою особливим чином організовану частину фінансових ресурсів, залучених господарюючим суб'єктом на правах власності або у тимчасове користування з метою їх нарощення шляхом інвестування в певні активи.

Управління капіталом підприємства спрямовано на вирішення комплексу фінансових завдань, серед яких:

- формування достатнього обсягу капіталу, що забезпечує необхідні темпи економічного розвитку підприємства;

- оптимізація розподілу сформованого капіталу за видами діяльності та напрямками використання;

- забезпечення умов досягнення максимальної прибутковості капіталу з найменшим рівнем фінансового ризику;

- забезпечення постійної фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку;

- забезпечення достатнього рівня фінансового контролю над підприємством з боку його засновників;

- забезпечення достатньої фінансової гнучкості підприємства;

- оптимізація обороту капіталу;

- забезпечення своєчасного реінвестування капіталу.

Оптимізація структури капіталу є одним з найбільш важливих і складних завдань, що вирішуються в процесі фінансового управління підприємством. Оптимальна структура капіталу являє собою таке співвідношення використання власних і позикових коштів, при якому забезпечується найбільш ефективна пропорційність між коефіцієнтом фінансової рентабельності і коефіцієнтом фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість.

На практиці найчастіше складається ситуація, коли використання кредитних ресурсів дозволяє істотно скоротити термін досягнення економічного ефекту, тому що акумулювання прибутку для проектів - процес тривалий, а час, як відомо, - гроші. Зрештою економія часу призводить до більш швидкого зростання компанії і максимізації прибутку [1, с. 34-35].

Забезпечення своєчасного реінвестування капіталу, в зв'язку зі зміною умов зовнішнього економічного середовища або внутрішніх параметрів

господарської діяльності організації, пов'язано з тим, що низка напрямків і форм використання капіталу можуть не забезпечувати встановлений рівень її прибутковості, тому важливу роль набуває своєчасне реінвестування капіталу в найбільш дохідні активи і операції, що забезпечують необхідний рівень його ефективності [2, с. 127].

Створення оптимальної структури капіталу пов'язане з вибором співвідношень дохідності та ризику, тому що використання позикових коштів збільшує ступінь ризику і призводить до більш високого рівня очікуваної прибутковості. Оптимальна структура капіталу - це структура, що дозволяє домогтися збалансованості ризику і прибутковості.

Досягнення ефективності управління капіталом реалізується через визначення оптимальних цілей, стратегій управління, розробку низки заходів, визначення відповідальних структур та менеджерів, які забезпечують досягнення встановлених довгострокових цілей та реалізації фінансової стратегії підприємства.

Таким чином, в сьогоdnішніх умовах ефективність діяльності підприємства великою мірою залежить від рівня розвитку та вдосконалення системи управління капіталом. Адже капітал на підприємстві займає важливе місце та завжди є необхідним атрибутом його діяльності – від моменту створення до його ліквідації або реорганізації. Крім того, динаміка величини та структури капіталу є важливим індикатором ефективності господарської діяльності підприємства.

Список літератури:

1. Бланк І.А. Управління формуванням капіталу / І.А. Бланк— К.: Знання, 2012. — 318 с.
 2. Ковальов В.В. Фінансовий аналіз : [навч. посіб.] / В. В. Ковальов. – М.: Фінанси і статистика, 2014. – 485 с.
 3. Чмутова І.М. Принципи управління капіталом підприємства / І.М. Чмутова, О.В. Лебідь // Теорії мікро-макроекономіки. Збірник наукових праць. – К.: Видавничо-поліграфічний центр, 2013. – Вип. 25. – С. 168 – 173.
- Викиданець І.В. Методи оптимізації структури капіталу підприємства / І.В. Викиданець // Вісник Дон-НУЕТ. – 2014. – № 3(43). – С. 208–215.

СЕКЦІЯ 7: ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

РЕФОРМУВАННЯ СТАНДАРТІВ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ

Тищенко В.В.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Северодонецьк, Україна

НБУ змінює вимоги до структури й достатності регулятивного капіталу

з метою підвищення стійкості банків і банківської системи в цілому. Запровадження нових правил відбуватиметься поетапно протягом тривалого періоду з урахуванням кількісних оцінок їхнього впливу на банківський сектор. Зміни повинні убезпечити банки від значних негативних наслідків можливих криз у майбутньому.

У рамках Угоди про асоціацію з Європейським союзом Україна зобов'язалася наблизити своє законодавство до європейського, зокрема запровадити регуляторний пакет CRR³ / CRD⁴ IV17 норми якого базуються на рекомендаціях угоди Базель III. Ці заходи передбачені також Комплексною програмою розвитку фінансового сектору України до 2020 року.

Щоб підготувати підґрунтя для запровадження європейських стандартів, НБУ протягом 2014 – 2016 років зосередив увагу на нормалізації роботи банківського сектору. На вимогу НБУ банками здійснювалися заходи з розкриття кінцевих власників, усунення дефіциту капіталу, відновлення ліквідності, зниження рівня кредитів пов'язаним особам. Сьогодні фокус змістився на довгострокові пріоритети та створення правил, які в майбутньому убезпечать банківський сектор від великого масштабу негативних наслідків можливих криз. Саме тому НБУ адаптує регулювання та нагляд у банківській сфері України до визнаних міжнародних правил. Основні елементи реформ такі:

- зміна структури та критеріїв прийнятності складових регулятивного капіталу;
- оновлення розрахунку зважених на ризик активів, урахування операційного та ринкового ризиків у повному обсязі;
- запровадження коефіцієнту левериджу;
- установлення буферів капіталу;
- уведення нових нормативів ліквідності.

Під час запровадження міжнародних стандартів буде враховано національні особливості, зокрема поточний стан розвитку банківського сектору та фінансових ринків у цілому. Норми CRR/CRD IV передбачають таку можливість.

НБУ завчасно розроблятиме нові вимоги до капіталу та ліквідності й обговорюватиме їх із банківською спільнотою, а також проводитиме кількісну оцінку потенційного впливу нових правил (quantitative impact study – QIS). Нові регуляції певний час працюватимуть у тестовому режимі до того, як вони стануть обов'язковими пруденційними вимогами.

Першим кроком у реформі мінімальних вимог до достатності

³ Capital Requirements Directive (EU Directive 2013/36/EU) установлює загальні вимоги до мінімального розміру капіталу, буферів капіталу, ліквідності.

⁴ Capital requirements Regulation ((EU) No. 575/2013) установлює кількісні та якісні вимоги до структури капіталу, буферів капіталу, ліквідності, визначає підходи до оцінки всіх ризиків, щоб врахувати їх при розрахунку регуляторного капіталу.

регулятивного капіталу банків стане зміна його структури. Буде запроваджено нові вимоги до його складових, визначено нові критерії прийнятності інструментів, а також змінено порядок вирахувань з капіталу.

Відповідно до чинних вимог регулятивний капітал банку складається з основного (1-го рівня) та додаткового (2-го рівня). Основний капітал не повинен бути меншим, ніж додатковий, його частка в регулятивному капіталі має становити принаймні 50%. Призначення капіталу 1-го рівня (going concern capital) – поглинати збитки, отримані у процесі поточної діяльності та зберігати платоспроможність банку. Капітал 2-го рівня (gone concern capital) має поглинає збитки, якщо банк стає неплатоспроможним.

Міжнародні стандарти капіталу помітно еволюціонували після їх запровадження у світі відповідно до Базеля I. Вимоги до мінімального значення показника адекватності регулятивного капіталу для розвинутих країн залишилися на рівні 8%. Проте значно змінилися вимоги до структури та складових регулятивного капіталу, а також до оцінки ризиків, які він повинен покривати. Стандарти структури регулятивного капіталу Базеля III повністю запроваджені в європейському законодавстві. НБУ планує їх увести в українське законодавство, визначивши такі елементи (рис. 1.):

- основний капітал 1-го рівня (common equity tier 1 capital);
- додатковий капітал 1-го рівня (additional tier 1 capital);
- капітал 2-го рівня (tier 2 capital).

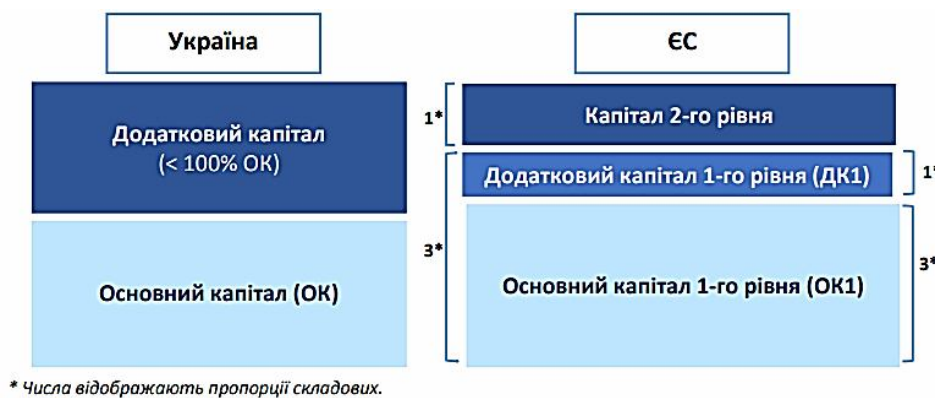

Рис. 1. Поточна структура мінімальних вимог до капіталу: Україна та ЄС

Вимоги до основного капіталу 1-го рівня будуть визначені з урахуванням того, що він має бути доступний для поглинання неочікуваних збитків негайно. Типові інструменти основного капіталу 1-го рівня – прості акції, пов'язані з ними емісійні різниці та нерозподілений прибуток. До додаткового капіталу 1-го рівня НБУ планує включити безстроковий субординований борг. Він автоматично конвертуватиметься в основний капітал 1-го рівня, якщо його показники опустяться нижче певного критичного рівня. Нові правила розрахунку капіталу передбачатимуть інший порядок вирахувань з капіталу кожного рівня.

Банки отримають для ознайомлення проект положення що визначатиме

нову структуру капіталу, у першому півріччі 2018 року, а повністю нові правила запрацюють, імовірно, від початку 2019 року. Протягом 2018 року буде визначено мінімальні вимоги до нормативів достатності капіталу з урахуванням нової структури капіталу.

Відповідно до рекомендацій Базель III та норм ЄС показник достатності капіталу розраховується за наведеною нижче формулою. На сьогодні цей підхід адаптовано в Україні частково. Зокрема, ринковий ризик враховано лише через розмір відкритої валютної позиції банку, а операційний ризик при розрахунку адекватності капіталу не враховується. Від початку 2020 року буде змінено правила врахування ринкового ризику, запроваджено вимоги покриття капіталом операційних ризиків.

Рис. 2. Формула розрахунку показника достатності регулятивного капіталу

Для того, щоб оцінити потребу в капіталі для покриття кредитного ризику, в Україні застосовується стандартизований підхід: активи зважують на заздалегідь визначених вагах (0-100%) залежно від групи ризику. Цей підхід збережеться, щоправда, можливо, коефіцієнти (ваги) ризику будуть перекалібровані, у тому числі з урахуванням змін до стандартизованого підходу, які нещодавно були затверджені Базельським комітетом.

Відповідно до рекомендацій Базель III та пакету CRR/CRD IV, мінімальні вимоги до капіталу діятимуть разом із вимогами до коефіцієнта левериджу банку (leverage ratio). Він дорівнює відношенню капіталу першого рівня до всіх активів (балансових та позабалансових) без урахування ваг ризику. Цей інструмент дає змогу обмежувати зростання активних операцій банків за рахунок залучених коштів. НБУ планує запровадити норматив левериджу у 2020 році.

Окрім мінімальних вимог до капіталу, Базель III та CRR/CRD IV запроваджує буфери капіталу як для всієї системи, так і для окремих банків. Мета буферів капіталу – створити “подушку” безпеки, що поглинатиме збитки, отримані через реалізацію ризиків фінансового сектору.

Запровадження буферів капіталу означає підвищення вимог до основного капіталу 1- го рівня. У 2015 році НБУ запровадив три буфери капіталу – консервації, контрциклічний та системної важливості. Їх

активують не раніше 2020 року.

За допомогою буферу консервації капіталу формуватиметься запас капіталу в некризових періодах, щоб банки могли ним скористатися при виникненні збитків без порушення мінімальних вимог до капіталу. В Україні банки почнуть формувати цей буфер із 2020 року, щорічний приріст становитиме 0.625 в. п. (із 0.625% до 2.5%).

Контрциклічний буфер капіталу з'являтиметься в період кредитної експансії, коли стрімке зростання кредитного портфеля створює системні ризики. Завдяки цьому буферові банки отримають додатковий захист на випадок реалізації системних ризиків. Максимальний розмір буферу – 2.5%.

Буфер системної важливості з'явиться в системно важливих банках, для посилення їх здатності поглинати збитки. Ці банки повинні бути більш стійкі до кризових явищ, ніж інші, адже їх неплатоспроможність може мати суттєві негативні наслідки для всього фінансового сектору. Розмір буферу залежатиме від категорії системної важливості банку та становитиме від 1% до 2%.

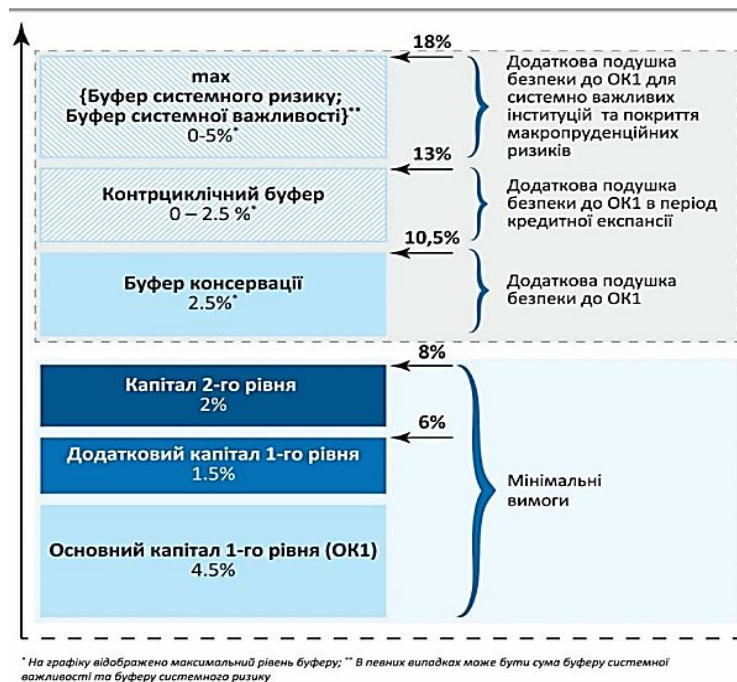

Рис. 3. Структура та буфери капіталу банку в ЄС відповідно до CRD IV

Відповідно до CRR/CRD IV регулятори також можуть застосовувати буфер системного ризику. На сьогодні цей буфер не передбачений нормативно-правовими актами НБУ, і його запровадження не стоятиме на порядку денному в найближчі кілька років.

Література:

1. Базель-III. Новые стандарты капитала и ликвидности – часто задаваемые вопросы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.moodyanalytics.com/~media/Regional/Russia/Publications/2011/201>

1-01-01-Basel-III-FAQs.ashx

2. Довгань Ж.М. «Базель-III» у забезпеченні фінансової стійкості банківської системи / Ж.М. Довгань // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 1(10). – С. 224 – 229.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БАНКУ

Черниш О.В., Божко Т.О.

Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні поняття фінансової стійкості та платоспроможності банку. Досягнення визначеної мети передбачає виконання таких завдань: ознайомлення з існуючими теоретичними підходами та трактуваннями провідних науковців сутності поняття фінансова стійкість та платоспроможність банку; класифікація фінансової стійкості банку за напрямками визначення її сутності.

Об'єктом дослідження є фінансова стійкість та платоспроможність банку, а предметом дослідження виступає теоретико-методичні основи визначення змісту фінансової стійкості та платоспроможності банку.

Незважаючи на велику кількість визначень сутності поняття фінансова стійкість та платоспроможність банку, нині в економічній літературі немає єдиного загальноприйнятого тлумачення. Зазначене обумовлює актуальність дослідження як в теоретичному, так і в практичному аспекті.

Як ми вже зазначали, на сьогоднішній день, як у вітчизняній так і у зарубіжній економічній літературі, не існує єдиного підходу до визначення сутності поняття «фінансова стійкість банку». Думки учених різняться з приводу трактування даного поняття. Деякі науковці схильні визначати це поняття через ліквідність та платоспроможності. Наведемо кілька визначень поняття «фінансова стійкість» та «платоспроможність» і представимо їх у табл. 1.

Таблиця 1

Автор, джерело	Характеристика визначення
<i>Фінансова стійкість – це...</i>	
В.П. Пантелєєв, С.П. Халява [4, с. 39]	«...своєрідне перевищення доходів над витратами»
Н. Шелудько [4, с. 40]	«...динамічна інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно виконувати свої функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища»
І.М. Васькович [1]	«...якісна і кількісна характеристика здатності системи трансформувати банківські ресурси та з максимальною ефективністю й мінімальним ризиком виконувати свої функції, витримуючи вплив зовнішніх і внутрішніх факторів»
В.В. Коваленко [3]	«...її здатність у динамічних умовах ринкового середовища

Автор, джерело	Характеристика визначення
	протистояти дії негативних зовнішніх та внутрішніх чинників, забезпечувати надійність збереження та повернення вкладів юридичних і фізичних осіб, захищати інтереси акціонерів та своєчасно виконувати власні зобов'язання з метою забезпечення фінансової безпеки держави»
Платоспроможність – це...	
В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янської, О.Г. Кореневої [5]	«...спроможність банку виконати законні вимоги кредиторів»
Р.В. Михайлюк [7]	«...включає в себе «не лише здатність відповідати за борговими зобов'язаннями, а й здатність банку надавати кредити позичальникам в обсягах, що відповідають їх потребам»

Фінансову стійкість банку нерідко ототожнюють з трьома її характеристиками (рис. 1).

Рис. 1. Синоніми(характеристики) фінансової стійкості банку [джерело – складено автором]

Розглянемо ці характеристики більш детально.

Надійність банку – характеризує банк як грошово-кредитний інститут, здатний ефективно реалізовувати доручені йому функції, виконувати свою економічну роль та всі зобов'язання перед акціонерами і клієнтами.

Рівновага або стійкість банку – фундаментальна характеристика внутрішнього стану банку, який відзначається здатністю витримувати максимальний рівень непередбачуваних втрат і зберігати стан ефективного функціонування.

Стабільність банку – характеризує спроможність банку з плином часу і з певною швидкістю забезпечити зменшення даних втрат, а також динамічний, поступальний рух банку в межах визначеної стратегії в умовах конкурентного ринку.

В той самий час, необхідно пам'ятати та розрізняти поняття «поточна фінансова стійкість» та «перспективна фінансова стійкість».

Поточна фінансова стійкість – це ситуативна характеристика банку на момент проведення аналізу.

Перспективна фінансова стійкість – це ймовірність того, що фінансові можливості банку протягом певного часу будуть відповідати певним критеріям, тобто ймовірність того, що банк проявить себе як стійкий у фінансовому плані [6, с. 60].

Проаналізувавши підходи багатьох учених-науковців, сформуємо класифікацію напрямів визначення сутності фінансова стійкість банку:

- як динамічна категорія «системи трансформації ресурсів та ризиків»;
- як сукупність певних фінансових показників оптимальних значень;
- порівнюють із прибутковістю;
- порівнюють із платоспроможністю та ліквідністю;
- розглядають як банківську систему в цілому.

Відсутність чіткого визначення поняття фінансової стійкості банку призводить, з одного боку, як вже зазначалось, до ототожнення фінансової стійкості з іншими поняттями (ліквідністю, платоспроможністю, надійністю, стабільністю), а з іншого — зумовлює суттєві розмежування в частині методологічних засад у підходах щодо оцінювання чинників і складових фінансової стійкості банків, встановлення її критеріїв.

Наприклад, термін «платоспроможність» найточніше визначається Національним банком України: «платоспроможність (solvency) – спроможність банку виконати законні вимоги кредиторів.» Вона характеризується певним рівнем забезпеченості фінансових зобов'язань банку власним капіталом. А неплатоспроможність – це неспроможність банку виконати свої законні зобов'язання перед кредиторами протягом 1 місяця в повному обсязі, через зменшення розміру капіталу банку до суми, що становить менше третини суми, встановленої Національним банком як мінімально необхідної або відсутність коштів у банку [2, с. 142].

Отже, можна сказати, що платоспроможність банку – це його здатність виконувати свої фінансові зобов'язання, так як і ліквідність банку. Проте їх відмінність полягає в тому, що ліквідність – це виконання, в повній мірі, всіх зобов'язань банківської установи, а платоспроможність – лише за рахунок власного капіталу.

Можна виділити три ситуації за даними категоріями:

1) платоспроможність – ліквідність – за якою банк взагалі не має проблем у розрахунках за своїми зобов'язаннями та задоволенні потреб клієнтів у грошових коштах;

2) платоспроможність – неліквідність – коли банк по закінченню строку своїх зобов'язань не може їх погасити, але пізніше зможе за рахунок очікуваних грошових надходжень від операційної діяльності. А за прострочення строку платежу нараховує штрафні санкції;

3) неплатоспроможність – ліквідність – банк виплачує свої боргові зобов'язання у встановлений строк переважно за рахунок придбаної на ринку міжбанківських кредитів ліквідності [8, с. 97].

Висновок. Проведений аналіз понятійного апарату щодо сутності понять фінансова стійкість та платоспроможність банку дає підстави зробити наступні висновки. Фінансова стійкість банку ще не стала об'єктом комплексного наукового дослідження у вітчизняній літературі, хоча потреба в таких дослідженнях є значною. Узагальнюючими показниками оцінювання фінансової стійкості банку є його платоспроможність і ліквідність. Ці

показники тісно взаємопов'язані. Основою платоспроможності банку є його ліквідність. Однак платоспроможність залежить не лише від ліквідності, а й від ряду інших чинників політичної й економічної ситуації в країні чи регіоні, стану грошово-кредитного ринку, можливості рефінансування в НБУ, розвинутої ринку цінних паперів, наявності й досконалості заставного законодавства, забезпеченості банку власним капіталом, надійності клієнтів й банків-партнерів, спеціалізації й різноманітності банківських послуг даного фінансово-кредитного закладу та інших факторів. Потрібний ґрунтовний аналіз впливу кожного з них на платоспроможність банку і його фінансову стійкість.

Література:

1. Васькович І.М. Деякі аспекти фінансової стійкості комерційного банку / І.М. Васькович // Формування ринкових відносин в Україні. — 2004. — № 2. — С. 40–43.
2. Жадан Ю.С. Теоретичні аспекти платоспроможності банку: стаття / Ю.С. Жадан // Управління розвитком, 2013. — № 23 (163). — С. 141-143.
3. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: методологія і практика : монографія / Коваленко В.В. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2010. — 228 с.
4. Кушнір К.О. Поняття стійкості комерційних банків та її динамічні характеристики / К.О. Кушнір // Інвестиції: практика та досвід. — 2008. — № 20. — С. 38–41.
5. Міщенко В.І. Банківські операції: підручник / В.І. Міщенко, Н.Г. Слав'янська, О.Г. Коренева. — 2-е вид., переробл. і доп. — К. : Знання, 2007. — 727 с.
6. Міщенко С. Сутність економічного капіталу та його роль у забезпеченні фінансової стійкості банку [Текст] / С. Міщенко // Вісник НБУ. — 2008. — № 1. — С. 58–64.
7. Михайлюк Р.В. Ліквідність та прибутковість – фактори зміцнення фінансової стійкості комерційного банку / Р.В. Михайлюк // Вісник соціально-економічних досліджень. — Вип. 24. — Одеса : ОДЕУ, 2006. — С. 135-139.
8. Ребрик Ю.С. Проблема трактування категорій "ліквідність" та "платоспроможність" у банківській діяльності / Ю.С. Ребрик // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник наукових праць. — Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2010. — Випуск 28. — С. 93–99.

ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Тищенко В.В., Кальної О.Б.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

На даний момент Україна стикається з рядом проблем, пов'язаних із розгортанням світової фінансово-економічної кризи. Світова економічна криза вплинула на функціонування фондового, грошово-кредитного та валютного ринків України.

Важливою проблемою функціонування вітчизняних банків на сучасному етапі є забезпечення необхідного рівня достатності капіталу, що безпосередньо пов'язано із забезпеченням високого рівня ліквідності банківських установ і зумовлює таку увагу до цього показника.

Концентрація банківського капіталу та забезпечення необхідних джерел і дієвих механізмів підвищення рівня капіталізацій банківської системи є надзвичайно актуальною для подальшого та динамічного розвитку фінансового сектору України. Впровадження змін до чинного законодавства та до нормативно-правових актів Національного банку України, спонукатиме вітчизняні банки до нарощування обсягів капіталу або прийняття рішення про реорганізацію шляхом приєднання чи злиття. Тому надзвичайно важливим є вплив держави на стабілізацію банківської системи.

Забезпечення стабільних темпів зростання вітчизняної економіки в період глобальної фінансової кризи потребує значних фінансових ресурсів, джерелами яких можуть виступати як внутрішні, так і зовнішні запозичення. Однак, запозичення суттєво збільшують частку боргів банківських установ і нефінансових корпорацій у структурі валового зовнішнього боргу держави, а тому можуть містити значний вплив на збільшення залежності вітчизняного фінансового сектору від іноземного капіталу, та спонукати до розвитку фінансової кризи.

Серед позитивних сторін активного залучення вітчизняними фінансово-кредитними установами ресурсів на світових фінансових ринках зауважимо можливість певним чином компенсувати дефіцит довгострокових фінансових ресурсів, який протягом останніх років досить гостро відчувається на внутрішньому фінансовому ринку України, і таким чином частково поліпшити збалансованість своїх активів і пасивів за термінами.

Враховуючи всі ризики зовнішніх запозичень Національний банк України повинен продовжити реалізацію системи заходів з упорядкування діяльності вітчизняних банків щодо кредитування населення за рахунок зовнішніх запозичень в іноземній валюті. Одним із варіантів підвищення рівня стійкості вітчизняної банківської системи завдяки обмеженню припливу короткострокового іноземного капіталу та вдосконаленню структури запозичень.

Актуальною проблемою залишається забезпечення якісного розвитку банківської системи за рахунок підвищення ефективності діяльності банків, здійснення прогресивних структурних зрушень, зниження ризиків їх діяльності.

Зважаючи на необхідність підвищення рівня надійності, фінансової стійкості банків на внутрішньому й міжнародних ринках, необхідно вжити такі заходи:

- розширити можливості підтримання ліквідності банків на основі програм фінансового оздоровлення;
- збільшити нормативи резервування за кредитними операціями по кредитах, інформацію щодо яких не внесено до кредитних історій;
- оптимізувати структуру капіталу, активів та зобов'язань, виходячи із завдань забезпечення фінансової стійкості банків та їх позитивного впливу на розвиток реального сектору економіки;
- посилити вимоги щодо прозорості корпоративного управління банками, зокрема визначення реальних власників банків, та їх відповідальність за підтримання фінансової стабільності банків;
- забезпечити пропорційне зростання регулятивного капіталу та його складових обсягів активно-пасивних операцій;
- розробити стратегічні цілі в залежності від ситуацій в країні та за кордоном;
- активніше застосовувати процедуру реорганізацій банків шляхом приєднання або злиття, а також реструктуризація банків шляхом закриття збиткових філій.

Серед багатьох факторів, які визначають ефективність банківської діяльності важливе місце посідає також психологічний чинник довіри населення. Він має дві складові: довіра населення до національних грошей - гривні та довіра до банків.

Підвищення довіри до банків - це актуальне завдання загальнодержавної ваги. Зволікання з вирішенням може найближчим часом відчутно загальмувати розвиток економіки країни. Тому необхідно невідкладно вживати заходів. Насамперед повинні діяти самі банки. В умовах швидкого загострення конкурентної боротьби вистоять ті з них, як завоюють найвищу довіру населення.

Загальноекономічний ефект від зростання довіри населення до банків можна реалізувати за такими напрямками:

- шляхом збільшення ресурсної бази банків завдяки інтенсивнішому припливу вкладів, нарощуванню кредитних та інвестиційних відрахувань в економіку, внаслідок чого поліпшується
- забезпечення фінансовими ресурсами суб'єктів господарювання, і, в свою чергу, підвищує фінансовий стан останніх;
- шляхом здешевлення банківських ресурсів, а отже, і кредитів, оскільки, довіряючи банкам, населення нарощуватиме вклади навіть у разі зниження процентних виплат за ними;
- шляхом посилення стимулюючої ролі оплати праці у підвищенні продуктивності як одного з основних чинників економічного зростання.

Для банків України важливим завданням постає забезпечення свого стабільного розвитку для досягнення найвищих фінансових результатів,

також підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому фінансових ринках, посилення взаємодії банків із реальним сектором економіки України.

Отже, стабільність функціонування економічної системи - це основа поступального розвитку та економічного зростання України, а його підґрунтям є забезпечення стабільності функціонування фінансового сектору загалом і банківської системи зокрема.

Література:

1. Васюренко О.В. Банківські операції: навч. посіб. для студ. екон. спец. — 6-те вид., перероб. і доп. — К. : Знання, 2008. — 318с.
2. Гроші та кредит: Підручник / М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна та ін. За гол. ред. М.І. Савлука. — К.: КНЕУ, 2001.
3. Онищенко С.К. Теоретические основы концепции устойчивого развития банка / С.К. Онищенко // Культура народов Причерноморья. — 2007. — № 97. — С.78-79.
4. Кривенко Л.В. Методичні підходи до визначення оцінки фінансової стійкості банківської системи / Л.В. Кривенко, О.В. Лукянець // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. — 2008. — № 3. — С. 108-111.
5. Дзюблюк О.В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія / О.В. Дзюблюк, Р.В. Михайлюк. — Тернопіль: ТНЕУ, — 2009. — 316 с.

СПОСОБИ І МЕТОДИ ПРОСУВАННЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В ІНТЕРНЕТІ

Тищенко О.І., Галюта О.В.
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна

Останнє десятиліття супроводжувалося стрімким розвитком нових технологій. Інтернет став невід'ємною частиною нашого життя. Тепер продавець і споживач отримали можливість збирати інформацію, в результаті чого це позитивно впливає на торгівлю. Банківська сфера так само не стала виключенням і так само змінилася з появою нових технологій. Як говорив Біл Гейтс у своїй книзі "Бізнес із швидкістю думки": "В майбутньому на ринку залишаться два види компаній : ті, хто в Інтернеті і ті, хто вийшов з бізнесу". Величезна кількість проектів і програм реалізується з використанням всесвітньої павутини, але не дивлячись на величезні можливості інтернету в плані залучення нових клієнтів, більшість банків або взагалі не використовують ці інструменти і методи, або використовують їх недостатньо ефективно. Усі стратегії просування послуг повинні на чомусь

базуватися. Необхідна база відрізнятиметься залежно від способу просування і поставлених цілей.

Крім того, на модернізацію банківського маркетингу впливають наступні чинники:

- посилення конкуренції з іноземними банками;
- вихід за межі традиційних операцій, появу конкурентів в особі небанківських установ, а також відтік вкладів з банків в результаті розвитку ринку цінних паперів.

Отже, зупинимося на наступних елементах, що є найбільш значимими і ефективними:

1. Лендинг ("цільова сторінка") - це окрема сторінка сайту або, в деяких випадках, декілька сторінок, основна мета яких полягає в переконанні користувача вчинити яку-небудь дію.

2. Група або сторінка в соціальних мережах. Необхідно для оперативного зв'язку з потенційними клієнтами за допомогою надання інформації.

3. Офіційний сайт. Служить основним джерелом інформації для клієнтів. Якщо лендинг "не зачепив" потенційного клієнта, за допомогою офіційного сайту він може знайти інші послуги і пропозиції, які зможуть його притягнути.

Розглянемо безпосередньо способи просування:

1. SEO (Search Engine Optimization). Перший і ключовий спосіб просування банківських продуктів - це оптимізація сторінок під пошукові системи. Цей спосіб дозволяє отримувати зацікавлених потенційних клієнтів, які з великою часткою вірогідності замовлять банківські послуги. Принцип роботи цього способу показаний на рис. 1.

Системний підхід до цього методу дозволяє досягати відмінних результатів, використовуючи мінімальну кількість грошових коштів. Користувач сам шукає потрібну йому послугу і отримує відмінну пропозицію.

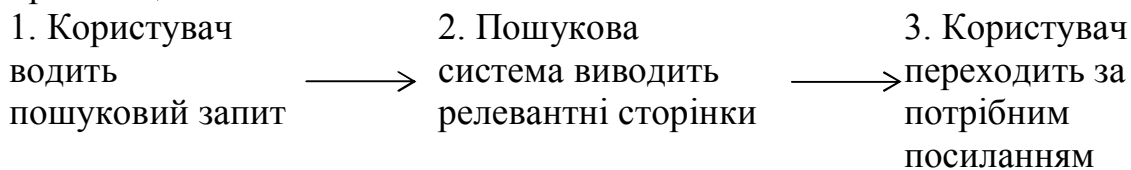

Рис.1. Принцип роботи SEO

2. Контекстна реклама. Цей метод схожий на попередній за винятком одного факту - сторінки просуваються не за рахунок внутрішніх і зовнішніх чинників, а за рахунок реклами. У пошуковій видачі до сторінок топа виводять блоки реклами. Як правило, це 2-3 посилання, які також відповідають на питання користувача. Окрім пошукової видачі, контекстна реклама може виводиться на сторінках сайтів-партнерів пошукової системи. Наприклад, така реклама може міститися на сторінці з текстом порівняння

пропозицій різних банків. Клієнт прочитає інформацію і зможе тут же перейти по рекламі на потрібний сайт, а потім замовити послугу. Головний мінус цього методу - висока вартість, особливо в конкурентних нішах.

3. Використання партнерських програм. Цей метод відкриває групу новітніх способів просування банківських послуг в інтернеті. Оскільки вони з'явилися відносно нещодавно, конкуренція в цій сфері знаходиться на низькому рівні, тобто є можливість ефективно притягнути нових клієнтів. Суть партнерських програм полягає в тому, що просувати послуги буде не сам банк, а партнер, використовуючи базу компанії. Банк може працювати з партнерами безпосередньо або співпрацювати з аффіліатами (посередниками). Стандартна схема застосування партнерських програм представлена на рис. 2.

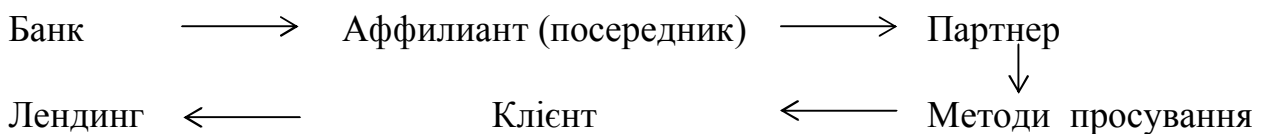

Рис. 2. Схема партнерських програм

Банк звертається в аффіліат або безпосередньо до партнерів з пропозицією. Якщо в ланцюжку бере участь аффіліат, то він на основі свого сервісу створює пропозицію, яку бачать партнери. Можна виставити обмеження, наприклад, тільки для тих, хто спеціалізується на фінансових пропозиціях або зробити пропозицію доступною кожному. За кожен досконалу операцію аффіліат отримує певний відсоток. Далі партнер приймає пропозицію і починає використати різні види просування послуг. Клієнт потрапляє спочатку на сайт до партнера, а потім до банку, де фіксується перехід, а також ведеться статистика. Статистика передається аффіліату, а аффіліат вже виплачує гроші партнерам. Нині простежуються наступні тенденції розвитку цих методик:

1. Поступове звуження сегментів. Потреби потенційних клієнтів стають усе більш специфічними і конкретними. Для їх повного задоволення необхідно проводити ретельний моніторинг і аналіз, а також надавати актуальну інформацію. Для кожного запиту має бути надана максимально вичерпна, корисна і актуальна інформація. Це забезпечить дуже сильну конкурентну перевагу.

2. Посилення взаємодій. Жива дія співробітників банку на потенційних клієнтів робить найсильніший вплив. Частенько буває, що клієнт просто не розуміє пропозицію банку, тому відмовляється від нього або відкладає термін ухвалення рішення. Живе спілкування дозволяє вирішити ряд завдань. Проте не кожна компанія може дозволити собі тримати штат співробітників, пов'язаних з цими завданнями.

3. Збільшення інтерактивності і мінімалістичність. Ця область інтернет-маркетингу стає як ніколи актуальною. У інтернеті користувачі приймають

рішення набагато швидше. Якщо пропозиція не змогла їх швидко зачепити, вони просто закривають вікно. Тому важливо доносити інформацію максимально доступно, просто, коротко і цікаво. З цим завданням відмінно справляються різні медіафайли, а також форми контенту.

Просування банківських послуг в інтернеті буде максимально ефективним тільки у випадку використанні системного підходу. Усі способи виходять з сильного взаємозв'язку усіх елементів. Фахівець банку з просування послуг в інтернеті повинен мати глибоке пізнання усієї сфери, щоб забезпечити максимальну ефективність роботи усієї системи.

Окрім цього, необхідно базуватися на потребах клієнтів. Усі розглянуті способи можна умовно назвати інструментами інтернет-маркетингу, а маркетинг, особливо сучасний, припускає максимально повне задоволення потреб. Для цих цілей необхідно проводити ретельну сегментацію, благо інструменти припускають таку можливість. Завдяки аналізу маркетингової діяльності деяких російських банків можна виділити найактуальніші інструменти банківського маркетингу і розділити їх на три групи:

1. Проекти. Щоб збільшити число своїх клієнтів і підвищити клієнтську лояльність, банки розробляють і реалізують різні проекти.

2. Інформаційні технології (ІТ) Кредитні калькулятори на різних банківських сайтах є хорошим прикладом тенденції широкого застосування інформаційних технологій.

3. Мобільний банкінг і Інтернет-банкінг Інтернет, мобільні телефони, мобільні пристрої і стенди - усе це забезпечує банківському маркетингу позитивну динаміку, яка виражається в сегменті "мережєвих" клієнтів банку.

Література:

1. Про банки і банківську діяльність: Закон України № 2121-III від 07 груд. 2000 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 5/6.

2. Реверчук С.К. Банківська система: підручник / С.К. Реверчук. – Львів: «Магнолія 2006», 2013. – 400 с.

3. Кузнецова С.А. Банківська система: навч. посіб. / С.А. Кузнецова, Т.М. Болгар, З.С. Пестовська. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 400 с.

ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ АКТИВІЗАЦІЇ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Тищенко О.І., Деркач В.С.

Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля
м. Северодонецьк, Україна

Банківська система виступає однією із важливих складових механізму сучасної ринкової економіки. Основою банківської системи є банківські установи, які володіють певною сукупністю важелів впливу на фінансову, інвестиційну, виробничу та інші сфери економіки.

Слід зазначити, що в умовах зростаючої відкритості економіки України та послідовної її інтеграції у світове господарство завдання забезпечення фінансової стійкості банківської системи набуває особливої значущості. Це викликано впливом зовнішнього середовища, яке на сьогодні характеризується елементами поглиблення фінансової кризи та внутрішнього – поглибленням конкуренції та консолідацією банківського бізнесу. Вплив стану внутрішнього середовища спричиняє ймовірність виникнення загроз, які перешкоджають процесу реалізації стратегічних напрямків розвитку банку з точки зору прибутковості та мінімізації ризиковості. Тому проблема забезпечення фінансової стійкості банківської системи у цих умовах набуває особливої значущості. Відповідно до вищезазначеного, мета дослідження полягає в розробці комплексу заходів щодо зміцнення фінансової стійкості банківської системи України.

Банківський сектор є дуже важливою складовою економічної системи держави. Якщо буде стабільне та прозоре функціонування банківських установ, тоді можна вважати, що це є однією з умов забезпечення конкурентоспроможності державної економіки.

Упродовж минулого десятиліття банківська система України мала постійну тенденцію до зростання головних фінансово-економічних показників: капіталу, активів та зобов'язань. Також потрібно зауважити, що одночасно спостерігався високий ступінь ризику банківської системи: скорочення кількості банків або їх відділень; низький рівень капіталізації; велика частка проблемних позичок у кредитних портфелях; невеликий асортимент банківських послуг та їх слабкий розвиток. Ці фактори призвели до погіршення фінансового стану деяких банків, їх неплатоспроможності та навіть ліквідації [1].

Посилення ризиків банківської системи спостерігалось також у період 2013-2017 рр., що продемонстровано на рис. 1.

З рис. 1 видно, що протягом 2013-2017 рр. значно скоротився рівень капіталу відносно зваженої величини активів. Обсяг статутного капіталу, що враховується в регулятивному капіталі, зменшився на 46%, а питома вага в ньому скоротилася вдвічі – з 38% до 19%. Протягом року банки за підсумками діагностичного обстеження мали дефіцит капіталу, проводили капіталізацію відповідно до програм, узгоджених із Національним банком. Поряд із тим катастрофічно знизилася якість кредитів, тобто підвищилася частка неякісних кредитів (з піковим зростанням показника у 2015 році), що вкрай негативно позначається на фінансовій стійкості банківської системи, підвищує ризики банківської діяльності та може призвести до її колапсу.

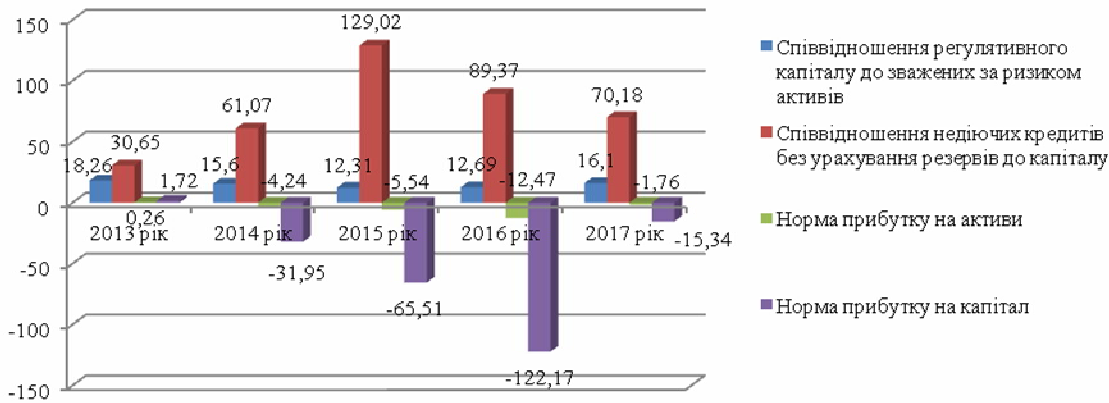

Рис. 1. Динаміка індикаторів фінансової стійкості банківської системи України у 2013-2017 рр. [1; 2]

Більш того, на тлі послаблення фінансової стійкості українських банків відбулося критичне погіршення фінансових результатів їх діяльності: протягом аналізованого періоду істотно накопичилися збитки банківських установ. Так, станом на початок 2017 року 35 зі 100 платоспроможних банків були збитковими. На початок 2018 року таких банків було 46 серед 117. Така ситуація є вкрай загрозливою не лише для банківського сектора, а й для всієї національної економіки, ураховуючи значущість банківської системи у забезпеченні макроекономічної рівноваги.

Проте, пікові значення частки проблемних кредитів у портфелях банків уже пройдено. Макроекономічна стабілізація та поступове відновлення доходів та прибутків підприємств закладають передумови для поступового відновлення якості кредитного портфеля банків. Однак, більшу їх частину, швидше за все, не вдасться повернути до категорії якісних кредитів і рівень їх відновлення у майбутньому буде символічним. Тим не менше, у більшості банків, які пройшли діагностику, проблемні кредити вже адекватно зарезервовані або під покриття збитків уже повною мірою залучено капітал. Відповідно до чинного законодавства, у подальшому такі кредити підлягатимуть списанню з балансів відповідних комерційних банків. Крім того, відповідно до Закону України «Про фінансову реструктуризацію» [3], банки та позичальники мають можливість у короткі терміни проводити реструктуризацію грошових зобов'язань, що також сприятиме підвищенню якості корпоративного кредитного портфеля.

Вищевикладене доводить необхідність вжиття заходів щодо підвищення фінансової стійкості банківської системи в умовах макроекономічної нестабільності. Реалізація заходів має відбуватися системно, як на макро- так і на мікрорівнях. Зокрема на державному рівні (макрорівні), а саме з боку Уряду та НБУ, мають бути запроваджені наступні заходи:

З боку Уряду:

1. Прискорення реформування державних банків, а саме звуження їх спеціалізації, створення у них ефективних і незалежних наглядових рад, приватизацію державних банків тощо.

2. Створити централізований кредитний реєстр, який акумулюватиме інформацію про позичальників: фізичних осіб із великими кредитами та юридичних осіб. Така практика є нормою для більшості розвинених країн. Отримані бази даних нададуть змогу банкам якісніше оцінювати платоспроможність потенційних позичальників та приймати виважені кредитні рішення. При цьому надання банкам доступу до кредитного реєстру потребує врегулювання на законодавчому рівні.

3. Забезпечення ефективного процесу фінансової реструктуризації на підставі Закону України «Про фінансову реструктуризацію» [3] щодо проведення добровільної реструктуризації корпоративних боргів. Зокрема, надати банкам дозвіл у процесі реструктуризації встановити такі умови за кредитом, які боржник може реально виконати у кризовий період. Ці функції покласти на Спостережну раду, сформовану з представників Уряду, НБУ, учасників фінансового ринку.

З боку НБУ:

1. Запровадження нового інструменту підтримки ліквідності банків ELA (emergency liquidity assistance - екстрена підтримка ліквідності) [2], що буде використовуватися для підтримки ліквідності життєздатних банків, у яких виник короткостроковий розрив ліквідності за умови вичерпання всіх інших джерел підтримання ліквідності. Цей інструмент покликаний пришвидшити та полегшити доступ банків до кредитної лінії НБУ за умови надання ними прийняттого забезпечення, фактично цей інструмент замінить механізм стабілізаційних кредитів НБУ.

2. Підвищення стандартів розкриття фінансової та пруденційної звітності банків шляхом включення до неї деталізованої інформації щодо структури регулятивного капіталу, якості кредитного портфеля, його розподілу за періодами прострочки, обсягів непокритого кредитного ризику тощо. Крім того, доцільним буде щомісячне розкриття балансів. Це сприятиме підвищенню рівня інформованості зовнішніх користувачів (клієнтів, аналітиків, медіа) щодо фінансового стану банку.

3. Розробка дорожньої карти гармонізації банківського регулювання із рекомендаціями Базельського комітету та Директивами ЄС [2], яка окреслить напрямки та графік адаптації вимог до капіталу та ліквідності у середньостроковому періоді.

4. Розробка стратегії макропруденційної політики, що покликана протидіяти накопиченню системних ризиків фінансового сектору.

5. Розробка нового нормативу ліквідності LCR (liquidity coverage ratio - коефіцієнт покриття ліквідністю) [2], який вимагатиме від банків тримати високоліквідні активи, якими можна покрити можливий відтік коштів із банку за період до 30 днів. Цей норматив буде жорсткішим, ніж ті, які зараз існують, та суттєво посилить стійкість банків до шоків ліквідності,

пов'язаних, наприклад, із різким відтоком вкладів населення. Протягом перехідного періоду банки зобов'язані будуть виконувати як новий, так і старі нормативи ліквідності.

6. Впровадження нового наглядового підходу, а саме ризик-орієнтованого нагляду, що передбачає зміщення фокусу роботи наглядовців з відслідковування формального виконання банками пруденційних вимог на ідентифікацію ризиків, які потенційно можуть призвести до втрат ліквідності та капіталу. В межах цього заходу доцільно адаптувати до українських реалій модель SREP (supervisory review and evaluation process) [2], що використовується в країнах ЄС в рамках Єдиного наглядового механізму ЄЦБ. Він передбачає оцінку діяльності банків за кількома компонентами, серед яких якість бізнес-моделей, внутрішніх підходів до управління ліквідністю та капіталом, стандартів корпоративного управління тощо.

7. Валютна лібералізація, що передбачає скасування вимоги до експортерів щодо продажу валютної виручки та обмежень обсягу купівлі готівкової валюти, подовження граничного терміну за експортно-імпортними операціями, спрощення валютного ліцензування.

На мікрорівні, тобто на рівні комерційних банків, мають бути реалізовані такі заходи:

1. Адаптація або зміна бізнес-моделі для виходу на стійкі прибутки. В межах цього заходу фінансові установи, що генерують від'ємний чистий процентний дохід та операційний збиток до відрахувань у резерви, повинні змінити процентну політику, запустити нові продукти чи суттєво скоротити операційні витрати. Такі банки необхідно моніторити аж до виходу на стійкі операційні прибутки.

2. Забезпечення впровадження стандарту IFRS 9 (Фінансові інструменти), який почне діяти з 2018 року, замінивши поточний стандарт IAS 39 [2]. Тобто створення умов для переходу на розрахунок резервів за активними операціями на основі очікуваних збитків замість фактично понесених. Це потребуватиме від банків започаткування оцінки очікуваних збитків як на горизонті 12 місяців, так і усього періоду дії кредиту за рівними макроекономічними сценаріями.

3. Обмеження кредитування пов'язаних осіб з метою зниження рівня системного ризику з одночасним моніторингом клієнтів банку з боку НБУ для ідентифікації нових пов'язаних осіб.

Таким чином, запропонований системний підхід дозволить якнайефективніше вирішити проблему підвищення фінансової стійкості банківської системи України, забезпечивши ефективне її функціонування в умовах активізації глобалізаційних процесів.

Література:

1. Офіційний сайт НБУ. Звіт про фінансову стабільність / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=32146421

2. Офіційний сайт НБУ. Індикатори фінансової стійкості банківської системи України / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44575
3. Закон України «Про фінансову реструктуризацію» № 1414-19 від 14.06.2016 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1414-19>

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВОГО НОРМАТИВУ КОРОТКОСТРОКОВОЇ ЛІКВІДНОСТІ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Тищенко О.І.,
Східноукраїнський національний університет ім. В. Даля,
м. Сєверодонецьк, Україна

НБУ запроваджує новий норматив – коефіцієнт покриття ліквідністю (LCR). Він підвищить стійкість банків до короткострокових шоків ліквідності. Норматив розроблено відповідно до принципів Базель III та норм європейського законодавства. Він є загальнозживаною метрикою ліквідності у світі, яку вже використовують у 45 країнах. LCR стане першим кроком у реалізації принципово нового підходу до управління ризиками ліквідності в банках. У 2018 році банки розраховуватимуть коефіцієнт у тестовому режимі, а наприкінці року він стане обов'язковим до виконання.

Коефіцієнт покриття ліквідністю (Liquidity coverage ratio, LCR) – новий пруденційний норматив ліквідності. Коефіцієнт показує, яку частку становлять ліквідні активи банку від суми, необхідної для покриття протягом 30 днів підвищеного відтоку коштів, що виникає в банківській системі в кризових умовах.

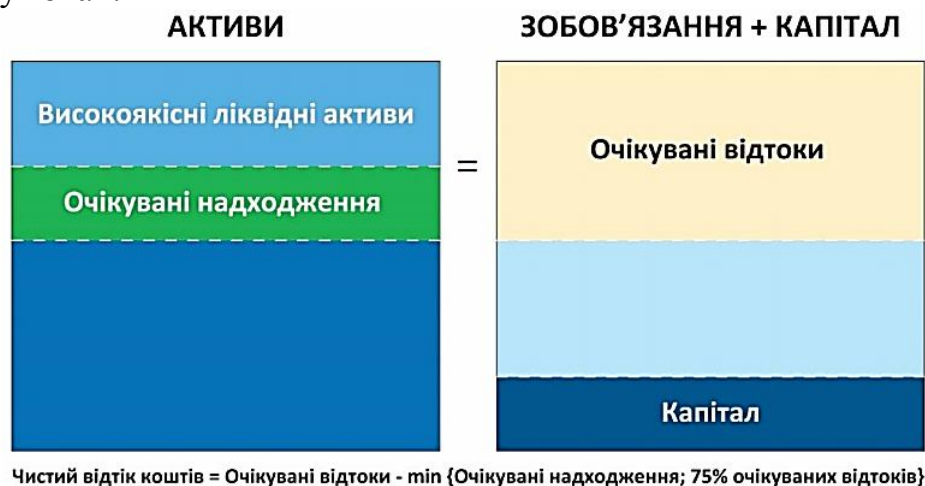

Рис. 1. Принцип розрахунку LCR

Коефіцієнт LCR розраховується за формулою:

$$LCR = \frac{\text{Запас необтяжених високоякісних ліквідних активів}}{\text{Чистий відтік коштів протягом 30 днів}}, \text{ де}$$

Чистий відтік коштів = Очікувані відтоки – min {Очікувані надходження; 75% очікуваних відтоків}

До високоякісних ліквідних активів (ВЛА) належать готівка, кошти в центральному банку та цінні папери, які можна швидко конвертувати в готівку в кризових умовах, бо їх вартість визначається прозоро на активному ринку та не зазнає значних коливань. Очікувані надходження – сума

планових контрактних надходжень за повністю працюючими активами, зважених на визначені регулятором коефіцієнти надходжень, які впливають із припущення, що частина надходжень спрямовується на створення нових активів, а не фінансування відтоків. Якщо актив належить до ВЛА, то пов'язані з ним грошові потоки не враховуються в очікуваних надходженнях. Очікувані відтоки – сума планових контрактних відтоків та балансових залишків банківських зобов'язань, доступних для вилучення клієнтами протягом 30 днів, зважених на коефіцієнти відтоків. Коефіцієнти враховують підвищену схильність клієнтів не подовжувати депозити, розривати договори з банком і вилучати свої кошти в кризових умовах.

Норматив LCR почне діяти в Україні до кінця 2018 року. Він повинен забезпечити в банків такий рівень ліквідності, якого б вистачило для повного та вчасного виконання зобов'язань протягом 30 днів стресового періоду, тобто в умовах, коли клієнти вилучають свої кошти та відмовляються пролонгувати укладені раніше депозитні договори.

LCR разом із коефіцієнтом чистого стабільного фінансування (Net Stable Funding Ratio, NSFR) – два коефіцієнти ліквідності, запропоновані угодою Базель III та імплементовані у європейському законодавстві. Їх розробив Базельський комітет з банківського нагляду у відповідь на глобальну фінансову кризу 2007 - 2008 років. У 2013 році Саудівська Аравія стала першою країною, що запровадила LCR. З 2015 року норматив став обов'язковим для банків з країн ЄС відповідно до положень CRR/CRD IV18. На сьогодні LCR прийнятий у 45 країнах світу, у тому числі в тих, які не є членами Базельського комітету з банківського нагляду, зокрема в Грузії, Білорусі, Казахстані.

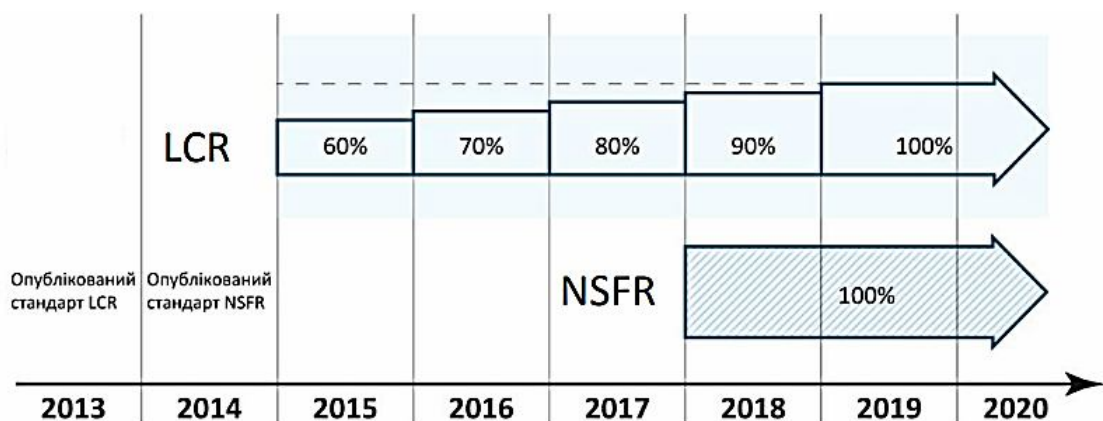

Рис. 2. Графік впровадження LCR та NSFR Базельським комітетом

Базельський стандарт визначає, що розрахунковий період для LCR - 30 днів, бо цього часу має бути достатньо для вжиття заходів, що вирішують проблему ліквідності, або ж для своєчасного виведення банку з ринку. Бажаним є значення коефіцієнта 100% і вище, за яким банк має достатньо ВЛА, щоб повністю покрити чистий грошовий відтік протягом 30-денного розрахункового періоду. Згідно з вимогами Базеля III мінімальне допустиме

значення LCR становить 80% з 1 січня 2017 року, 90% - з 2018 року, 100% з 2019 року. Норми CRR передбачають, що для банків ЄС LCR повинен досягнути 100% вже з 1 січня 2018 року.

Запровадження LCR в Україні стане першим кроком у посиленні вимог до ліквідності банків та приведення їх у відповідність до норм законодавства ЄС та рекомендацій Базель III. Наступним має стати прийняття нових стандартів організації системи управління ризиками в банках України та запровадження NSFR в 2020 році.

На сьогодні в Україні діють три нормативи ліквідності банків: миттєвої ліквідності (Н4), поточної ліквідності (Н5) та короткострокової ліквідності (Н6). Вони визначають, яку частину пасивів до запитання, термінами до 31 дня та 1 року мають покривати активи відповідної строковості (20%, 40% та 60% відповідно). Логіка всіх трьох коефіцієнтів передбачає співставлення активів та пасивів із певним терміном погашення. Вони беруть до розрахунку виключно показники балансу на певну дату, тому є статичними. Такий підхід має недоліки: він не враховує очікувані відтоки та надходження і, як правило, недооцінює обсяг ліквідності, яку банки потребують у стресових періодах для виконання своїх зобов'язань. Наприклад, під час розрахунку Н5 не враховується, що надходження не за всіма діючими кредитами, що мають бути погашені протягом 31 дня, можуть спрямовуватися на фінансування відтоків і не всі депозити, термін яких збігає протягом 31 дня, залишать фінансову установу.

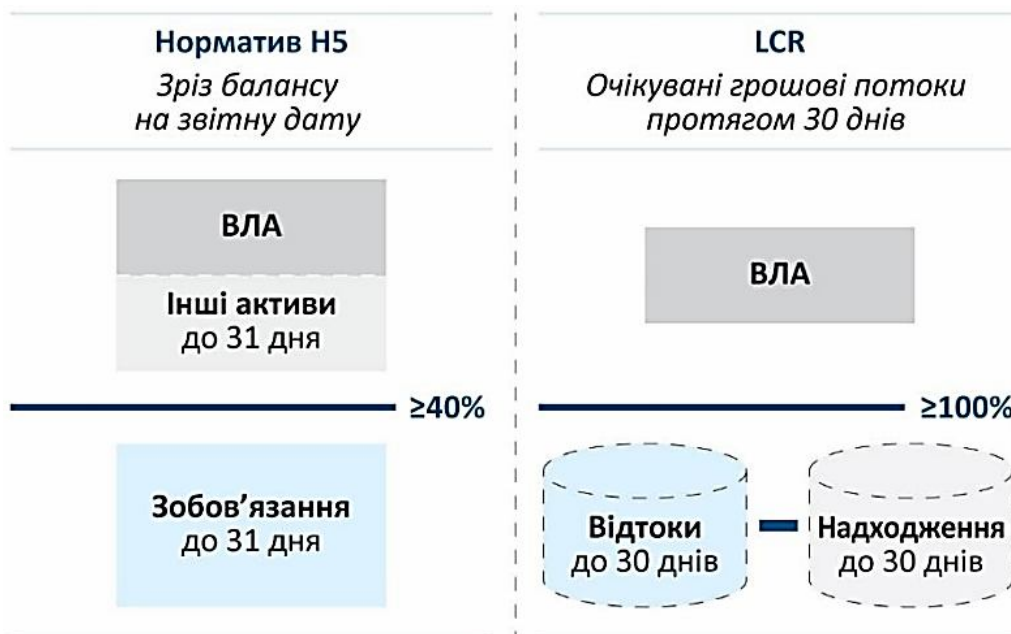

Рис. 3. Порівняння нормативу поточної ліквідності та LCR

У 2016 році НБУ розпочав підготовку до запровадження LCR в Україні. Для вивчення міжнародного досвіду імплементації нормативу проведено консультації з експертами Базельського комітету, Світового банку, центробанків Грузії, Польщі, Німеччини, Білорусі. У вересні 2016 року

створено робочу групу з фахівців НБУ та комерційних банків, яка опрацювала концепцію розрахунку LCR в Україні. У 2017 році розроблено проекти шаблону для розрахунку коефіцієнта та положення про нього.

У процесі роботи над нормативом пройдено такі етапи:

- узгоджено складові ВЛА та визначено підходи до їх розрахунку;
- проаналізовано емпіричні дані, розраховано коефіцієнти відтоків з урахуванням показників 2014 року;
- проведено опитування банків про фактичні та прогнозовані надходження, визначено коефіцієнти надходжень;
- узгоджено валюту нормативу та частоту його розрахунку банками на період тестування із урахуванням запровадження МСФЗ 9.

Перехід на LCR потребуватиме від банків певної адаптації структури балансів. НБУ очікує таких ефектів від запровадження нормативу:

- вирівнювання частки ВЛА в структурі активів українських банків протягом наступних років. На сьогодні середня частка ВЛА в чистих активах банківського сектору становить понад 30%, але вони розподілені нерівномірно: у державних банках частка ВЛА перевищує 40% завдяки ОВДП, отриманим через докапіталізацію, а в деяких приватних фінансових установах вона менша за 10%. Міжнародна практика показує, що частка ВЛА в чистих активах має становити 18 - 25%;

- зменшення частки вкладів населення із правом дострокового повернення коштів через те, що банки дедалі частіше прийматимуть класичні строкові депозити без права дострокового розірвання;

- виникнення додаткових стимулів для банків збільшувати середній термін пасивів, передовсім депозитів населення, та вчасно їх лонгувати;

- зміна структури пасивів. Банки частіше покладатимуться на роздрібні депозити населення, бо вони більш диверсифіковані й відтоки за ними в кризових періодах менші порівняно з корпоративними;

- поява додаткових стимулів для банків учасно укладати угоди з НБУ про надання ЕЛА. Найбільше це стосується тих, для яких можуть реалізуватися ризики ліквідності;

- активізація вторинного ринку державних цінних паперів унаслідок збільшення обсягів торговельних операцій між банками.

LCR запроваджує лише мінімальні вимоги до рівня короткострокової ліквідності банків, що не дасть змогу фінансовим установам надмірно покладатися на короткострокове фондування. Це не усуне всіх ризиків ліквідності, але зменшить імовірність системної кризи. Очікується, що із запровадженням LCR, NSFR, інструментів моніторингу, системи управління ризиками профіль ліквідності українських банків поступово посилиться.

Запровадження LCR - перший крок до переходу на принципово новий механізм управління ризиками ліквідності в банках. Такий механізм запрацює ефективніше в Україні після прийняття нових стандартів організації системи управління ризиками в банках.

Література:

1. Базельський комітет банківського нагляду, Третя базельська угода (Third Basel Accord). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bis.org>.

2. Постанова Правління НБУ № 615 від 17.09.2015 «Про затвердження Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи» [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0841-01>.

3. Карчева Г.Т. Удосконалення регулювання ліквідності банків на основі нових стандартів Базельського комітету / Г.Т. Карчева. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/Vke/2011_2/Karcheva.pdf

ЗМІСТ:

Секція 1:

ІНСТИТУЦІЙНИЙ ТА ФІНАНСОВИЙ БАЗИС ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІКИ

Костирко Л.А., Ананьєва А.С. Проблеми інноваційного розвитку підприємств в умовах дефіциту фінансових ресурсів	3
Степура В.В. Напрями розвитку інноваційної політики України	5
Розмислов О.М., Розмислова К.О. Показники і види ефективності інвестиційних проектів	8
Мартынов А.А., Руденко Е.В., Худякова А.А. Затраты на инновационную деятельность предприятия как объект управления	11
Мрочек Т., Мирха М., Сташицкий К. Направления развития инновационной политики Польши	14

Секція 2:

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО УПРАВЛІННЯ

Чернодубова Е.В., Галюта О.В. Особливості функціонування фінансової системи Великобританії	17
Швец Н.В., Паничок М.Ю. Регулювання міжбюджетних відносин в Україні: проблеми сьогодення та напрямки вдосконалення	20
Свірідова К.Д., Мартинова Л.В. Соціальна напруженість як індикатор державної економічної політики	25
Середа О.О., Утюшова Х.С. Механізм фінансового регулювання діяльності малих підприємств	29

Секція 3:

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ

Костирко Л.А., Бондарева О.Г. Аналіз платіжного балансу України за 2017 рік	31
Середа О.О., Соломіна О.І. Державний борг України: сучасний стан, проблеми та перспективи управління	34
Чернодубова Е.В., Ананьєва А.С. Перспективи удосконалення інвестиційного клімату України	38
Середа О.О., Нікітенко В.С. Зарубіжний досвід управління державним боргом країни	41
Якуніна Я.К., Маслош О.В. Фінансова безпека як складова сталого розвитку держави	44
Середа О.О., Радзівський І.А. Методи та інструменти управління державним боргом країни	46
Держак Н.О., Булочка А.В. Загрози фінансової безпеки держави	49
Мартынов А.А., Конев В.В. Вплив державного боргу на фінансову безпеку України	51

Секція 4:**РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД**

Тищенко В.В., Криклива Ю.О. Криптовалюта: переваги й недоліки	56
Середа О.О. Використання корпоративних облігацій як інструмента залучення фінансових ресурсів в Україні	59
Тищенко В.В., Тищенко О.В. Історія національної валюти України	62
Розмислов О.М., Захорошко С.С., Горчакова О.І. Принципи організації лізингових відносин в сучасних умовах становлення фінансово – кредитної системи	67
Тищенко В.В., Полтавська І.В. Політика обмінного курсу та валютні обмеження в Україні	70
Жамалов А.А., Сагінтаєв М.А. Перспективи республіки Казахстан на мирових товарних ринках	73
Тищенко О.І., Сопільник І.О. Сучасні тенденції розвитку страхового ринку України	77
Кусаїнов С. Н., Мырзахметов Б.И. Анализ энергетического рынка республики Казахстан	80
Мартинов А.А., Зайцева В.В. Проблеми та перспективи розвитку фондового ринку в Україні	84

Секція 5:**ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

Костирко Л.А., Соломатіна Т.В., Чернодубова Е.В. Аналіз ефективності використання ресурсного потенціалу аграрних підприємств	87
Кочетков О.В., Федичева К.Ю. Моніторинг фінансової діяльності аграрних підприємств	90
Пеліпей А.О., Глуховська А.С., Мельник Д. Особливості впровадження системи вартісно-орієнтованого управління на підприємстві	92
Кукса І.М., Васюренко Л.В. Досвід використання міжнародних стандартів фінансової звітності	94

Секція 6:**КОРПОРАТИВНІ ФІНАНСИ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ, МОДЕЛІ, ІНСТРУМЕНТИ**

Костирко Л.А., Задорожня Ю.О. Вплив екологічної політики на ефективність бізнесу	99
Чернодубова Е.В., Резнікова Ю.М. Вдосконалення системи управління персоналом страхових компаній	102
Свірідова К.Д., Татаренко Г.В. Особливості правового регулювання діяльності холдингових компаній	107

Горбас К.О., Держак Н.О. Взаємозв'язок регламентації рекламної діяльності та фінансової політики підприємства	114
Іщук О.О., Черниш О.В. Критерії забезпечення фінансової стійкості страховика	116
Мартинов А.А., Кривошей-Власова Д.В. Проблеми управління капіталом промислового підприємства	121

Секція 7:

**ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ
БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ**

Тищенко В.В. Реформування стандартів банківського капіталу	123
Черниш О.В., Божко Т.О. Теоретичні аспекти визначення сутності фінансової стійкості та платоспроможності банку	128
Тищенко В.В., Кальной О.Б. Проблеми та шляхи підвищення стійкості банківської системи України	132
Тищенко О.І., Галюта О.В. Способи і методи просування банківських послуг в Інтернеті	135
Тищенко О.І., Деркач В.С. Зміцнення фінансової стійкості банківської системи України в умовах активізації інтеграційних процесів	139
Тищенко О.І. Впровадження нового нормативу короткострокової ліквідності в банківській системі України	144

Наукове видання

Тези доповідей

V Міжнародної науково практичної інтернет-конференції
"ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ: ТРАДИЦІЇ,
МОДЕЛІ, ПЕРСПЕКТИВИ"

12-13 квітня 2018 р.

Відповідальний за випуск: Костирко Л.А., д.е.н., професор

В авторській редакції

Технічний редактор, коректор
Оригінал-макет

Погорєлова Т.В.
Мартинів А.А.

Підписано до друку 30.05.2018.
Формат 60x84 1/16. Папір типогр. Гарнітура Times.
Умов. друк. арк. 7,8. Обл.-вид. арк. 8,25.
Тираж 100 екз. Вид. № 3025. Замов. № . Ціна договірна.

**Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля**

Свідоцтво про реєстрацію: серія ДК № 1620 від 18.12.03 р.

Адреса університета: просп. Центральний 59-А

м. Сєверодонецьк, 93400, Україна

E-mail: vidavnictvoSNU.ua@gmail.com

Надруковано:

Відділ технічного обслуговування СТІ СНУ ім. В. Даля

Адреса: просп. Центральний 59-А

м. Сєверодонецьк, 93400, Україна